

ISSN 1318-1416
9 771318 141006

ZGODOVINA

Letnik XVII • Številka 3-4 • 2008

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana

V Š O L I

Pouk zgodovine v evropskih oddelkih

PRILOGI: 40-letnica študentskih gibanj na Slovenskem
500-letnica rojstva Primoža Trubarja

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

LETNIK XVII
številka
3-4
2008

V ŠOLI

Uvod

<i>Mag. Vilma Brodnik:</i> Reviji na pot	3
---	---

Projekti Evropski oddelki

<i>Katja Pavlič Škerjanc:</i> Projekt Evropski oddelki: več kot pove ime	3
<i>Mag. Vilma Brodnik:</i> Pouk zgodovine v evropskih oddelkih	6

Medpredmetno povezovanje

<i>Srečko Zgaga:</i> Obravnava francoske revolucije nekoliko drugače	12
<i>Anja Panjan:</i> Marec – mesec žensk na SŠ Črnomelj: primer uporabe filma kot izhodišča za medpredmetno povezovanje	22

Projektno delo

<i>Mag. Damjana Krivec Čarman:</i> »Nehajmo že s tem temačnim srednjim vekom«	31
<i>Boštjan Šeruga:</i> Kako obravnavati holokavst in Auschwitz?	41

Mednarodne izmenjave

<i>Petra Novak, Natali Žlajpah:</i> Mednarodne izmenjave v evropski razsežnosti s španskim pridihom	45
--	----

Narodne izmenjave

<i>Franc Čuš:</i> Narodne izmenjave	52
--	----

Ekskurzije

<i>Katja Mahorčič:</i> Istra – terra mistica	58
---	----

Timski pouk z domačim učiteljem*Špela Frantar:*

Ženska v srednjem veku – primer uspešnega timskega pouka in medpredmetnega sodelovanja	67
--	----

Timski pouk s tujejezičnim učiteljem*Lucija Kos Bartol:*

Nastanek mest antičnega Rima in novodobnega Chicaga	71
---	----

Kroskurikularne povezave*Damjana Flego:*

Kurikularna povezava med predmetom zgodovina in nepredmetnim delom kurikula	
Knjižnično-informacijskim znanjem: Karantanija – delo z viri	75

Abstracts	78
------------------------	----

Reviji na pot

V šolskem letu 2004–2005 je posodabljanje pouka zgodovine v gimnazijah oplemenitil nov projekt Zavoda RS za šolstvo z naslovom Evropski oddelki pod vodstvom profesorice Katje Pavlič Škerjanc. V projekt je bilo vključenih šestnajst gimnazij. Glavni poudarki projekta so bili spodbujanje evropske, mednarodne in medkulture razsežnosti pri pouku različnih predmetov. Za pouk v evropskih oddelkih je bilo tako značilno poudarjeno učenje maternega in tujih jezikov. Pri pouku različnih predmetov pa so bili vključeni tudi sodobni didaktični pristopi kot so interdisciplinarnost, kurikularna integracija, sodelovalno poučevanje, timsko delo, aktivno učenje, avtentično učenje in projektno delo. Poudarek je bil tudi na spodbujanju medkulturne komunikacije v obliki narodnih in mednarodnih izmenjav ter z vključevanjem tuje jezičnih učiteljev ne samo v pouk tujih jezikov, ampak tudi drugih predmetov. V tematski številki tako objavljamo

primere dobrih praks profesorice in profesorjev zgodovine, ki odražajo didaktično dodano vrednost, ki jo je projekt vnesel ali pa dodatno spodbudil v gimnazijski šolski praksi.

V letu 2008 poteka tudi štirideseta obletnica študentskih gibanj na Slovenskem, ki smo ji posvetili zgodovinsko prilogo. Avtorji prispevkov so udeleženci študentskih gibanj in zato dragocene priče takratnega dogajanja. Naša želja je, da bi vas s prispevki v zgodovinski prilogi spodbudili k bolj pogumnemu vključevanju te zanimive in poučne teme v pouk zgodovine v osnovnih in srednjih šolah. Možnost vključevanja v pouk zgodovine odraža prispevek o obisku muzejske sobe v Mestnem muzeju Ljubljana, ki je posvečena generaciji Šumi.

Vabljeni k branju!

Mag. Vilma Brodnik

Katja Pavlič Škerjanc, Zavod RS za šolstvo

Projekt Evropski oddelki: več, kot pove ime

Že od vsega začetka poimenovanje projekta, katerega cilji in ambicije so mnogo širši od imena samega, sproža odzive, ki si jih nismo želeli. Kot da bi nad imenom projekta s težo demoklejevega meča visele konotacije besede Evropa, predvsem v njenem verjetno danes najbolj uporabljenem pomenu skrajšave za Evropsko unijo. Evroentuziasti so tudi v projektu Evropski oddelki videli le dobro, evroskeptiki pa le slabo, eni čudežno panacejo za vse težave sodobne šole, drugi servilno klanjanje tujini, tisti tujini, »od katere še nikoli nismo dobili nič dobrega«.

Resnica je seveda, kot vedno, manj skrajna in predvsem manj toga. Če že ni povsem umirjena in sredinska, pa zagotovo kazalka njene objektivnosti ne niha tako močno, od ene skrajnosti do druge, ampak le rahlo v eno in drugo smer v neposredni bližini sredine. Evropski oddelki so namreč sistemski projekt, ki zadeva gimnazijski kurikulum kot celoto,¹ to je kot sistem medsebojno prepletenih in soodvisnih elementov in procesov, zato je razumljivo, da ni mogel biti ves čas, v vseh delih in na vseh šolah enako uspešen. Poleg tega je bil pristop k izvajanju projekta procesen in je že v sami zasnovi predvideval sprotno dinamično in prožno prilagajanje vseh elementov in procesov zahtevam okolja in razvoja. Rešitve, ustrezne

za enega, niso bile enako primerne za vse. Kar je delovalo na začetku, je postalo čez čas le pripraviška poenostavitve, tako pač, kot se je poglobljalo razumevanje novosti in raslo znanje za njihovo uveljavljanje v šolski praksi.

Sistemske spremembe v šolstvu morajo potekati preudarjeno in postopno, odprto za konstruktivno kritiko in sprotne popravke ter s čim večjo stopnjo strokovnega soglasja. Zaradi zagotavljanja kakovosti vpeljevanje sprememb urejajo tudi predpisi, ki usmerjajo in uokvirjajo razvojne in inovacijske procese. V Sloveniji je tak dokument Pravilnik o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela,² ki omogoča uvajanje novosti pod natančno določenimi pogoji in z varovalnimi mehanizmi preprečuje nepremišljene poteze, ki bi ogrozile zagotovljeno kakovost šolanja.

Razvojni projekti so eden izmed tako urejenih pristopov k posodabljanju šolskega prostora. Omogočajo posodobitev programov, da bodo boljši za tiste, ki so jim namenjeni. Imajo pa še en, enako pomemben cilj in namen: usposabljanje učiteljev in šol ne samo za uvajanje konkretnih sprememb in novosti, ampak za uvajanje sprememb in novosti nasploh – to je večšina, ki postaja nepogrešljiva za šole in učitelja prihodnosti. Tak projekt

¹ Prim. sistemski in analitični pristop k vpeljevanju sprememb v šolstvo; prvi zadeva kurikulum kot celoto, drugi en sam njegov element oziroma proces.

² Pravilnik o posodabljanju vzgojno-izobraževalnega dela, Uradni list RS, št. 13/2003.

so tudi Evropski oddelki; zadevajo sistem in šole, dijake in učitelje.

Projekt je kot posodabljanje izobraževalnega dela z novimi programskimi elementi pripravil Zavod RS za šolstvo, na predlog Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje pa je njegovo poskusno uvajanje določil minister za šolstvo in šport za obdobje ene generacije (od šolskega leta 2004/05 do 2007/08). Minister je tudi izbral šole, ki projekt poskusno izvajajo; pri tem je bilo – poleg izkušenj šol z razvojnim delom in mednarodnim sodelovanjem – eno izmed temeljnih meril enakomerna regionalna zastopanost, tako da so v mrežo šol z evropskimi oddelki vključene šole iz prav vseh delov Slovenije, pa tudi raznolikost velikosti in organiziranosti, tako da so med njimi šole, ki izvajajo samo gimnazijski program, in tiste, ki delujejo okviru šolskih centrov, takšne z dvema oddelkoma v letniku in takšne z več kot tisoč dijakov. Ta rešitev ni bila ustrezna zgolj zaradi zagotovitve enakosti dostopa (šolam do razvojnih projektov, dijakom do izobraževalne ponudbe itd.), ampak tudi zaradi uresničevanja ciljev projekta samega; v njegovem osrčju je namreč prav usposobitev dijaka (in zato usposobitev šol za temu cilju prilagojeno izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa) za promocijo Slovenije in slovenske kulture v Evropi in po svetu.

Šole, ki izvajajo projekt Evropski oddelki, so: Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, Prva gimnazija Maribor, II. gimnazija Maribor, Gimnazija Ptuj, Šolski center Slovenj Gradec – Gimnazija Slovenj Gradec, Šolski center Celje – Splošna in strokovna gimnazija Lava, Gimnazija Brežice, Šolski center Rudolfa Maistra Kamnik – Gimnazija, Gimnazija Kočevje, Gimnazija Poljane Ljubljana, Gimnazija Bežigrad Ljubljana, Gimnazija Jesenice, Gimnazija Nova Gorica in Gimnazija Koper, od šolskega leta 2006/07 dalje pa tudi Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška Maribor in Gimnazija Škofja Loka.

Temeljni cilj evropskih oddelkov je preoblikovati gimnazijski program – brez posegov v njegovo zdajšnjo strukturo – z uvajanjem nekaterih novih programskih elementov tako, da bodo v njem bolj poudarjeno kot v veljavnih programih izražene evropska, globalna in medkulturna razsežnost ter čim bolj uresničena temeljna načela sodobnega pouka: interdisciplinarnost, kurikularna integracija, sodelovalno poučevanje, timsko delo, avtentičnost, dejavno učenje, projektno delo in projektni pristop ... Je tudi iskanje novih organizacijskih in izvedbenih rešitev na vseh ravneh, od strukture programa prek vloge in umestitve posameznih predmetov v program do zgradbe učnih načrtov, ki pri novih predmetih dosledno upoštevajo kompetenčni pristop.

Evropski oddelki torej prinašajo novosti na ravni učnih ciljev programa, njegove zgradbe, števila in narave predmetov ter didaktike.

POSEBNI UČNI CILJI te programske prilagoditve so:

- **evropska in globalna razsežnost** (kot kroskurikularni cilj), a z zornega kota Slovenije (usposobitev

slovenskega dijaka za promocijo domovine in njene kulture po svetu, kar predpostavlja ne le poglobljeno poznavanje lastne kulture, sočasne in zgodovinske, ampak tudi drugih kultur in veliko jezikovno mobilnost);

- **medkulturna komunikacija** (kot kroskurikularni cilj), ki se uresničuje tako na intrakulturalni ravni (sodelovanje med šolami iz različnih delov Slovenije) kot tudi s čim bolj avtentičnimi oblikami medkulturnih stikov s pripadniki drugih kultur (med njimi je tudi obvezno sodelovanje tujih učiteljev pri pouku jezikovnih in nejezikovnih predmetov ter razne oblike mednarodnih izmenjav);
- razvoj **sintetičnega mišljenja** in gradnja **povezanega, celovitega (holističnega) znanja**, ki ga omogočajo dejavne medpredmetne povezave, izpeljane transdisciplinarno (novi izbirni predmeti) ali interdisciplinarno (integrativni kurikulum: kurikularne povezave in sodelovalno poučevanje).

Novosti na ravni **ZGRADBE PROGRAMA** sta:

- **integrativni kurikulum**, ki spodbuja in omogoča povezovanje med predmeti oziroma disciplinami; ima jasno opredeljene cilje povezovanja in skrbno domišljene strategije za njihovo doseganje; v evropskih oddelkih sta to evropska in globalna razsežnost s poudarkom na medkulturni komunikaciji kot učinkovita in vsebinska rdeča nit programske prilagoditve;
- **nova vloga izbirnega dela programa**, saj izbirni predmeti niso več naključni nabor posameznika, ampak so učinkovita, vsebinsko in izvedbeno povezani tako med seboj kot z jedrnim delom programa v koherentno celoto.

Novosti na ravni **PREDMETOV** se kažejo v:

- **drugačni naravi izbirnih predmetov**, ki so zasnovani transdisciplinarno ter predvidevajo dejavne metode in oblike dela, predvsem izvirne naloge, projektni pristop in raziskovalno učenje;
- tak predmet so na primer **evropske študije**: dijaki pridobivajo znanja in kritično razmišljajo o pomenu vključevanja v evropske povezave, pomenu uresničevanja človekovih in državljanskih pravic, delovanju evropskih ustanov, raznolikosti v Evropi, družbeni in kulturni problematiki v evropskih državah ter problematiki vključevanja Evrope v svetovne tokove;
- **diferenciaciji učnih ciljev tujih jezikov** v različnih predmetnih modulih;
- **poudarjeni vlogi materinščine**.

Na ravni **DIDAKTIKE** evropski oddelki pomenijo načrtno in sistematično uvajanje **avtentičnega učenja** z iskanjem in ustvarjanjem čim bolj avtentičnih učnih situacij in uporabo ustreznih didaktičnih pristopov (**projektni pristop, problemsko učenje, raziskovalno učenje**).

V evropskem oddelku je učenje jezikov kot temeljnega sredstva medosebne in medkulturne komunikacije postavljeno na osrednje mesto, vendar je nastal v opredelitvi – in

hierarhiji – učnih ciljev tujih jezikov ključni premik: vsebinska znanja niso več le sredstvo za učenje jezika, ampak je jezik postal **sredstvo za učenje življenjsko relevantnih vsebin** (tako imenovani *content-based language learning*). Te vsebine niso zgolj akulturacijske narave v ožjem pomenu besede, ampak segajo v vse discipline oziroma na področja vseh šolskih predmetov. Z **novimi predmeti v izbirnem delu programa** (tako imenovani poudarjeni tuji jezik, ki nima le razširjenih in poglobljenih ciljev, ampak višje standarde tudi v organizacijsko-finančnem pogledu) in **povezovalno vlogo v kurikulumu** (tako imenovani *language across the curriculum*) pa ni okrepljen le pouk tujih jezikov, ampak tudi materinščine.

Jezikovnemu pouku je zagotovljeno pomembnejše mesto že v obveznem predmetniku, ki ostaja v osnovnih ciljih in obsegu ur nespremenjen, in sicer:

- z načrtnim **medpredmetnim povezovanjem** jezikov, tujih in slovenščine, z drugimi predmeti, najprej z zgodovino, geografijo in umetnostjo (v obliki timskega poučevanja, projektnega dela ipd.) s ciljem:
 - uvajanja v vsebino usmerjenega učenja tujih jezikov (jezik kot sredstvo za dostop do relevantne vsebine, ne kot cilj) in
 - razvijanja strokovne pismenosti v posameznih disciplinah;
- z obveznim **sodelovanjem tujih učiteljev** – rojenih govorcev ciljnih jezikov, ki v delovnih partnerstvih s slovenskimi učitelji jezikovnih in nejezikovnih predmetov učni proces bogatijo z avtentično medkulturno razsežnostjo.

Nov pristop je tudi načrtna kurikularna **diferenciacija učnih ciljev tujih jezikov**, ki se – poleg temeljnega, obveznega pouka – uresničujejo v različnih predmetnih modulih, kot so na primer:

- **poudarjeni tuji jezik: Slovenija v svetu** in **poudarjeni tuji jezik: kultura in civilizacija**, ki pomenita nadgraditev in zvišanje zahtevnosti učnih ciljev izbranega tujega jezika; v prvem je v ospredje postavljen v aktualno vsebino usmerjen pristop (zaokrožena vsebinska in jezikovna usposobitev dijaka za promocijo slovenske kulture v Evropi in drugod po svetu, ki je pravzaprav sistematična priprava na dejavno izvedbo programa mednarodne izmenjave), druga pa razvija parcialno jezikovno kompetenco, to je zmožnost pisnega sporočanja, s sočasnim razvijanjem strokovne pismenosti na izbranem področju;
- **preživetveni tečaji jezikov** dežel, s katerimi šole vzpostavijo medkulturne stike, še zlasti tistih z manjšim številom govorcev in manjšo zastopanostjo v rednih učnih programih.

Posebno, **poudarjeno mesto** ima v evropskih oddelkih tudi pouk **slovenščine**, ki se med drugim potrjuje tudi z novima predmetnima moduloma s specifičnimi cilji:

- **Družbene vloge slovenščine** je izbirni predmet, usmerjen v poglobljeno raziskovanje vloge in mesta slovenščine v zgodovinskem razvoju evropskih jezikov

in kultur ter v sedanjosti, še zlasti njenih različnih vlog v domovini in zunaj nje (s poudarkom na slovenščini kot tujem jeziku);

- **Slovenska književnost in prevodi** je novost, pri izvedbi katere timsko poučujejo učitelji materinščine in tujega jezika; pri tem predmetu dijaki spoznavajo načela prevajanja literarnih del v tuje jezike, ob hkratnem vzporednem branju slovenskih izvirnikov in prevodov pa nadgrajujejo sposobnost literarnoestetskega branja in razvijajo medkulturno komunikacijsko sposobnost; pri tem uzaveščajo pomen lastne kulture in materinščine in se usposabljaajo za uspešno predstavljanje slovenske literarne ustvarjalnosti drugim narodom.

Razvijanje medkulturne možnosti, ki se začne z medkulturnim ozaveščanjem in senzibilizacijo za kulturne podobnosti in različnosti, je v evropskih oddelkih kroskurikularni cilj, ki ga uresničujejo vsi predmeti z medsebojnim multidisciplinarnim in interdisciplinarnim povezovanjem. Pred dejavnim stikom z drugimi kulturami se dijaki in učitelji evropskih oddelkov povežejo znotraj te mreže šol v dvojice, ki že na samem začetku izvajanja programske prilagoditve, to je v prvem letniku, izvedejo projekte medšolskega sodelovanja (tako imenovane **narodne izmenjave**). Ti projekti so raziskovalne narave in temeljijo na sodelovalnem učenju in poučevanju. Predvidevajo dejavno vključitev v življenje partnerske šole in njenega okolja in šolsko učenje nadgradijo z resničnim učenjem zunaj nje, ki ga prinese bivanje pri gostiteljih (na njihovem domu). Izkušnje intrakulturalnega sodelovanja so dragoceno izhodišče za obsežno **mednarodno izmenjavo**, ki je končni izvedbeni cilj predmeta Slovenija v svetu v drugem letniku, pri pripravi nanjo pa sodelujejo vsi predmeti in tako najbolj načrtno in sistematično utirajo pot integrativnemu kurikulumu. Seveda pa je pahljača možnosti in izkušenj medkulturnega sodelovanja v okviru evropskih oddelkov veliko širša in vključuje najrazličnejše oblike, od elektronskih stikov z vrstniki iz drugih dežel (tako imenovani e-twinning, e-learning, videokonference ipd.) do projektne zasnovanih obiskov evropskih institucij v okviru predmeta evropske študije.

Pilotni projekt Evropski oddelki je na zadnji stopnji izvajanja in ga končno dejanje, evalvacija, ki bo izhodišče za odločitve o njegovi nadaljnji usodi, še čaka. Že opravljene sprotne spremljave in delne evalvacije pa so nedvoumno potrdile ustreznost in smiselnost zastavljenih ciljev in izvedbenih oblik, tako da šole ugotovljene dosežke projekta že uspešno prenašajo v druge oddelke. Še več, ugotovitve sprotne spremljave so bile tako prepričljive, da so ne samo teoretična ozadja projekta, ampak tudi njegove operativne rešitve – skupaj z dosežki projekta Didaktična prenova gimnazij – postale temeljna osnova za nacionalni projekt Posodobitev gimnazij, ki bo opredeljeval in usmerjal potek razvoja slovenske gimnazije v naslednjih letih.

Mag. Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo

Pouk zgodovine v evropskih oddelkih

Glavni cilj projekta Evropski oddelki je preoblikovati gimnazijski program brez posegov v obstoječo strukturo.¹ Pri pouku v evropskih oddelkih naj bi se čim bolj izražale evropska, mednarodna in medkulturna razsežnost ter načela sodobnega pouka, kot so interdisciplinarnost, kurikularna integracija, sodelovalno poučevanje, timsko delo, dejavno učenje, projektno delo in projektni pristop...² Poseben kroskurikularni učni cilj je tudi razvijanje evropske in mednarodne razsežnosti z usposabljanjem dijakov za promocijo domovine in njene zgodovine ter kulture, a tudi poglobljanje znanja o drugih kulturah ter jezikovna mobilnost s poudarjenim učenjem maternega in tujih jezikov.³ Kroskurikularni učni cilj pouka v evropskih oddelkih je tudi spodbujanje medkulturne komunikacije, ki lahko poteka kot intrakulturna komunikacija v obliki narodnih izmenjav med šolami iz različnih delov Slovenije ali pa kot medkulturna komunikacija v obliki mednarodnih izmenjav oziroma stikov s pripadniki drugih kultur ali v obliki sodelovanja tuje jezičnih učiteljev pri pouku jezikov in drugih predmetov.⁴ Cilj pouka v evropskih oddelkih sta tudi razvoj sintetičnega mišljenja in gradnja povezanega, celovitega (holističnega) znanja, ki ga omogočajo različne dejavnosti na ravni medpredmetnih povezav. Te lahko potekajo transdisciplinarno s poukom novih izbirnih predmetov, npr. Evropske študije, ali pa interdisciplinarno s kurikularnimi povezavami in sodelovalnim poučevanjem, glavni cilj takšnega pouka pa sta spodbujanje evropske in mednarodne razsežnosti ter medkulturna komunikacija.⁵

Pouk zgodovine v evropskih oddelkih

Pri pouku zgodovine lahko uresničujemo glavne in specifične cilje projekta Evropski oddelki.

Primeri dobre prakse, ki so jih predstavili profesorice in profesorji zgodovine v člankih pričujoče tematske številke Zgodovine v šoli, so nazorni prikaz uresničevanja ciljev

evropskih oddelkov s poudarkom na razvijanju evropske razsežnosti in medkulturne komunikacije ter vključevanja sodobnih didaktičnih pristopov, kot so medpredmetno povezovanje, vključevanje kroskurikularnih tem, timsko delo z domačimi in tuje jezičnimi učitelji, projektno delo, mednarodne in narodne izmenjave ter ekskurzije.

V članku predstavljamo spodbujanje evropske razsežnosti in medkulturne komunikacije pri pouku zgodovine z večperspektivno obravnavo na zgledu vključevanja osebne zgodovine in dejavno, raziskovalno učenje ob zgodovinskih virih.

Evropska razsežnost, večperspektivnost in osebna zgodovina

Pri pouku zgodovine lahko spodbujamo evropsko in mednarodno razsežnost ter medkulturno komunikacijo z večperspektivnim pristopom pri obravnavi izbranih zgodovinskih dogodkov, pojavov, procesov, idej, odnosov, problemov in zasnov. Analizo perspektiv ali večperspektivnost kot enega od miselnih procesov obravnava tudi priznani ameriški raziskovalec kurikula dr. Robert J. Marzano. Večperspektivnost razlaga kot upoštevanje lastne perspektive (pogled, videnje, stališče) in razloge zanjo ter upoštevanje nasprotne perspektive in razlogov zanjo.⁶ Večperspektivnost kot glavno značilnost evropske razsežnosti pouka zgodovine obravnava tudi priznani škotski didaktik zgodovine dr. Robert Stradling, ki je idejni snovalec in svetovalec Sveta Evrope pri prenovi pouka zgodovine. Stradling pravi, da ni nujno, da obstaja samo ena različica (perspektiva) zgodovinskega dogodka. Različice (perspektive) so odvisne od stališča pisca: zgodovinarja, politika, novinarja, urednika, očividca. Vsaka različica je legitimna, čeprav je nepopolna ali pristranska. Isti dogodek lahko interpretirajo različno, kar je odvisno od razpoložljivih dokazov, dobe, stališč pisca. Najboljša je tista interpretacija, ki najbolje poveže razpoložljive do-

¹ Evropski oddelki. Pristop k posodobitvi kurikula. 2008. Ljubljana: MŠŠ in ZRSŠ, str. 15.

² Prav tam, str. 18.

³ Prav tam, str. 18.

⁴ Prav tam, str. 18–19.

⁵ Prav tam, str. 19.

⁶ Povzeto in prirejeno po: Marzano, R. J., Pickering, D., McTighe, J. 1993: Assessing Student Outcomes. Performance Assessment Using the Dimension of Learning Model. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), str. 20, 49–64.

kaze. Bistvo različnih perspektiv je življenje v zgodovini, dosežemo pa tudi večjo objektivnost in poštenost pri obravnavi človekove preteklosti.⁷

V nadaljevanju prikazujemo povezavo večperspektivne obravnave prek vključevanja virov prve roke ali »egodokumentov« na zgledu obravnave soške fronte. Takšna obravnavna omogoča tudi spodbujanje evropske razsežnosti. Z vključevanjem virov prve roke, kot so pisma, dnevniki in avtobiografije, postane pouk zgodovine veliko bolj osebni in zanimiv, zgodovina pa postane učencem veliko bolj približana in dostopna.⁸ Pouk zgodovine lahko postane bolj osebni tudi z vključevanjem drugih oblik pričevanj, kot so intervjuji, pesmi, črtice, zapiski, televizijski portreti ipd., ki pa morajo vsebovati zgodovinski kontekst. Pouk zgodovine tako ni več abstrakten, ne govori o nekih daljnih bolj ali manj pomembnih ljudeh, dogodkih in pojavih, ampak gre za pouk o konkretnih ljudeh, o njihovih stiskah, doživetjih, odločitvah, o njihovem delu, o uspehih in neuspehih. Učenci prek avtentičnega, dejavnega učenja oziroma branja in analize pisem, dnevnikov ali avtobiografij spoznajo, da so v preteklosti ljudje živeli, delali, čustvovali, se veselili ali žalostili tako kot danes. Zgodovinski dogodki in pojavi, ki jih opisujejo priče ali sodobniki v svojih pismih, dnevnikih in avtobiografijah, tako postanejo približani in dostopni. Učenci lahko tako spoznajo tudi splošno zgodovinsko dogajanje oziroma makrozgodovino z osebno izkušnjo priče tega dogajanja oziroma mikrozgodovino. Poleg tega se učijo s pomočjo pravih zgodovinskih virov, in ne že ugotovljenih zgodovinskih resnic oziroma gotovih znanj v zgodovinski literaturi, ki je že napisana na temelju zgodovinskih virov. Izkušnje iz šolske prakse pa potrjujejo ugotovitev, da učenci radi berejo razna zgodovinska besedila in vire kot obliko dokumentarnega pričevanja in tudi dokazov, da se je neki dogodek ali pojav res zgodil.

Vsakdanjik na soški fronti skozi oči navadnega vojaka

Prek »osebne« zgodovine lahko obravnavamo dogajanje na soški fronti. O bojih na soški fronti priča zanimiv dnevnik vojaka Albina Mlakarja, ki ga je pisal v letih 1914 do 1918. Mlakar se je rodil 22. februarja 1893 v Divači, umrl pa je 17. julija 1986 v Ljubljani. Končal je Cesarsko-kraljevo Umetno obrtno strokovno šolo, v vojsko je bil vpoklican ob splošni mobilizaciji 1. avgusta 1914 in prebil v vojski vse do konca prve vojne. Nato se je zaposlil pri železnici kot nadzornik prog, po letu 1934 pa kot nadzornik visokih stavb za vso Slovenijo, po drugi vojni je delal

na direkciji. Svoje osebno doživljanje vojne je opisal v dnevniku, ki obsega sedem rokopisnih zvezkov s po 70 do 100 strani besedila. Na temelju dnevnika je Anton Mlakar po drugi svetovni vojni napisal posebno delo z naslovom Zgodbe topničarja neke baterije v svetovni vojni 1914–1918 na 403 straneh. Zapisi v dnevniku kažejo na skrbnega in pozornega opazovalca in zapisovalca dogajanja, izražal pa je tudi svoje pomisleke ob svetovni moriji, veliko naklonjenost svojim staršem, bratom in sestram, ponekod tudi odnos do žensk na sploh, zapisal je celo nekaj pesmi. Iz skrbnega zapisovanja dogajanja je verjetno črpal moč, da je lažje prestajal grozote prve svetovne vojne.

Mlakarjevo izkušnjo prve svetovne vojne na soški fronti lahko primerjamo z izkušnjo češkega bojnega tovariša Jana F. Triske. Na temelju njegovih dnevniških zapiskov je njegov istoimenski sin Jan Triska napisal knjigo z naslovom Pozabljena fronta prve svetovne vojne: Iz vojakovega dnevnika s fronte ob Soči in Piavi 1916–1918, ki je prevedena tudi v slovenščino. Tudi Triska je bil navadni vojak na soški fronti, doma z Moravskega in po poklicu mizar.

Z nasprotnega bojišča pa lahko vključimo osebno izkušnjo prve svetovne vojne na soški fronti navadnega italijanskega vojaka Michela Baratte, ki je tudi pisal dnevnik in številna pisma svojemu bratu in ostarelim staršem.

Cilji obravnave soške fronte skozi oči navadnega vojaka

Pri načrtovanju obravnave tematskega sklopa o prvi svetovni vojni smo se odločili prvo svetovno vojno poglobljeno obravnavati na primeru soške fronte in to skozi oči navadnega vojaka topničarja Albina Mlakarja. S tako načrtovano obravnavo lahko realiziramo številne cilje. Tako bodo dijaki/-nje:

- razvili pogled na dogajanje skozi oči navadnega vojaka, in ne pomembne osebnosti, na primer generala;
- glede na to, da obravnavani vojaki niso dosti starejši od dijakov, se bodo lažje vživeli v njihove velike preizkušnje;
- primerjali bodo splošno dogajanje z osebno perspektivo izbranih navadnih vojakov;
- med seboj bodo primerjali tudi različna gledanja (perspektive) vseh treh vojakov;
- sklepali bodo o vplivu splošnega dogajanja oziroma širšega zgodovinskega konteksta na osebno videnje izbranih navadnih vojakov, na njihovo razmišljanje, čustvovanje;

⁷ Multiperspektivni pogled na zgodovinske dogodke in pojave priporoča tudi Svet Evrope, ki je v ta namen izdal dva priročnika, in sicer:

Stradling, R.: Multiperspektivizem pri poučevanju zgodovine. Vodič za učitelje. Dostopno na spletni strani <http://www.zrss.si>, predmeti Zgodovina, rubrika Priročniki (v angleščini in v slovenskem prevodu).

Stradling, R. 2004: Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 140–158.

⁸ Evans, S., Grier, C., Phillips, J., Colton S. 2004: »Please send socks.« How much can Reg Wilkes tell us about Great War? V: Teaching history. Tematska številka: Making History Personal. The Historical Association Issue. 14. marec 2004, str. 7–17.

- z osebnih perspektiv bodo sklepali in preiskali različne vidike vojne kot celote;
- preiskali bodo, koliko nam lahko osebni dnevniki povedo o soški fronti in prvi svetovni vojni sploh;
- utemeljili bodo tudi pomen pristnih neposrednih zgodovinskih virov za poznavanje zgodovine soške fronte.

Zgodovina tako ni samo zanimiva zgodba o bolj ali manj oddaljenih zgodovinskih dogodkih, ampak prikaz resničnega dogajanja prek pričevanj živih prič tega dogajanja. Priča tudi ni samo številka oziroma vojak z mitraljezom ali topom, ampak človek z vsemi svojimi lastnostmi. Tako vojak Albin Mlakar rad tudi kaj dobrega poje (*«Večerjal sem radič s polento. (Kruha nimajo sedaj). Dobro se mi je zdelo, kajti dolgo že nisem jedel kaj takega.»*),⁹ skrbi za osebno higieno in za to, da ima čista oblačila in čevlje (*«Zdaj se bom malo umil, osnažil nekoliko čevlje in obleko potem se pa preoblečem in operem perilo.»*),¹⁰ razmišlja o nasprotnem spolu in poroki (*«Danes izpolnim štiriindvajseto leto. Stari smo »ratali«, »fant za ožent« /.../ V resnici pa – kot otroci.»*),¹¹ kljub začetnemu navdušenju nad vojsko (*«Zagrmeli so prvi streli. Meni zelo ugaja tukaj.»*)¹² se ob spremljanju morije začne vse bolj spraševati, zakaj ubijati. Prizadene ga celo smrt škrjančka ob nekem topovskem napadu (*«Ti sta zloglasna laška baterija pri Zdobi je ustrelila in ga ubila – škrjančka. Našel sem ga mrtvega ob globoki jami in žal mi ga je bilo.»*).¹³ Škrjanček mu pomeni prispodobo za novo jutro, za mir, po katerem je tako hrepenel.

Iskanje podatkov in dokazov v zgodovinskih virih pa tako tudi ne bo le suhoparna spretnost, ki jo je treba vaditi, ampak nekaj uporabnega, saj izbrani podatki omogočajo vpogled v pristne občutke in razmišljanje živega vojaka, ki je doživljal soško fronto vsak dan znova. Osebnost vojaka in njegovega doživljanja vojne tako zamenja suhoparne podatke in letnice. Poleg dnevnika se lahko pri pouku uporabi še odlomke iz filmov na to temo. Zavrtimo lahko tudi odlomke iz dnevnika Albina Mlakarja, posnete na videofilm. Mogoče je uporabiti video o Kobariškem muzeju. Vključimo lahko literarno delo Prežihovega Voranca: Doberdob ali/in Ernesta Hemingwaya: Zbogom orožje, primerjamo lahko z doživljanjem soške fronte, kot jo je zapisal Ivan Matičič: Skozi plamene prve svetovne vojne (Ljubljana 1966), vključimo lahko ekskurzijo po soški fronti in si ogledamo muzej na prostem, ki vključuje zgodovinsko pot, na kateri vidimo Kobariški muzej, italijansko kostnico, italijansko obrambno črto ..., ali se odločimo za eno izmed vodstev po soški fronti. Izbiramo lahko med turo 1: Krn, Batognica, turo 2: Rommlova pot, turo 3: Greben Kal–Krnčica in turo 4: Mrzli Vrh.

V nadaljevanju navajamo odlomke iz dnevnikov vseh treh vojakov, slovenskega, češkega in italijanskega. Splošna metodična vprašanja, na temelju katerih smo

zasnovali vprašanja na odlomke iz dnevnikov, pa Stradling razvršča v dve skupini, in sicer uvrsti v prvo skupino vprašanja, ki se nanašajo na izhodiščni položaj avtorja oziroma priče. Vprašanja se glasijo:

1. Kdo je avtor vira?
2. Kakšno vlogo je igral?
3. Od kod je?
4. Kje je bil takrat, ko je poročal?
5. Kaj je videl, slišal, čutil?
6. Kakšne so bile njegove omejitve glede poročanja?

Vprašanja druge skupine, ki izhajajo iz t. i. mnogoterih stališč, so:

1. Zakaj je tako razmišljal?
2. Kako je utemeljeval svoje mnenje?
3. Zakaj je nekaterim podatkom mogoče verjeti in drugim ne?
4. Zakaj so se jim zdeli nekateri podatki sprejemljivi in drugi ne?
5. Kakšne možnosti so imeli in zakaj so se odločili za izbrano?

Osebna izkušnja slovenskega vojaka Albina Mlakarja

20. september 1915: Zagrmeli so prvi streli. Meni zelo ugaja tukaj. Bolj sem zadovoljen kot na Dunaju. Tukaj so ljudje, ki govorijo slovenski! Glavna stvar je, sem si mislil takoj, da napravim dober vtis na te dobre slovenske duše, kar mi gotovo ne bo škodilo. Posrečilo se mi je popolnoma. Dopadla jim je moja govorica in ne vem, kaj še vse. Rekli so mi, da sem bil gotovo ušolah, ker sem prišel tako hitro naprej in da izgledam izobražen. Zvečer sem bil že povabljen na večerjo. Seveda sem se z veseljem odzval vabilu. Večerjal sem radič s polento. (Kruha nimajo sedaj). Dobro se mi je zdelo, kajti dolgo že nisem jedel kaj takega /.../

Sploh pa imamo hrano bolj kot na Dunaju. Dobivamo vino, špeh (panceto), sardele, konserve itd. Tudi cigarete dobivamo. Sicer ne kadim, ampak včasih si mislim, da sem večji junak, če se po menaži nekoliko kadi okoli glave.

Že prvi dan, čeprav precej daleč za fronto, so nam poslali Lahi par šrapnelov iz 15 centimeterskih haubic. Streljali so na naš opazovalni balon. Jaz sem se oddaljil kakih sto korakov od našega taborišča (kjer sem dopoldne daroval vojnemu bogu svojo krasno frizuro) k sosedu po fige in res ni manjkalo veliko, da bi dobil figo.

⁹ Mlakar, Albin 1995: Dnevnik 1914–1918. Kobarid: Turistična agencija K.C.K., d. o. o., str. 24.

¹⁰ Prav tam, str. 24.

¹¹ Prav tam, str. 125.

¹² Prav tam, str. 24.

¹³ Prav tam, str. 124.

Četrť ure potem priplavata dva naša aeroplana in plujeta proti italijanski bojni črti na poizvedovanje. Polentarji so pričeli streljati nanju – ampak napravili so nepotrebne luknje v zrak. Ob eni uri ponoči je priplaval laški zrakoplov in urgel par bomb. Prepodili so ga naši s strojnimi puškami – zjutraj od sedmih je isto ponovil – brez vsake škode /.../¹⁴

25. januar 1916: Uspeh našega napada na Oslavje je sledeči: Oslavje samo je ostalo v sovražnih rokah, pač pa kar je neprimerno važnejše, je višina 188, za katero se je v prvi vrsti šlo, v naših rokah. Privredli so 1152 Italijanov z 42 častniki, med katerimi sta bila tudi dva majorja. Pač lep uspeh, še posebno, ako se pomisli, da sta šla samo dva bataljona proti sovražnim štirim regimentom! Iztrgali so jim tudi 3 strojnice. Zanimivo je, kako se je danes udalo 200 Italijanov. Bili so v svojih grabnih na Oslavju. Naša artilerija jih je obsipala z granatami, toda umakniti se niso smeli. Kaj si zmislijo – zvite buče? Poslali so k našim dva »parlamentarja«, ki naj se pogajata o udaji. Rekla sta: »Ne streljati, vsi pridemo k Vam!« No, naši sicer niso prenehali streljati, vendar pa so preložili ogenj na bolj daleč, tako da bežati niso mogli. In potem se vzdignejo Lahi drug za drugim, usak z belo ruto v roki in hite v naše jarke! To so vam kampelji! /.../¹⁵

20. februar 1917: Čitam knjigo o Su. Vincencu. Solnce sije, pa ni toplo, ker piha sever. Proti večeru je streljal Kalabrež na različne kraje. En strel je pridrvel od Zdobe (kraj ob izlivu Soče v morje) in eksplodiral tam blizu, kjer je stal v začetku moj top. Zagrmelo je nenačadno močno. Potem sem šel gledat in našel ob jami ubitega – škrjančka. Ubogi revček. To je eden tistih, kateri so nam že letos tako lepo zapeli v mlado jutro. In zdaj eden manj. Tudi ptičke preganja vojska. Smilil se mi je revček, ki ga je doletela tako mladega smrt /.../¹⁶

Vprašanja za dijake:

1. Kdo je bil Albin Mlakar?
2. Kakšen je bil njegov odnos do vojne? Ali so opazne razlike v odnosu do vojne na začetku bojev na soški fronti in po večletnih spopadih?
3. Kakšna je bila vojaška oprema – orožje? Kakšen način vojskovanja je razbrati iz odlomkov iz dnevnika?
4. Kakšen je odnos do nasprotnikov? Ali se da razbrati stereotipno podobo nasprotnikov? Utemeljite.
5. Kako so vojaki preživljali dneve brez bojev?

Osebna izkušnja češkega vojaka Jana F. Triske

Avšje, 11.–26. maj 1917 (čas desete soške bitke): /.../ Na začetku te desete soške bitke so italijanske baterije odprle ogenj istočasno na celotni fronti. Šrapneli, granate in minometne granate različnih tipov in kalibrov, kratkega dosega in dolgega dosega, zažigalne in protioklepne, ter toča za točo ognja iz težkih strojnic so deževali na avstrijske vojake – na pehoto, topništvo, na rezervne in oskrbovalne linije. Hrup je bil strašanski. To je bil »bobneči ogenj«, o katerem so vsi slišali pripovedovati: močno in glasno obstreljevanje, ki se je slišalo kakor udarjanje na tisoče ogromnih bobnov. V bistvu je bil grmenju podoben zaporni ogenj, ki naj bi demoraliziral sovražnika, oviral nasprotnikove komunikacije in uničil njegove bunkerje, zaklonišča, strelske jarke in ovire iz bodeče žice, ki so varovale strelske jarke. Poleg zastraševanja in uničenja kar največjega števila sovražnikov so napadalci dajali pogum svoji pehoti pred bližajočimi se težkimi boji /.../ V nedeljo, 26. maja, se je mrtvilo nadaljevalo. Topniške posadke so nadaljevale popravila zaklonišč v bunkerju za strelivo. Jan je dobil od Božene (žene) paket hrane in razdelil je svoje bogastvo: mazanec (velikonočni mlečni kruh), koláče (polnjene sladke rezine), kozarec mastne omake od pečenke, suho klobaso, cigarete in kavo. Popoldne pa je – ne povsem nepričakovano – prišel ukaz, naj se hitro premaknejo na nov položaj na bojišču, kjer naj bi po domnevi načrtovali Italijani novo ofenzivo. Številko polka so uradno spremenili iz 1. v 201. /.../¹⁷

Hrib Liesl, 11. junij–22. avgust 1917: /.../ Konj, ki ga je Jan vodil za uzdo, je kljub temu da je bil vaje grmenja ob streljanju, skril svojo glavo pod Janovo roko. To je Jana ganilo. Uboge, neme živali so trpele tako kakor ljudje, morda še bolj /.../ Toda močje so imeli tudi priložnost za kakšno bolj lahkotno doživetje. Skoraj neposredno nad njimi se je odigralo kar nekaj dram v zraku. Dne 13. julija je avstrijsko bojno letalo naletelo na italijansko. Obe sta vodila spretna pilota, ki sta skušala drug drugega sestreliti. Močje so skoraj pol ure uživali v njunih neverjetnih akrobacijah. Končno je italijanski pilot uspel priti na rep avstrijskemu pilotu in ga sestreliti. Kot znak, kako cenijo tak podvig, je baterija začela ploskati in vzklikati, s čimer si je prislužila ostro karanje dežurnega oficirja, ki je vojake dolgo ošteval zaradi pomanjkanja patriotizma: »Na čigavi strani ste pravzaprav, ničuredneži?«¹⁸

¹⁴ Prav tam, str. 24–25.

¹⁵ Prav tam, str. 45–46.

¹⁶ Prav tam, str. 124.

¹⁷ Triska, F. Jan 2000: Pozabljena fronta prve svetovne vojne: Iz vojakovega dnevnika s fronte ob Soči in Piavi 1916–1918. Celovec: Mohorjeva Celovec, str. 52–53, 57.

¹⁸ Prav tam, str. 69–70.

Slap ob Idrijci, 6. november 1917–12. januar 1918: /.../ V Slapu je bilo nekaj slovenskih civilistov, ki so prodajali sadje – jabolka, hruške. Slive, en kilogram za tri krone – in sladek mošt, po ceni 4,80 krone za liter. Kaj drugega ni bilo mogoče kupiti in mnogo vojakov je zbolelo za grižo. Latrine so bile neprestano zasedene /.../¹⁹

Vprašanja za dijake:

1. Kdo je Jan Triska?
2. Na kakšno orožje lahko sklepaš glede na odlomke iz dnevnika?
3. Kakšen je bil odnos češkega vojaka do nasprotnikov?
4. Kakšna je bila njegova izkušnja s Slovenci?
5. Kakšne so razlike v odnosu do nasprotnikov med slovenskim in češkim vojakom? Zakaj?

Osebna izkušnja italijanskega vojaka Michela Baratte

Vsakdanjik: Po nekaj dneh mi je komandant stotnije povedal, da bodo ustanovili delavnico batljona, kjer bodo čevljarji in krojači. Vprašal me je, če bi se želel udeležiti. Odgovoril sem pritrdilno. Življenje se je malo spremenilo. Nisem več hodil na vojaške vaje. Moji tovariši so morali nadaljevati z dolgimi pohodi. Vračali so se vsi prepoteni in utrujeni, morali so si oprati srajco, jo položiti na sonce in jo tam posušiti. Jaz sem ustajal ob sedmih zjutraj, ko je stotnija že zdavnaj odšla na vaje. Popil sem kavo, ki mi jo je bil prihranil višji kaplar De Santis. Po pravici povedano, bi bil lahko tudi jaz vstal preje in odšel na kavo skupaj z ostalimi, vendar sem se bal, da bi moji tovariši rekli, da se izogibam vojaških dolžnosti. Potem sem odšel v delavnico, dokler ni prišla ura vojaškega obeda. Enkrat po poldnevu. Vendar obed, ki je bil sestavljen iz najslabšega riža, paradižnikove mezge brez kakršne koli zabele in brez naribanega sira, ni imel nikakršnega okusa. Tisti, ki so imeli denar, so tako pripravljen riž zvečer metali stran, tako da je bil tabor na večer poln riža in je bilo videti, kot bi bila padla toča. Jaz pa sem ga moral jesti na silo, saj nisem imel denarja in niti poguma, da bi zanj prosil svoje starše, saj sem vedel, da so bili brez denarja tudi oni. Samo en večer sva se s Forasacom podala po 'nakupih' in kupila en kozarček vloženi breskev in en kozarček

feferonov, da bi jih pojedla s samim kruhom. Po večernem obedu, ko je zvonilo za prost izhod, sva šla s Forasacom v Villo Vicentino v cerkev, kjer sva molila. To je bila za naju velika tolažba. Ko je zvonilo za spanje, sva se uračala. Vzдолž ceste sva šla mimo barake, kjer so bile ženske slabega ugleda in dva karabinjerja, ki sta bila na straži. Prizadevala sta si, da bi zadržala znotraj tiste vojake, ki so delali zgago. Midva sva nadaljevala svojo pot in se zgrazala, da so bile določene stvari dovoljene, in to celo z dvema karabinjerjema, ki sta bila na straži. Ko sva bila v taboru je on odšel v svojo barako, jaz pa v svoj šotor. Imel sem ostanek sveče in zvečer pisal svojim staršem.²⁰

Vprašanja za dijake:

1. Kdo je Michel Baratta?
2. Kako je potekal vsakdanjik na bojišču, ko ni bilo bojev, v očeh vojaka Michela Baratte?
3. Kakšen je njegov odnos do vojne?

Vprašanja za globlje razumevanje:

1. Kaj lahko razberete iz vsebine dnevnikov o glavnih značilnostih prve svetovne vojne z vidika uporabe različnih vrst orožja in vojaške strategije?
2. V čem so si razmišljanja vseh treh vojakov podobna? Utemeljite.
3. V čem se razmišljanja vseh treh vojakov razlikujejo? Utemeljite.
4. Ali so vsa navedena dejstva in opažanja v dnevnikih verodostojna ali se da sklepati, da je kaj tudi zamolčano ali prikrojeno? Utemeljite.

Z vključevanjem neposrednih virov dosežemo, da postane pouk zgodovine bolj oseben in zanimiv, vzbudimo naklonjenost in spoštovanje do vojakov, ki so se znašli sredi bojev in trde življenjske preizkušnje. S takšnim poukom omogočimo tudi poglobljeno razumevanje dogajanj na soški fronti in tudi med celotno prvo svetovno vojno, dijaki pa s spoznavanjem in s primerjavo osebnih izkušenj treh različnih vojakov različnih narodnosti razvijajo tudi večperspektivni pogled na zgodovino, skušajo razumeti tudi nasprotnikove poglede in doživljanje zgodovinskega dogajanja, ki so mu bili priče. Z analizo odlomkov iz dnevnikov treh različnih vojakov s soške fronte spodbujamo tudi razvijanje spretnosti izbiranja podatkov iz zgodovinskih virov, kritično presojo njihove uporabne vrednosti, oblikovanje lastnih sklepov, mnenj, stališč in interpretacij; dijaki ugotavljajo, zakaj so nastali stereotipi, in se jih z multiperspektivno obravnavo trudijo preseči. Dijaki z analiziranjem odlomkov tudi ugotavljajo, kakšna je interpretacija vseh treh vojakov o bojih na soški fronti. Ločujejo tudi med dokazanimi dejstvi, osebnimi pogledi, nepotrjeno govorico in strokovnim mnenjem. Ugotavljajo

¹⁹ Prav tam, str. 100.

²⁰ Baratta, Michel 1989: La mia guerra: Ignorata dalla storia. Diario di un soldato sul Carso e in Serbia 1916–1919. Editore Moro. Prevod prof. Alenka Baškovič.

pa, kaj je izpuščeno, ali se uporabljajo čustveno obarvan jezik, stereotipi in kaj je priče napeljalo k tovrstnemu pisanju.

Sklep

Posodobljeni učni načrt za predmet zgodovina v gimnaziji, modul 280 ur, v prvem sklopu splošnih in tematskih ciljev priporoča gradnjo znanja, ki se nanaša na znanje in razumevanje zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov, v drugem sklopu ciljev znanje, ki se nanaša na razvijanje spretnosti in veščin, in v tretjem sklopu ciljev znanje, ki se nanaša na razvijanje odnosov, ravnanja, ravnanosti in stališč. V okviru prvega sklopa z obravnavo prikazanega tematskega sklopa uresničujemo cilj o analiziranju in primerjavi položaja slovenskega naroda v različnih obdobjih oziroma državah 20. stoletja, v okviru drugega sklopa cilje, ki se nanašajo na umeščanje dogodkov iz prve svetovne vojne v konkreten zgodovinski čas in prostor, na razvijanje spretnosti zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev in kritično presojo njihove uporabne vrednosti, na oblikovanje lastnih sklepov, mnenj, stališč in interpretacij, na analiziranje večperspektivnih zgodovinskih virov in ob njih na samostojno izbiranje in odločanje, ter v okviru tretjega sklopa ciljev na gradnjo znanja, ki se nanaša na razvijanje pozitivnega odnosa do pomena spoštovanja človekovih pravic, enakosti, strpnosti in demokracije, na obsodbo množičnih primerov kršenja človekovih pravic, poudarijo pa tudi primere pozitivnih vplivov znotraj slovenskega naroda in med sosednjimi narodi ter razvijajo pozitiven odnos do slovenske narodne identitete in državnosti.

Z vključevanjem večperspektivnih zgodovinskih virov v obravnavo dogajanja in življenja na soški fronti tako uresničujemo tudi dva cilja projekta Evropski oddelki, to je spodbujanje evropske razsežnosti in medkulturne komunikacije pri pouku zgodovine, ki ju uresničujemo prav z večperspektivno obravnavo oziroma pogledi na isti dogodek z različnih strani. Tako smo v pouk vključili dejavno učenje ob izbranih odlomkih iz treh različnih vojaških dnevnikov, v katerih so svoja doživetja in izkušnje soške fronte opisali navadni slovenski, češki in italijanski vojak. Z analizo in primerjavo vsebine odlomkov iz vseh treh dnevnikov se lahko ugotovijo vrste uporabljenega orožja, značilnosti vojaške strategije, primerjava odnosa do vojne pri vseh treh vojakih, vsakdanjik v času spopadov in v presledkih brez bojev, odnos do domačih in nasprotnikov vojakov, dijaki lahko ugotavljajo, ali so vojaki zapisali v dnevnike verodostojne podatke in s podatki podprta mnenja in prikaz dogodkov. Ugotovijo tudi, v katerem dnevniku je največ stereotipnih predstav o nasprotniku in od kod izvirajo. Z obravnavo soške fronte s treh zornih kotov in skozi oči treh navadnih vojakov pa skušamo stereotipne predstave tudi presegati in dokazati, da je vsaka vojna in pobijanje v imenu politike, ki se jo

opravičuje z izbrano idejo, nesmiselna in najbolj prizadene prav navadne mobilizirane vojake, kar pa seveda ne pomeni, da se napadeni nimajo pravice braniti. Poudariti je tudi treba, da je prav na zahodnem delu slovenskega narodnostnega ozemlja prihajalo do številnih sporov in spopadov zlasti v 19. in 20. stoletju in da lahko z obravnavo teh negativnih zgledov iz zgodovine in z ustreznimi sodobnimi didaktičnimi pristopi, kot sta npr. multiperspektivna obravnavna in medkulturni dialog zlasti tudi ob vključevanju v skupne šolske projekte, spodbudimo življenje novih generacij v miru, strpnosti in sožitju na temelju spoštovanja človekovih pravic in demokratičnih vrednot.

Povzetek

V članku predstavljamo vključevanje evropske razsežnosti v pouk zgodovine na zgledu obravnave bojev na soški fronti med prvo svetovno vojno. Tematski sklop lahko namreč obravnavamo z vključevanjem multiperspektivne obravnave oziroma obravnave z različnih zornih kotov ob dejavnem učenju z analizo in s primerjavo odlomkov iz dnevnikov treh navadnih vojakov, ki so se udeležili bojev na različnih straneh. Dnevniki so tudi ena izmed vrst zgodovinskih virov prve roke ali »egodokumentov«. S takšnim poukom pa postane zgodovina tudi veliko bolj osebna, saj vojaki niso več le številke, ampak živi ljudje z radostmi in s tegobami. Dijaki tako zelo nazorno in poglobljeno obravnavajo življenje na soški fronti in ugotavljajo, koliko lahko takšni dnevniki prispevajo tudi za splošna spoznanja o značilnostih celotne prve svetovne vojne. Z mutliperspektivno obravnavo pa spodbujamo tudi možnosti sodobnega življenja v sožitju in strpnosti na območju, na katerem so v zgodovini večkrat izbruhnili krvavi spopadi.

Viri in literatura

1. Evropski oddelki. Pristop k posodobitvi kurikula. 2008. Ljubljana: MŠŠ in ZRSŠ.
2. Marzano, R. J., Pickering, D., McTighe, J. 1993: Assessing Student Outcomes. Performance Assessment Using the Dimension of Learning Model. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
3. Stradling, R. 2004: Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
4. Evans, S., Grier, C., Phillips, J., Colton S. 2004: »Please send socks.« How much can Reg Wilkes tell us about Great War? V: Teaching history. Tematska številka: Making History Personal. The Historical Association Issue. 14. marec 2004.
5. Mlakar, Albin 1995: Dnevnik 1914–1918. Kobarid: Turistična agencija K.C.K., d. o. o.
6. Triska, F. Jan 2000: Pozabljena fronta prve svetovne vojne: Iz vojakovega dnevnika s fronte ob Soči in Piavi 1916–1918. Celovec: Mohorjeva Celovec.
7. Baratta, Michel 1989: La mia guerra: Ignorata dalla storia. Diario di un soldato sul Carso e in Serbia 1916–1919. Editore Moro.

Srečko Zgaga, Gimnazija Poljane

Obravnava francoske revolucije nekoliko drugače

»KMETJE NE HRANIJO SAMO KOMARJEV, AMPAK TUDI ARISTOKRATE.«

Citat iz filma Smešno (Ridicule)

(Hozjan, Andrej in Potočnik, Dragan, 2000: Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, str. 299.)

Uvod

V človeški zgodovini so na oblikovanje sodobne družbe vplivali številni dogodki in procesi. Nihče ne more zanikati vpliva rimske kulture na sodobno evropsko civilizacijo ali srednjeveške krščanske miselnosti na umetnostno podobo današnje Zahodne Evrope. Pri delu v razredu pa sem spoznal, da dijaki s sedanostjo najlažje povezujejo zgodovinske procese, ki so se zgodili v novem veku. Bodisi da so to geografska odkritja in posledice le-teh ali

pa umetnostnozgodovinski tokovi, katerih dela vidimo v naših barokiziranih cerkvah.

Obdobje francoske revolucije, ki je bilo polno nasilnih preobratov, je prinašalo mnogo novega. Z odpravljanjem stare stanovske delitve družbe, imenovane »ancien regime«, z uveljavljanjem razsvetljskih idej, množičnih ljudskih gibanj, bojem za pravice žensk in s porajajočim se nacionalizmom so se gradili temelji današnje meščanske družbe.

Ta revolucionarni čas, v katerem so tako silovito nastopili proti fevdalnemu elementu francoske družbe, je na različnih področjih človekovega ustvarjanja, od zgodovinskega do filmske umetnosti, zelo različno interpretiran. Zato je tudi zelo primerno, da ga pri pouku poglobljeno obravnavamo, saj omogoča multiperspektivizem. Znanje, ki ga bodo dijaki pri tem dobili, pa jim bo omogočilo razumevanje procesov v sodobni družbi.

S tem namenom sem se povezal s profesorico francoskega jezika Maričo Pohar, ki je tudi avtorica v nadaljevanju predstavljenih francoskih učnih gradiv.

Načrtovanje projekta

V nadaljevanju predstavljamo podroben načrt projekta po posameznih elementih.

Vsebinski cilji

Dijaki/-nje:

- pojasnijo gospodarske, socialne in politične razmere v Franciji v 18. stoletju;
- spoznajo velike razlike znotraj stanov in poznajo glavne vzroke za revolucijo;
- razložijo potek in posledice revolucije po treh stopnjah;
- seznanijo se z jakobinsko diktaturo – vrhuncem obračuna z resničnimi in namišljenimi nasprotniki revolucije.

Procesni cilji

Dijaki/-nje:

- vrednotijo pomen francoske revolucije zlasti pri uveljavljanju novih načel, ki so ljudem vsaj v temeljih omogočala enake možnosti za uspeh;
- analizirajo Deklaracijo o pravicah človeka in državljana in izluščijo razsvetljenske ideje;
- na podlagi ustreznih zgodovinskih virov (npr. karikature, portreti ...) izluščijo glavna družbena in politična vprašanja v Franciji;
- presodijo pomen jakobinske diktature za razvoj meščanske družbe;
- analizirajo film tako, da umestijo glavne like v ustrezen stan, izpostavijo razsvetljenske ideje in njihove protagoniste;
- vrednotijo umetniški izdelek (film) kot (ne)verodostojno interpretacijo zgodovinskih dogodkov.

Tudi posodobljeni učni načrt za zgodovino v okviru obveznih širših tem predvideva obravnavo francoske revolucije pod temo Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma.

Dijaki/-nje naj bi pri tem sledili naslednjim ciljem:

- analizirajo dosežke francoske revolucije s stališča razsvetljenskih zahtev po enakosti;
- analizirajo in ocenijo dosežke meščanstva in njegovih gibanj za enakost v 19. stoletju;
- oblikujejo svoje sklepe, mnenja, stališča, interpretacije;
- analizirajo multiperspektivne zgodovinske vire in ob njih razvijajo sposobnost samostojnega izbiranja in odločanja;
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije;
- razvijajo pozitiven odnos o pomenu spoštovanja človekovih pravic, enakosti in demokracije.

Vsebine:

- Razsvetljenske ideje o enakosti
- Francoska revolucija

Posodobljeni učni načrt opredeljuje tudi **ključne koncepte oziroma ideje** teh učnih vsebin, ki so: revolucija, človekove pravice, diktatura, liberalizem, konservativizem, volilna pravica, ustava, parlamentarizem, politične stranke.

Učni cilji, ki so bili načrtovani za pouk francoščine, so:

- seznaniti učence z življenjem v Franciji Ludvika XVI. in s stanjem duha v obdobju pred francosko revolucijo;
- zanimivo prikazati zgodovinsko temo z vso filozofsko razsežnostjo problematike tega obdobja;

- uvajati učence v samostojno razumevanje izvirnega besedila tujejezičnega filma (film je posnet v francoščini in podnaslovljen v angleškem jeziku);
- razvijati slušne sposobnosti razumevanja tujih govorcev ob pomoči vizualne podlage (govorni jezik v filmu je francoski);
- razvijanje bralne sposobnosti scan-readinga za pridobivanje dopolnilne informacije, nujne za celovito razumevanje besedila (podnaslovi so v angleškem jeziku);
- sočasno povezovati obe govorni veščini, to je slušnega in bralnega razumevanja, in kombinirati razumevanje dveh tujih jezikov;
- razumeti vsebino filma in njegova sporočila – za dosego tega cilja je moral dijak izkazati zelo visoko raven poznavanja besedja, skladnje, sociolingvističnih in pragmatičnih zakonitosti dveh tujih jezikov;
- spodbuditi motivacijo za učenje tujih jezikov.

Pri projektu smo uporabljali več metod dela:

- metoda razlage,
- metoda pogovora,
- metoda dela s slikovnim gradivom: zgodovinske karte, umetniške slike z zgodovinskim ozadjem, politične karikature, grafi, statistični podatki ...;
- metoda dela s pisnim gradivom: literarna dela z zgodovinsko vsebino, primarni viri,
- debatne tehnike,
- metoda dela z zgoščenkami, videoposnetki.

Učne oblike so bile:

- netradicionalna frontalna,
- individualna,
- parna (delo v dvojicah) in
- kombinirana.

Projektno delo

»Projektno delo je učno delo, pri katerem učitelj in učenci načrtujejo učno delo skupaj. Pri projektnem delu se uporabljajo aktivne učne oblike, pri katerih učenci poleg znanja pridobivajo tudi učne spretnosti, ki so značilne za dejavne učne oblike /.../ Projektno delo je po navadi povezano s šolskim in obšolskim delom ter tudi z zunanjimi institucijami in sodelavci. Projektno delo je lahko enopredmetno ali pa vključuje več predmetov.«¹

Pri projektu je bil pomemben cilj čim bolj vključiti dijake v načrtovanje in izvedbo dela, predvsem pa v tvorno sodelovanje pri šolskem in domačem delu. V ta namen je bilo v projekt vključenih vrsta učnih oblik in metod, ki

¹ Trškan, Danijela, s sodelavci (1999). Evropsko gospodarstvo v 18. stoletju in začetki moderne industrializacije v Angliji. Ljubljana: ZRSŠ, str. 183.

so zahtevale dejavno vlogo dijakov. Najpogosteje se je uporabljala metoda dela z različnimi viri npr. karikature, statistični podatki, umetniška dela, igrani filmi. Pri tem se je upoštevalo Priporočilo Sveta Evrope, ki v šolah spodbuja samostojno raziskovanje dijakov in uporabo najrazličnejših virov, med drugim tudi »dokumentarne in igrane filme ter avdiovizualne izdelke, gradivo, posredovano z informacijsko tehnologijo, ki bi ga bilo treba proučevati individualno in skupinsko, pri čemer mora imeti učitelj bistveno vlogo.«²

Na sklepno stopnjo projekta so se morali dijaki samostojno pripravljati, sami dobiti ustrezno literaturo in vire ter jih primerno vključiti v debato. Projekt je bil interdisciplinaren, ker je znanje tujih jezikov (francoščine in angleščine) omogočilo bistveno globlje razumevanje obdobja, ki mu zgodovinarji pripisujemo tako prelomen pomen.

V tabeli je predstavljena delitev tem in ur pri pouku zgodovine. Profesorica francoščine je dejavnosti, poveza-

ne s filmom *Smešno*, izvajala pri urah francoščine, tako da je bilo celotnemu projektu namenjenih 12 šolskih ur.

Film *Ridicule*

Francoski film *Ridicule* je bil posnet leta 1996, režiral pa ga je Patrice Leconte.

Film nas popelje na dvor Ludvika XVI. v predrevolucijskem obdobju. Skromen podeželski plemič se odpravi v Versailles, da bi pridobil kraljevo pomoč za izsušitev močvirij v okolici svojih posesti, kjer se širijo bolezni, ki množično morijo njegove podložnike. Na dvoru pa vladajo čudni odnosi, ki jih obvladujeta duhovitost visokega plemstva in aristokratska hierarhija. Podeželan poskuša prepričati dvor z logiko, razumom in s pozivom k človeški dostojnosti. Kmalu ugotovi, da teh vrednot na dvoru ni več.

Celoten projekt je bil deljen na posamezne učne enote – teme:

Učna enota – tema:	Predviden čas:
Družbenopolitične razmere v Franciji pred revolucijo	1 šolska ura
Ogled filma <i>Smešno</i>	2 šolski uri
Prva stopnja revolucije (1789–1791)	1 šolska ura
Jakobinska diktatura (1792–1794)	1 ura šolska
Ogled filma <i>Danton</i> (odlomki)	1 ura šolska
Priprava na debato	1 ura šolska
Izvedba debate	2 šolski uri

Družbenopolitične razmere v Franciji pred revolucijo:

Dejavnosti učitelja, ki se nanašajo na organizacijo pouka	Dejavnosti učencev
1 Uvodna motivacija: prosojnica: Tretji stan nosi plemstvo in duhovščino.	1 Opišejo vsebino karikature; ugotovijo povezavo z družbenimi razmerami v Franciji.
2 Nova snov: dijakom predstavim družbene, politične in gospodarske razmere v Franciji (stanovska delitev, kriza države ...)	2 Delo v dvojicah. Dijaki predstavijo statistične podatke na grafični način in jih interpretirajo. Pri tem razvijajo kompleksno mišljenje in predstavljanje idej.
3 Priprava na samostojno delo: dijakom predstavim statistične podatke o posameznem stanu, lastništvu posesti ... 1. stan – 1,33 % preb. – 20 % zemlje 2. stan – pribl. 0,5 % preb. – 10 % zemlje 3. stan – 98 % preb. ³	

² Svet Evrope. Odbor ministrov. Priporočilo Rec(2001)15 o poučevanju zgodovine v Evropi enaindvajsetega stoletja. (Sprejeto 31. oktobra 2001 na 771. sestanku Odbora ministrov v sestavi namestnikov ministrov.) <http://www.zrss.si/doc/ZGO>.

³ Grobelnik Ivan, Voje, Ignacij 1996, Zgodovina 2. Ljubljana: DZS, str. 163.

Delovni list 1, ki ga dijaki rešujejo ob gledanju filma pri pouku zgodovine

1. V spodnjo tabelo zapiši, kateremu stanu pripada posamezen lik iz filma!
Le Marquis Grégoire Ponceludon de Malavoy, Le Marquis de Bellegarde, Madame de Blayac, Mathilde de Bellegarde, L'Abbée de Vilecourt, Monsieur de Montalieri, Le Chevalier de Milletail, Abbé de l'Epée, Le Roi Louis XVI, Baron de Guéret, Paul, Charlotte, Chevernoy, Baron de Malenval, Le Notaire

Duhovščina	Plemstvo	Tretji stan

2. Kako je v filmu prikazana trislojna organizacija francoske družbe? Kakšni so odnosi med pripadniki posameznih stanov?
3. Kateri stan je v filmu najbolj zapostavljen? Pojasni!
4. Nova filozofska in razumska gibanja 18. stoletja se imenujejo _____
Katere osebe so v filmu nosilci te nove miselnosti?
Katere misli, dejavnosti ... glavnih likov bi lahko pripisali tem idejam?
5. Francoska država je bila v drugi polovici 18. stoletja pred bankrotom. Ali so v filmu prikazani vzroki za krizo francoske države? Odgovor utemelji!
6. Opredeli se glede spodnje trditve in svoje mnenje utemelji!

FILM ZVESTO PRIKAŽUJE ŽIVLJENJE V FRANCIJI PRED FRANOSKO REVOLUCIJO.

7. Preberi spodnji literarni opis Ludvika XVI. in odgovori na vprašanja:

»Zgodaj odebeljeni, nebogljeni in zaradi kratkovidnosti do smešnosti okoreli Ludvik XVI. je pri vseh oficijelnih prireditvah kaj nesrečna figura, ki se vede štorasto in skrajno nerodno, čeprav je ravne rasti in šest čevljev visok. Po gladkem parketu v Versaillesu se giblje okorno in z gugajočimi se rameni 'kakor kak kmet za plugom', ne zna plesati ne igrati žoge; če stopi le malo urneje, se že spotakne ob lastni meč. Te telesne nerodnosti se ubogi mož natanko zaveda, spravlja ga v zadrego in ta zadrega še bolj stopnjuje njegovo štokljavost: tako ima na prvi pogled usakdo utis, kakor da ima v francoskem kralju pred seboj neotesanca.

A Ludvik XVI. nikakor ni neumen ne omejen; toda kakor ga ovira pri njegovih nastopih kratkovidnost, tako ga duševno zavira plahost (ki temelji nazadnje najbrž v njegovi spolni nemoškosti). Pogovor pomeni za tega bolešno plahega vladarja vsekakor pravi duševni napor /.../«
(Stefan Zweig, Marija Antoinetta, Maribor 1969, str. 90.–91.)⁴

- a) Ali je avstrijski pisatelj Stefen Zweig Ludvika XVI. prikazal podobno, kot je prikazan v filmu?
- b) Katere Ludvikove lastnosti so prikazane v obeh umetniških delih?
- c) Ali si film in biografija v prikazu francoskega kralja nasprotujeta? Utemelji.
- d) Ali je film lahko zgodovinski vir? Odgovor utemelji.

⁴ Hozjan, Andrej, Potočnik, Dragan, 2000: Zgodovina 2. Ljubljana: DZS, str. 301.

Delovni list 2, ki ga dijaki rešujejo pri pouku francoščine⁵**Patrice Leconte: RIDICULE**

Dramatična komedija o življenju in običajih na francoskem dvoru konec 18. stoletja.

Čas dogajanja: pred francosko revolucijo, okrog leta 1780.

Kraj: la Dombes (Burgundija), Versailles, grad Ludvika XVI., obala Walesa v Angliji

- Les paysans ne nourrissent pas seulement les moustiques mais aussi les aristocrates - Vous etes moins sot que vous n'en avez l'air - C'est toute la différence entre nous deux, Monsieur	- Peasants feed aristocrats as well as mosquitoes. - You are less stupid than you look. That's all the difference between you and me, Sir
La droiture et le bel esprit sont rarement réunis	Honesty and wit are so rarely combined.
Sujets graves apportent le déplaisir et sont à bannir de vos propos	Serious topics are deplored
Jamais de calembours (besedne igre) on les méprise à Versailles	We call puns (besedne igre) the death of wit they are banished from Versailles
Soyez spirituel, osé, malveillant!	Be witty, bold and mischievous!
Dernière chose: ne riez jamais à vos propres mots!	And the last: do not ever laugh at your own jokes
- Combien avait-il de maîtresses? - À partir de combien peut-on dire plusieurs?	- How many mistresses did he have? - From which number on shall we consider them as many?
Electricité et l'esprit sont la seule et même chose	Electricity and wit are the one and the same thing
Louis de France, souviens-toi, c'est la noblesse qui t'a fait roi, la vieille noblesse de province que tu humilies	Louis of France, remember, it is the nobility that made you king, that old nobility of province you humiliate
L'esprit est le contraire de l'argent, moins on en a plus on est satisfait (Voltaire)	The wit is the contrary of money, the less you have it, the more you are satisfied (Voltaire)
On a tort de juger un homme à ses relations monsieur. Judas avait d'excellentes fréquentations.	You are wrong to judge a man by his relationships, sir. Judas kept excellent company.
Ni riez pas B la bouche grand'ouverte. C'est trop rustique.	Don't laugh with your mouth open. It's too rustic.
(Le roi): Montrez votre esprit sur moi, par exemple: (Ponceludon): - Le roi n'est pas un sujet. (un calembour - besedna igra)	(King) Use your wit on me, for instance: (Ponceludon): - The king is not a subject. (a pun - besedna igra)
Le cul plus gros que la gueule	Your butt is wider than your mouth
Peut-être ai-je eu tort d'avoir cherché des fruits d'un arbre pourri?	Maybe I was wrong to seek fruit from a rotten tree?
(Les aristocrates ont fui la révolution et trouvé refuge en Angleterre): - L'esprit, c'était l'air que nous respirions	Aristocrats fled the revolution and found shelter in England: - Wit was the very air we breathed
Mon chapeau, il est perdu! - Cela vaut mieux que la tête. - L'humour, c'est merveilleux	My hat, it is lost! - Better your hat than your head. - Humour, that's wonderful
ESPRIT: DUH, RAZUM, PAMET, BISTROUMNOST, GLAVA, MIŠLJENJE, SMISEL, SPOSOBNOST, INTELIGENCA IZRAZI: c'est un bel esprit, il a beaucoup d'esprit, homme d'esprit, cela me vient B l'esprit, les gens de l'esprit, un trait d'esprit, (duhovitost, šala), le roi semble manquer d'esprit, avoir de l'esprit, perdre l'esprit, simple d'esprit (naivnež, bebec), fort d'esprit (svobodomislec), largeur d'esprit (liberalno mišljenje).	WIT: DUH, RAZUM, PAMET, BISTROUMNOST, GLAVA, MIŠLJENJE, SMISEL, SPOSOBNOST, INTELIGENCA IZRAZI: fine wit, flash of wit, sparkling with wit, to be at one's wit's end, to be out of one's wits, to live by one's

⁵ Delovni list, ki ga dijaki rešujejo pri pouku francoščine, je zasnovala profesorica francoščine Mariča Pohar.

Po gledanju filma zapiši svoja opažanja, ki se nanašajo na:

1. Življenje preprostih ljudi na francoskem podeželju (3. stan), npr.: kmetje v la Dombes – opiši en primer.
2. Življenje cerkvenih dostojanstvenikov na dvoru, (2. stan) opiši en primer, npr.: Abbé de Vilecourt.
3. Življenje podeželskega obubožanega plemstva, npr.: baron de Guéret.
4. Življenje bogate dvorne aristokracije (1. stan), npr.: Mme de Blayac.
5. Opiši vrtove Versaillesa, kot so prikazani v filmu.
6. Predstavi modo tega časa (oblačila, obutev, ličenje itd.).
7. Opiši najbolj priljubljene družabne zabave na dvoru.
8. To je obdobje prosvetljenstva: katere veje znanosti in znanstvenega raziskovanja so prikazane v filmu?
9. Naštej imena znanstvenikov in filozofov, ki so bila omenjena v filmu.
10. *Fil rouge* filma in največkrat uporabljena beseda v filmu: citiraj in upraviči rabo te besede.

Opis učnega pristopa po ogledu filma pri pouku francoskega jezika z namenom doseganja zgoraj navedenih ciljev

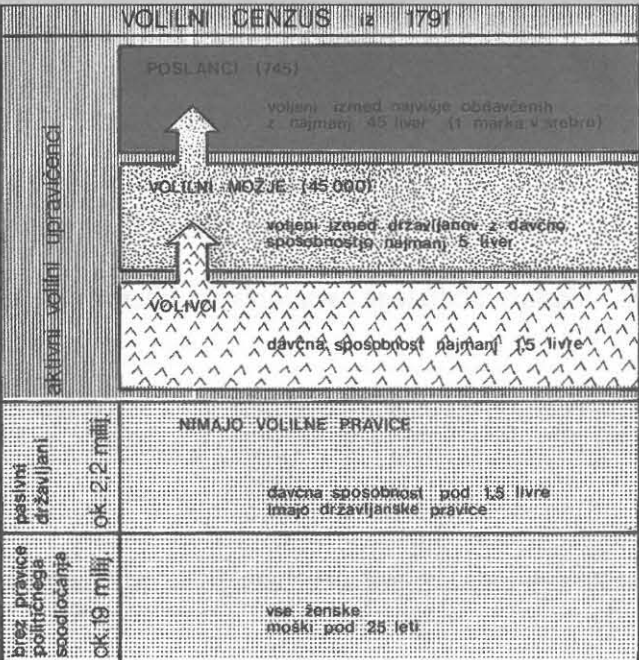
Film *Ridicule* zelo nazorno in zanimivo prikaže stanje duha v Franciji Ludvika XVI., torej v obdobju pred francosko revolucijo. Ta izredna filmska stvaritev (film je bil nominiran v Cannesu) daje enkratni uvod v razlago tega obdobja pri pouku zgodovine. Film je posnet v francoskem jeziku in podnaslovljen v angleškem jeziku in kot tak je dijaku, ki se uči ta dva tuja jezika, zanimiv izziv za preverjanje njegovega jezikovnega znanja in povezovanje obeh jezikovnih veščin, to je slušnega in bralnega razumevanja ob sočasnem povezovanju jezikovnega znanja, pridobljenega pri obeh jezikih. Za razumevanje besedila kot celote, kar je vsekakor zapletena miselna dejavnost, je moral dijak izkazati dokaj visoko raven poznavanja besedja, skladnje, sociolingvističnih in pragmatičnih zakonitosti obeh ciljnih tujih jezikov.

Metode dela

- a) Preverjanje bistvenega razumevanja filma z vprašanji, ki so se nanašala na vsebino filma. Po tem prvem pogovoru je bil za temeljito in podrobno razumevanje filma učencem podan sinopsis v francoskem in angleškem jeziku z imeni vseh oseb v filmu.
- b) Kviz znanja, pridobljenega na podlagi ogleda filma – vprašanja so postavljena v slovenščini, učenci podajo kratke in jedrnathe odgovore v francoščini.
- c) Izbor navedkov iz filma – pisna predloga z navedki v francoskem in angleškem jeziku – obravnava navedkov, ki naj bi učence seznanili z velikimi temami tega stoletja in idejami filozofov, ki so navedeni v filmu.
- d) Podrobna obravnava glavnega pojma: *bel esprit* oziroma *esprit* splošno, kar je tudi vodilni motiv filma *Ridicule*. Obravnava tega pojma na podlagi številnih primerov, vzetih iz filma, ter primerjava z angleškim prevodom »wit« in slovenskimi, zelo različnimi prevodi kontekstov, v katerih je uporabljena beseda »esprit«.

Cilj te medpredmetne povezave je bil dvojen ali celo večplasten: zanimivo prikazati zgodovinsko temo, obogateno z vso filozofsko razsežnostjo problematike tega obdobja, in podati temo v izvirnem jeziku ter s tem spodbuditi tudi motivacijo za učenje tujih jezikov. Cilj je bil v zadovoljstvo učencev v celoti dosežen.

Prva stopnja revolucije (1789–1791)

Dejavnosti učitelja	Dejavnosti učencev
• Uvodna motivacija: • Preberem: Abbe Sieyes: Kaj je tretji stan? Vse. Kaj je bil doslej? Nič. Kaj zahteva? Da bi nekaj postal.⁶ • Nova snov: • Dijakom predstavim potek prve stopnje revolucije od sklica državnih stanov do republike • Razlikujejo aktivno/pasivno, splošno/omejeno, enako/neenako, neposredno/posredno volilno pravico. • 3. Priprava na samost. delo: • Dijakom razdelim Deklaracijo o pravicah človeka in državljana.	Dijaki poskušajo ugotoviti, katere spremembe želi tretji stan. Analizirajo shemo volilnega cenusa.⁷ Spoznajo različne oblike volilne pravice. Delo v dvojicah. Dijaki izluščijo razsvetljske ideje in jih povežejo z njihovimi tvorci (Voltaire, Montesquieu, Rousseau).

Jakobinska diktatura (1792– 794)

Dejavnosti učitelja	Dejavnosti učencev
Prikaz umetniške slike: Goya, Francisco – Saturn je svoje otroke. Obravnava nove učne snovi: Vzroki, potek, konec in posledice jakobinske diktature. Povzemanje bistva učne snovi.	Dijaki povežejo vsebino slike z dogodki v času jakobinske diktature Dijaki s pomočjo učbenika izluščijo vzroke za diktaturo in ugotovijo, zakaj je jakobinska oblast padla. Dijaki razvrstijo vzroke za diktaturo po pomembnosti. Svojo razvrstitev utemeljijo.

⁶ Markov, Walter, Soboul, Albert, 1989: 1789 Velika revolucija Francozov. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 55.

⁷ Grobelnik, Ivan, Voje, Ignacij, 1996, Zgodovina 2. Ljubljana: DZS, str. 169.

Ogled filma Danton

Danton. Francija/Poljska/Zahodna Nemčija. Režija: Andzej Wajda.

Dijaki so pred ogledom filma dobili kratek sinopsis. Ogledali so si samo odlomke (konvent, sojenje, usmrtitev). Zgodba se začne novembra 1793, ko se Danton vrne v Pariz, kamor se je umaknil, ko je spoznal, da Odbor za javno varnost pod Robespierjevimi vplivom izvaja množične usmrtitve. Danton je prepričan, da ga podpirajo množice, zato se nekdanjemu zavezniku upre. Robespierre ga skupaj s somišljeniki preda revolucionarnemu sodišču, ki jih vse obsodi na smrt pod giljotino.

Priprava na debato: TEROR JAKOBINCEV JE OPRAVIČLJIV

Naključno (ne glede na njihovo mnenje o trditvi) izberem 15 dijakov, ki bodo sodelovali pri debati in jih seznanim z debatno trditvijo ter jim določim vloge. Predstavim jim potek debate (vsak dijak dobi listič z opisom svoje vloge).

Skupno preletimo literaturo in vire, ki jih bodo uporabljali pri pripravi na debato. Dijaki se na izvedbo pripravljajo samostojno ali skupaj (po dogovoru) s sošolci. Dijaki, ki ne sodelujejo neposredno pri debati, morajo prav tako izoblikovati lastno mnenje o temi debate. Za izvedbo debate sem izbral prirejen mini debatni format, ker omogoča vključevanje več dijakov in je izvedljiv v eni šolski uri.

Izvedba debate

- Prva govornica zagovorniške strani opredeli trditev, predstavi problem in pove, zakaj se zagovorniška stran zavzema ... (3 min.)
- Navzkrižno zasliševanje: prvi spraševalec prvi zagovornici (1 min.).
- Prva govornica negacijske strani sprejme ali zavrne opredelitev, predstavi, zakaj se zavzema negacijska stran ... (3 min.)
- Navzkrižno zasliševanje: drugi spraševalec prvi govornici negacijske skupine (1 min.).
- Druga govornica zagovorniške skupine ... (3 min.)
- Navzkrižno zasliševanje: tretji spraševalec drugi zagovornici (1 min.).
- Druga govornica negacijske skupine ... (3 min.)
- Navzkrižno zasliševanje: četrti spraševalec drugi govornici negacijske skupine (1 min.).

Beseda občinstvu

- Prvi komentator, v prid negacijski skupini (1 min.)
- Drugi komentator, v prid zagovorniški skupini (1 min.)

- Tretji komentator, v prid negacijski skupini (1 min.)
- Četrti komentator, v prid zagovorniški skupini (1 min.)
- Tretja govornica negacijske skupine, sklepni govor (2 min.)
- Tretja govornica zagovorniške skupine, sklepni govor (2 min.)

Glasovanje občinstva in komentarji

Preverjanje in ocenjevanje

Dijaki, ki so dejavno sodelovali v debati (govorniki zagovorniške in negacijske skupine), so bili tudi ocenjeni. Ocenjevanje je bilo opisno. V ta namen sem priredil opisne kriterije, ki jih je kot interno gradivo pripravila mag. Vilma Brodnik. Dijaki so opisne kriterije dobili v času priprav na debato, tako da so bili seznanjeni z načinom in vsebino ocenjevanja. Ti kriteriji so jih tudi vodili pri pripravi samega nastopa.

Sklep

Čeprav se projekt ni končal z izdelkom, kot je na primer esej, plakat, zgoščanka ali film, pa je bil dosežek več kot tri tedne trajajočega dela nadvse zadovoljiv. V pogovoru z dijaki smo ugotovili, da jim je tak način dela blizu, da pa imajo zelo slabe predstave o pridobljenem znanju. Ker ni bilo konkretnega izdelka ali klasičnega pisnega preverjanja po sami debati, jim je manjkala povratna informacija o njihovem znanju. Pri nadaljnji obravnavi snovi v razredu pa se je pokazalo, da so dobili močne temelje za razumevanje zgodovinskih procesov v 19. stoletju. Pri obravnavi tem, kot so revolucije 1848, nacionalna, liberalna gibanja, socialno vprašanje, jim je bilo mnoga dogajanja lažje razumeti.

Zelo uspešna je bila tudi povezava s poukom francoščine, saj je bilo tako zgodovinsko obdobje predvsem pa razsvetljenski in obči duh Francije konec 18. stoletja lažje razumljiv. Dijaki so se srečali z medpredmetnim povezovanjem in se spet prepričali, da je znanje, ki ga dobijo pri enem predmetu, uporabno pri drugem. In da je to znanje uporabno tudi v vsakdanjem življenju. Vsi skupaj smo se prepričali, da je rezultat skupnega dela učiteljev različnih predmetov več kot samo vsota parcialnih znanj posameznih predmetov. To se je pokazalo pri samih pripravah na debato in izvedbi le-te, saj so dijaki pri utemeljevanju svoje trditve uporabili dognanja tudi drugih znanosti, npr. filozofije, medicine, prava ...

Pomemben element projekta je tudi multiperspektivnost. Predvsem pri debati se je pokazalo, da obstajajo različni mogoči pogledi, da ni pravilna samo ena izmed opcij. Najskrajnejše izjave in mnenja v smislu »prav je,

TEROR JAKOBINCEV JE OPRAVIČLJIV (debata)**Opisni kriteriji:**

KRITERIJI	3 točke	2 točke	1 točke	0 točk
Predstavitev problema	Problem je izvirno (brez vzora, podlage, vključena osebna nota) in nazorno (razumljivo) predstavljen. Za svoje trditve navede nazoren primer.	Problem je ustrezno in nazorno predstavljen. Ni osebne vključenosti in izvirnosti.	Problem je občasno nejasno predstavljen. Ni osebne vključenosti in izvirnosti.	Ni izvirnosti in nazornosti.
Časovna organizacija	Razpoložljivi čas je dosledno izpolnjen s predstavitvijo dejstev, dokazov, primerov, stališč – razlage in podpornih elementov.	Razpoložljivi čas je ustrezno izpolnjen s predstavitvijo dejstev, dokazov, primerov, stališč – razlage in podpornih elementov.	Dijaku časa za predstavitev zmanjka ali ga je zaradi skromnih argumentov delno preveč.	Dijaku časa za predstavitev občutno zmanjka ali ga je zaradi občutno preskromnih argumentov preveč.
Argumentacija	Trditve so prepričljivo argumentirane (utemeljene, dokazane).	Trditve niso popolnoma prepričljivo utemeljene.	Trditve so le redko utemeljene.	Neprepričljiva ali celo protislovna argumentacija. Trditve niso utemeljene, dokazane.
Predstavljanje in izražanje idej (učinkovitost v komunikaciji) – debata	Razumljivo (jasno) predstavi svoje mnenje, spoštuje mnenje drugih in sprejema kritiko.	Razumljivo predstavi svoje mnenje, spoštuje mnenje drugih, vendar ni odprt za kritiko.	Le občasno razumljiva predstavitev, brez utemeljitve zavrača druge ideje in kritiko.	Nerazumljiva predstavitev idej, ne spoštuje mnenja drugih in ne sprejema kritike.
Nastop	Nastop je dinamičen, govor vsebuje poudarke, uporabljene so ustrezna mimika ali geste, uporablja se ustrezen jezik (knjižni ali pogovorni).	Nastop je dinamičen, govor vsebuje poudarke, a proti izteku razpoložljivega časa prehaja v monotonost, uporabljena so ustrezna mimika ali geste, uporablja se ustrezen jezik (knjižni ali pogovorni).	Nastop je dinamičen, govor vsebuje poudarke, a proti izteku razpoložljivega časa prehaja v monotonost, meša knjižne in slengovske izraze.	Nastop je dolgočasen, govor monoton, uporablja se slengovske izraze,

da je tekla kri in še bo tekla»,⁸ je seveda večina dijakov brez pomisleka zavrnila. Ker pa so dijaki kategorično zagovarjali dodeljeno debatno trditev, in ne lastnega prepričanja, so pri tem razvili tudi sposobnost vžvljanja v mnenja drugih. Vse njihove ideje niso bile enako verodostojne, vse pa so izražale njihove življenjske izkušnje. Spoznali so torej, da vse zgodovinsko dogajanje različno ocenjujemo in vrednotimo, da objektivne zgodovine ni. Kot pravi dr. Bučar: »Vedno gre le za večji ali manjši približek temu, 'kar se je dejansko zgodilo.' Zgodovina nikoli ne more prestopiti naše ločenosti od sveta zunaj nas. Vedno gre le za tolmačenje. To tolmačenje pa bo s svoje strani odvisno od naše celotne duhovne vsebine, ki se je oblikovala iz naših preteklih izkušenj, naših vrednostnih opredelitev, pojmovanj o dolžnostih in našega mesta v svetu, s tem povezano zlasti z našimi verskimi prepričanji, z našim svetovnim nazorom, pa tudi s čustvenim odzivom na dogajanja v zvezi z nami. Zato bodo različni ljudje isto dogajanje videli povsem drugače in ga zlasti povsem drugače ocenjevali.«⁹

Pojavilo se je vprašanje, ali je film lahko tudi zgodovinski vir. Sodobno, nekritično filmsko občinstvo razume zgodovinske spektakle skoraj kot predstavitev zgodovinskih dejstev. To seveda ne drži, saj so ustvarjalci filma umetniki, ki zgodovinske dogodke interpretirajo ali pa jih vzamejo zgolj kot dramatično ozadje. Ker so filmi umetniško delo, mnogokrat več povedo o obdobju, v katerem so nastali, kot pa o dobi, o kateri govori scenarij. Zgodovinski filmi lahko objektivno prikazujejo oblačila, prehranjevanje, običaje, bojne taktike ..., hkrati pa prikazujejo nekatera zgodovinska dejstva v nasprotju s splošnim prepričanjem zgodovinske stroke. Sodobni hollywoodski izdelki so polni takih zgledov, npr. smrt Marka Avrelija v Gladiatorju, srečanje Williama Wallacea z angleško kraljico v Pogumnem srcu itd. Kljub temu pa predvsem zaradi vpliva, ki ga gibljive slike imajo na sodobno družbo, filma v šoli ne smemo zanemariti. Robert Stradling svari pred njegovo nekritično uporabo:¹⁰ »Toda med temi filmi so taki, ki prenašajo zgodovino, do takih, ki so razmeroma tehtni. Film so pogosto imeli tudi pomembno vlogo pri povičevanju zgodovine naroda, zmanjševanju teže ali opravičevanju bolj nečastnih dejanj ali celo pri vnovičnem 'pisanju' zgodovine zaradi ideoloških razlogov.« Tako kot vse druge zgodovinske vire moramo tudi film natančno proučiti in preveriti njegovo verodostojnost. Skrbno moramo načrtovati dejavnosti, vezane na film, saj samo tako lahko izkoristimo njegovo izobraževalno moč.

Povzetek

Danton v filmu zavrne očitke, da se je med revolucijo okoristil, z besedami: »Če je revščina vaša revolucionarna vrlina, potem zaupajte svoje posle Robespierju!« Vrsta spornih izjav in idej je povezanih z obdobjem francoske revolucije. Blišč in sijaj Versaillesa se meša z bedo revolucionarnih zaporov. Ideji, o oblasti dani od Boga se postavijo zoper misli o suverenosti ljudstva. Najvišje in najbolj humane ideje o enakosti, bratstvu in svobodi je prelila kri usmrčenih na giljotini. Na eni strani družba enakopravnih državljanov, na drugi pa podlost, okrutnost in brezbrizen egoizem. Na Gimnaziji Poljane smo načrtovali projektno delo, da bi spoznali temelje sodobne meščanske družbe. V dvanajstih šolskih urah smo pri pouku francoščine in zgodovine skozi različne oblike in metode dela spoznavali revolucionarno obdobje. Pri projektu smo uporabljali različne zgodovinske vire, najpogostejše pa umetniška dela (npr. Goya – Saturn je lastne otroke, film Ridicule ...). Ob vsakem viru so bile izvajane različne dejavnosti. Poleg interdisciplinarnosti smo razvijali tudi multiperspektivnost in kulturo dialoga. Vsaka družba ima določene stvari, ki jih postavlja na piedestal. V predrevolucionarnem obdobju naj bi to bila rod in bistrournost. Voltairu v zvezi s tem pripisujejo naslednje besede: »Z bistrournostjo je ravno nasprotno kot z denarjem. Manj je imaš, bolj si zadovoljen.«

Literatura

1. Brodnik, Vilma, 2002: Zgodovina 1. Priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS.
2. Bučar, France, 2007: Rojstvo države. Radovljica: Didakta.
3. Posodobljeni učni načrt za zgodovino v gimnaziji (modul 280 ur), 2008.
4. Učni načrt za zgodovino v gimnaziji (modul 280), 1998.
5. Grobelnik, Ivan, Voje, Ignacij, 1996, Zgodovina 2. Ljubljana: DZS.
6. Hozjan, Andrej, Potočnik, Dragan, 2000: Zgodovina 2. Ljubljana: DZS.
7. Markov, Walter, Soboul, Albert, 1989: 1789 Velika revolucija Francozov. Ljubljana: Cankarjeva založba.
8. Stradling, Robert 2004: Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja. Ljubljana: ZRSŠ.
9. Svet Evrope. Odbor ministrov. Priporočilo Rec(2001)15 o poučevanju zgodovine v Evropi enaindvajsetega stoletja. (Sprejeto 31. oktobra 2001 na 771. sestanku Odbora ministrov v sestavi namestnikov ministrov.) <http://www.zrss.si/doc/ZGO>
10. Trškan, Danijela, s sodelavci (1999). Evropsko gospodarstvo v 18. stoletju in začetki moderne industrializacije v Angliji. Ljubljana: ZRSŠ.

⁸ Izjava enega izmed sodelujočih dijakov v debati.

⁹ Bučar, France, 2007: Rojstvo države. Radovljica: Didakta, str. 30.

¹⁰ Stradling, Robert, 2004: Poučevanje evropske zgodovine 20. stoletja. Ljubljana: ZRSŠ, str. 250.

Anja Panjan, Srednja šola Črnomelj

Marec – mesec žensk na SŠ Črnomelj: primer uporabe filma kot izhodišča za medpredmetno povezovanje

Uvod

»Če imajo učitelji možnost izmenjati izkušnje o svojem delu, postanejo pri svojem delu bolj učinkoviti, posledica pa je pogosto boljši uspeh učencev.«¹

V uvodu je treba poudariti, da živimo v družbi sprememb, ki se dogajajo tudi pri vzgoji in izobraževanju. Učitelj oziroma praktik je raziskovalec lastne pedagoške prakse, ki je zaradi dinamike izredno spreminjajoča se. Pri izvedbi individualnega kurikula mora odkrivati nove razsežnosti in ga didaktično bogatiti, dopolnjevati.

Nujno je ustvarjalno in medpredmetno sodelovanje, saj nam daje možnost izmenjave izkušenj in nas s tem tudi profesionalno neguje in bogati. Še več, tlakuje pot obvladovanja kompetenc in veščin kritičnega mišljenja, ki so pogoj za vseživljenjsko učenje.

Dijaki pridobijo znanje z različnih zornih kotov, zato je to trajnejše in uporabnejše. S pomočjo medpredmetnega povezovanja vzbujamo radovednost, željo po raziskovanju, odkrivanju novega. Tako so dijaki bolj motivirani, saj so dejavno vključeni v učni proces.

Na to lahko vpliva tudi uporaba t. i. multimedijских gradiv oziroma metoda dela s filmom, ki je izredno dinamično in bogato avdiovizualno orodje. V tem članku bom predstavila medpredmetni projekt, ki smo ga izvedli na naši šoli. Skušala bom prikazati nujnost medpredmetnega povezovanja, ki ne prispeva le k spoznavanju dela kolegov, temveč tudi k bogatenju idej, metodike dela in osebni rasti.

Predstavila bom, kako je lahko film dober povezovalni element oziroma izhodišče za medpredmetno povezavo, sploh v družbi 21. stoletja, ki je prežeta s pojavom medijske pismenosti in razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Načrt dejavnosti za reševanje problema

V okviru akcijskega raziskovalnega vprašanja Kako uvesti v pouk čim več medpredmetnih povezav, smo z anketami ugotovili dejansko in želeno stanje o medpredmetnem povezovanju na naši šoli.

Analiza je pokazala, da učitelji slabo poznamo učne načrte kolegov v zbornici in da približno poznamo načrte sorodnih predmetov. Pokazala je tudi, da smo se že preizkušali v medpredmetnem povezovanju, večinoma v okviru dveh ur. Za načrtovanje tovrstne oblike poučevanja se učitelji največkrat dogovarjamo s sodelavci, pomembna je tudi njihova dobra ideja ali pobuda. Uspešnost ur, namenjenih medpredmetnemu povezovanju največkrat preverjamo v obliki anket, pogovorov z dijaki, z učnimi listi, govornimi vajami in izdelki. Analiza je potrdila, da je največ izkušenj pri medpredmetnem povezovanju v horizontalni obliki poučevanja. V glavnem je povezovalni element vsebina. Opis zelenega stanja je pokazal, da smo učitelji pripravljeni medpredmetno načrtovati od dve uri do desetih ur. Prednosti takega poučevanja vidimo v popestritvi pouka, pridobivanju znanja dijakov z različnih zornih kotov, izziv so tudi nov pristop, večja dejavnost, motiviranost in samostojnost dijakov. Prednost vidimo v ustvarjalnosti in večji možnosti izmenjave izkušenj. Zavedamo se, da bo tovrstno delo pomagalo pri osebni rasti in bogatilo naše ideje in metodiko dela.

Februarja smo se zmenili glede teme. Glede na to, da se je bližal 8. marec in da 25. marca praznujemo še materinski dan, smo se odločili, da marec poimenujemo mesec žensk. Projekt je vključeval tri različne predmetne sfere (zgodovino, sociologijo, umetnostno zgodovino), ki so omogočale, da smo temo obravnavali holistično oziroma celostno tudi z različnih vsebinskih strani. Lahko govorimo o multidisciplinarnosti projekta, saj smo si v okviru vsakega predmeta zastavili svoje cilje, in hkrati o interdisciplinarnosti, ker smo si prizadevali za skupni cilj (dijake spodbuditi k razmišljanju o pozabljeni polovici).

¹ Cencič, M. 1991: Učitelji opazujejo svoj pouk. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik VII, št. 5. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 24.

Medpredmetna povezava je bila horizontalna (med oddelki tretjega letnika) in vertikalna (med oddelki tretjih letnikov in drugega letnika izbirne skupine pri umetnostni zgodovini). Poleg tega je bil projekt odprt, saj je lahko vsak dijak naše šole, ne glede na smer, oddal svoj prispevek o temi v posebej izdelane škatle, ki so bile postavljene po šoli.

Sledila je določitev povezovalnih elementov. Elementa, ki sta povezala vsa tri predmetna področja, sta bila vsebina (ženske) in film (Frida), ki smo ga določili za

izhodišče in motivacijski dejavnik našega projekta. Uporabili smo ga kot didaktični pripomoček, s katerim smo spodbudili dijake in pritegnili njihovo radovednost. Dodatno smo sestavili vprašanja, na katera so odgovarjali med ogledom, in z njihovo pomočjo smo jih vodili k uresničitvi naših zastavljenih ciljev.

Postavili smo skupni cilj celotnega predmeta ter vsebinske, proceduralne in vzgojne cilje znotraj predmetnega področja.

TEMA/RAZISKOVALNO VPRAŠANJE POVEZAVE	Marec – mesec žensk na SŠ Črnomelj
Sodelujoči predmeti:	Zgodovina, sociologija, umetnostna zgodovina
Opredelitev medpredmetne povezave:	Medpredmetna povezava je bila horizontalna, vertikalna, multidisciplinarna in interdisciplinarna.
Obseg povezave:	a) <u>Število vključenih oddelkov</u> V projekt so bili tako vključeni trije oddelki gimnazije (3.a G, 3.b G, 3.c G) in izbirna skupina drugih letnikov (sestavljena iz dijakov 2.a G, 2.b G, 2.c G) pri predmetu umetnostna zgodovina). b) <u>Število vključenih profesorjev</u> Trije profesorji: Anja Panjan, profesorica sociologije in zgodovine Janja Jankovič, profesorica sociologije in filozofije Gordana Popovič Lozar, profesorica zgodovine in umetnostne zgodovine
Cilji povezave:	<u>Skupni cilji</u> Dijake spodbuditi k razmišljanju o pozabljeni polovici in razviti sposobnost za razumevanje in spoštovanje enakopravnosti med spoloma ter tako vplivati na premagovanje stereotipov in predsodkov. <u>Vsebinski in procesni cilji pri predmetu</u> a) zgodovina: – dijaki znajo uporabljati, analizirati zgodovinske vire in na podlagi zbranih podatkov pripraviti samostojne sklepe o spremenjeni vlogi ženske skozi čas, – primerjajo položaj ženske pred industrijsko revolucijo in po njej in analizirajo vzroke za spremembe položaja, – samostojno najdejo različne vire o ženskah v različnih zgodovinskih obdobjih, – izluščijo pomembne osebe, ki so postavljale zahteve po enakosti in opozarjale na neenako vlogo moškega in ženske, ter vrednotijo njihova dela, – postavijo zgodovinske mejnike, ki so odločilno vplivali na začetek feminističnega gibanja, – pojasnijo vlogo sufražetk v boju za enakost; b) sociologija: – primerjajo spol kot biološko in družbeno kategorijo, – analizirajo družbeno konstrukcijo vlog spolov, – razmišljajo o diskriminaciji žensk in ugotavljajo vzroke zanjo, – znajo opredeliti feminizem ter značilnosti in prizadevanja le-tega, – pojasnijo ozadje praznovanja 8. marca in njegov pomen;

	c) umetnostna zgodovina: - pojasnjujejo vlogo barv v slikarstvu in v filmu Frida, - analizirajo vlogo avtoportretov, - razmišljajo in vrednotijo poklic slikarke. <u>Cilji, ki se nanašajo na razvijanje spretnosti in veščin:</u> - dijaki se spoznajo s filmom kot s sodobno učno metodo, - s pomočjo filma razvijajo različne kompetence, na primer sposobnost gledanja, poslušanja, razmišljanja, opazovanja, vrednotenja, - se zavedajo relativnosti informacij, - razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacij (od pisne, ustne ...) - pri uporabi pisnih virov znajo ločiti verodostojne od neverodostojnih podatkov, uporabne od neuporabnih, - pri raziskovanju kritično opredelijo pomen medmrežja. <u>Cilji, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, stališč, naravnosti, ravnanj:</u> - razvijejo družbenokritični odnos do sodobnih medijev, - razvijejo odgovoren odnos do preteklosti in iz zgodovine razvijajo poglede na svet, ki spoštuje enakost in človekove pravice, - razvijajo pozitiven odnos do raznolikosti ter odprt odnos in previdnost pri izrekanju sodb, - obsodijo množične oblike kršenja človekovih pravic, - razvijejo dovzetnost za različne poglede ter oblikujejo lastne poglede na zgodovino, - premagujejo stereotipe in predsodke.
Metode in oblike dela	<u>Učne oblike:</u> frontalna, skupinska, individualna (domača in šolska). <u>Učne metode:</u> metoda razlage, pogovora, demonstracije (slikovna in besedna), z zgodovinskimi besedili (primarni viri (deklaracije)), literarna dela (razvidno iz literature)), s slikovnim gradivom (umetniške slike, plakati ...), z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, delo s filmom (ogled filma Frida).
Povezovalna elementa:	Film (Frida) kot izhodišče medpredmetne povezave in vsebina (ženske).

Naredili smo si tudi časovni načrt dejavnosti, saj sta dogovarjanje in usklajevanje ključnega pomena za medpredmetno sodelovanje. Do decembra so potekala razna izobraževanja na temo medpredmetnega povezovanja. Izvedba je bila decembra, saj smo teme našega učnega načrta vpisali v mrežni načrt. S pomočjo tega smo lahko ugotovili, s katerim predmetom bi bila povezava mogoča. Priznati pa je treba, da smo se v glavnem povezali tisti, ki smo že prej skupaj sodelovali ali pa smo si sorodni po predmetnih področjih. Marca je sledila konkretna akcija, ki je bila sestavljena iz več korakov: ogleda filma, skupinsko delo, poročanje, zbiranje prispevkov in izdelava zloženke. Konec marca smo postavili razstavo v medioteki šole, aprila pa projekt predstavili na osrednji prireditvi ob odprtem dnevu šole.

Določili smo kazalnike, s pomočjo katerih smo merili, če smo dosegli željeno stanje. Merili smo z anketnim vprašalnikom za dijake, za profesorja, ki je hospital, sledila pa je še samoevalvacija. Hoteli smo preveriti delo s filmom kot z novo metodo oziroma kot z izhodiščem za medpredmetno povezavo ter ugotoviti njegove učinke. Merili smo tudi njihovo dejavnost in motiviranost za delo ter stopnjo zadovoljstva pri uri.

Zmenili smo se za izdelavo zloženke, ki bi bila v propagandne namene in za ozaveščanje o obravnavani temi. To smo pozneje poslali še na druge osnovne in srednje šole v naši okolici.

ČASOVNI NAČRT DEJAVNOSTI

MESEC	DEJAVNOSTI S SKUPINO	SAMOSTOJNO
AVGUST	Predavanje prof. Nuše Rustja o medpredmetnih povezavah.	
OKTOBER	Permanentno izobraževanje: Katja Pavlič Škerjanc.	
NOVEMBER	Predavanje prof. Neve Malek o sodelovalnem poučevanju. Skupna konferenca: zastavili smo si dva koraka akcijskega raziskovanja z vprašanjem: Kako uvesti v pouk čim več medpredmetnih povezav? Ponovili smo nove pojme, izpolnili anketo na temo medpredmetne povezave.	
DECEMBER	Mrežni načrt: vpis medpredmetnih povezav.	Razmišljanje o naslednjih korakih.
JANUAR		Dogovor s profesorji.
FEBRUAR		Dogovor s sodelujočimi profesorji, razdelitev nalog, oblikovanje ciljev.
MAREC		5. 3. 2008: ogled filma Frida s pomočjo dodatnih vprašanj in analiza po ogledu. 6. 3. 2008: predstavitev skupinskega dela, hospitacije, samoevalvacija. 10. 3. 2008: predstavitev skupinskega dela, hospitacije, samoevalvacija. 13. 3. 2008: predstavitev izdelane zloženke. Konec marca 2008: razstava v medioteki.
APRIL		22. 4.: odprti dan šole (predstavitve na osrednji prireditvi in razstava v medioteki).

KAZALNIKI ŽELENEGA STANJA

KAZALNIK	TRIANGULACIJA		
	Merjenje 1	Merjenje 2	Merjenje 3
Film kot nova metoda	dijak, anketa	jaz, samorefleksija	profesor, hospitacija
Dejavno sodelovanje dijakov	dijak, anketa	jaz, samorefleksija	profesor, hospitacija
Povečati stopnjo motiviranosti dijakov	dijak, anketa		
Učinek nove metode	dijak, pokaže uporabnost		profesor, hospitacija
Stopnja zadovoljstva pri uri	dijak, anketa	jaz, samorefleksija	profesor, hospitacija

Prvi akcijski korak: viharjenje idej (brainstorming)

Dijaki so pri izbirni skupini umetnostne zgodovine izdelali posebne škatle z režo. Škatle so porisali in nanje nalepili napis Marec – mesec žensk. Te so postavili v razrede in hodnike. Namen izdelave škatel z režo je bil

zbiranje prispevkov o ženskah, ki smo jih uporabili za razstavo.

Dijake smo razdelili po vsebinskih skupinah (sociološka, zgodovinska, umetnostnozgodovinska) in jim določili naloge. Vsi dijaki, ki so bili vključeni v projekt, so z motivacijsko metodo »nevihte možganov« morali na lističe napisati v eni minuti asociacije na temo ženske. Ko smo jih prebrali in analizirali, so dijaki lističe oddali v škatle.

Škatla za prispevke

Drugi akcijski korak: ogled filma

Pa se vprašajmo: »Zakaj in kako je smiselno uporabiti film pri pouku?« Film je narejen tako, da tvori odprte mreže, večplastne in duhovne realnosti, ki jih moramo vedno znova misliti, saj niso pregledne ali presojne, ra-

zumljive na prvi pogled.¹ Je učiteljevo orodje oziroma pripomoček, ki omogoča večjo dinamičnost, možnost ponavljanja, ponovne razlage in iskanje ustreznih odgovorov in rešitev.²

Film lahko tvori tudi izhodišče za povezavo oziroma je povezovalni element, ki poveže medpredmetni projekt. Naš projekt Marec – mesec žensk na SŠ Črnomelj je temeljil prav na tej postavki. Izbrale smo film Frida, ki je deloval motivacijsko, obenem pa je dijake z vprašanji, ki so jih dobili predtem, spodbujal k razmišljanju o vsebinskem poudarku teme.

Po ogledu filma je sledila analiza, ki je bila podkrepjena z izseki iz filma. Pravi čar in prednost filma je ta, da si lahko določene prizore spet ogledamo, smo nanje bolj pozorni in iščemo odgovore na vprašanja. Analiza je bila uspešna, saj so se dijaki radi vključevali v pogovor, sprejemali so pobudo in bili motivirani za pogovor o fragmentih filma.

¹ Rutar, D. 2007: Cilji medijske kulture v osnovnih in srednjih šolah. V: Interno gradivo iz seminarja Medijska kultura v gimnazijskem kurikulumu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 2.

² Pavlič Škerjanc, K. 2007: Medijska kultura v gimnazijskem kurikulumu. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXVIII, št. 6. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 7.

Prejeli so naslednji učni list:

DELOVNI LIST

ODGOVORI:

1. Kakšne barve opaziš v filmu? Kaj barve vzbujajo pri gledalcu?
2. Kakšna je vloga avtoportretov v filmu?
3. Opiši odnos med Diegom in Frido.
4. Opiši glavne igralce.
5. Kje film doseže svoj vrhunec? Razloži.
6. Ali lahko rečemo, da je Frida feministka? Če da, kaj potrjuje to dejstvo?
7. Analiziraj položaj žensk v filmu.

Posebni cilji so bili:

Skupni cilj:	– dijake s pomočjo filma kot izhodišča in izziva spodbuditi in motivirati k razmišljanju o pozabljeni polovici.
Vsebinski:	– dijaki med gledanjem filma zaznajo barve in številne avtoportrete slikarke Fride Kahlo ter skušajo pojasniti njihovo vlogo v filmu, – razumejo, da zvok učinkovito prispeva k pomenu gibljivih podob, – s pomočjo filma opišejo odnos med Diegom in Frido, – film jih spodbudi k razmišljanju o odnosih med moškim in žensko, – s pomočjo filma ugotovijo netipične geste, obnašanje ženske (Fride) na začetku 20. stoletja, – s pomočjo filma opišejo glavne igralce (zunanost in značaj), – razložijo, kje je po njihovem mnenju film dosegel svoj vrhunec.
Proceduralni:	– dijaki se seznani s filmom kot s sodobno učno metodo, – s pomočjo filma razvijejo različne spretnosti (gledanja, opazovanja, analiziranja značajev, barv, odnosov, ki se razvijajo med filmom), – razvijajo filmsko pismenost, – se zavedajo relativnosti informacij, – razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacij (od pisne, ustne ...) – razvijajo spretnosti kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacije, – razvijajo spretnost oblikovanja svojega mnenja in stališč.
Vzgojni oziroma odnosni:	– razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje enakopravnosti med spoloma, – premagujejo stereotipe in predsodke, – so odprti in dovzetni za različne poglede in razumejo, zakaj se pojavijo.

Tretji akcijski korak

Naslednji dan je sledilo poročanje skupin. Skupine z dijaki smo vpisali v razpredelnico. Na voljo so imeli 10 minut časa, pri predstavitvi pa so morali uporabiti vsaj

en IKT-pripomoček. Drugim dijakom smo razdelili kratek izroček. Poročanju smo namenili tri šolske ure. Svoje prispevke so oddali v škatle.

Sociološke skupine:	Zgodovinske skupine:	Umetnostnozgodovinski skupini:
1. skupina: predstavi biološko in družbeno kategorijo spola, vpliv socializacije na spol.	1. skupina: zgodovinske prelomnice pri boju za enakopravnost žensk, (predstavijo zloženko).	1. skupina: predstavijo poklic slikarke v obliki študijskega primera.
2. skupina: diskriminacija, sociološki vidik feminizma.	2. skupina: pojav sufražetk in njihova vloga pri boju za enakopravnost.	2. skupina: analizirajo največja dela Fride Kahlo in pojasnjujejo vlogo barv v filmu (predstavi izbirna skupina (UZG) drugih letnikov).
3. skupina: ozadje in pomen praznovanja 8. marca (predstavljajo tisti dijaki tretjih letnikov, ki imajo izbirni predmet sociologijo).		
	3. skupina: vloga in vpliv ženske v antiki, srednjem veku.	
	4. skupina: vloga in vpliv ženske pred industrijsko revolucijo in po njej.	
	5. skupina: ženske v 21. stoletju.	

Literatura

1. Bahovec, Eva (1993): Od ženskih študij k feministični teoriji. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Enota za časopisno-založniško dejavnost.
2. Bock, Gisela (2004): Ženske v evropski zgodovini: od srednjega veka do danes. Ljubljana: Založba /*cf.
3. Butler, Judith (2001): Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete. Ljubljana: ŠKUC.
4. Cevc, Anica (1993): Ženska v slovenski sliki in pesmi. Zagreb: Spektar.
5. Dobnikar, Mojca (1985): O ženski in ženskem gibanju: zbornik, V Ljubljani: Republiška konferenca ZSMS.
6. Ferligoj, Anuška (1990): Ženska, zasebno, politično ali »Ne vem, sem neodločena«. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
7. Franković, Romana (2004): Človekove pravice žensk. Priročnik za učitelje. Ljubljana: #Društvo #Amnesty International Slovenije.
8. Jogan, Maca (1986): Ženske in diskriminacija, Ljubljana: Delavska enotnost.
9. Košir, Manca (1993): Moški, ženske. Ljubljana: Mihelač.
10. Menzel, Marianne (1998): Velike ženske v zgodovini: monarhinje in vladarice, umetnice, pesnice in pisateljice, svetnice, znanstvenice, ženske v politiki. Radovljica: Didakta.
11. Oakley, Ann (2000): Gospodinja. Ljubljana: Založba /*cf.
12. Rutar, D. (2003): Film o hedi kepu: pripovedi o hedi kepu. Ljubljana: UMco.
13. Bahovec, Eva (1997): 8. marec v zgodovini boja za ženske pravice. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za žensko politiko.
14. Wollstonecraft, M. (1993): Zagovor pravic ženske: ter kritične opazke o političnih in moralnih vprašanjih. Ljubljana: Krt.
15. Ženska – politika – družina, Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, 1990. Izvedli smo tudi anketo za dijake, s katero smo merili učinek uporabe filma pri pouku ter njihovo dejavnost in motiviranost za projektni način dela. Tako smo ugotovili, ali jim je bila uporaba filma pri pouku res tako všeč, kot smo imeli občutek, in ali je res vplivala na to, da so bolj motivirano pripravljali skupinske nastope oziroma poročanja.

Primer ankete za dijake:

1. Ure, namenjene gledanju filma in analizam po filmu, se mi zdijo zanimive.
Pojasni:	DA NE
2. Take ure so mi bolj všeč od drugih.
Pojasni:	DA NE
3. Projekt mi je bil všeč, ker smo snov obdelali z različnih zornih kotov.
Pojasni:	DA NE
4. Pri takšnih urah sem bolj dejaven.
Pojasni:	DA NE
5. Želel bi si več takih ur, saj sem pri uri bolj sproščen in si lažje zapomnim.
Pojasni:	DA NE

Svoja opažanja sta si zapisovali tudi hospitantki. Pozorni sta bili predvsem na motivacijo in dejavnost dijakov.

Sledila pa je tudi samoevalvacija. Primer samoevalvacijskega vprašalnika:

1. Katere cilje sem želel/-a doseči?
 - (samo) izobraževalne
 - (samo) vsebinske
 - (samo) prihranek časa
 - (samo) spremembo dosedanjega načina dela (oblik/metod pouka)

Drugo: _____

2. Kako (v kolikšni meri) mi je to uspelo? (1 = najmanj, 5 = največ)

1 2 3 4 5

3. Zakaj? (navedite razloge za izbrano točko uspeha)

4. Koliko je na iskanje medpredmetnih povezav vplivala predstavitev učnih načrtov na učiteljski konferenci?
(1 = najmanj, 5 = največ)

1 2 3 4 5

5. Kolikšna je moja (učiteljeva) vloga pri uspešni izpeljavi učne ure?

1 2 3 4 5

6. Koliko vplivajo na to drugi (nenačrtovani) dejavniki (ozračje v razredu, zanimivost obravnavane teme, vseživljenjskost ...)?

1 2 3 4 5

7. Kako je uporaba filma kot izhodišča za medpredmetno povezovanje vplivala na dijake?

8. Katere izkušnje bom uporabil/-a v prihodnje in kako?

9. Rad/-a bi povedal/-a še ...

Četrty akcijski korak

S pomočjo zbranih prispevkov smo konec marca v šolski medioteki pripravili razstavo. Sestavili smo fotokolaž, razstavili knjige največjih feminističnih avtoric in predstavili našo zloženko.

Konec aprila pa smo projekt predstavili na osrednji prireditvi ob odprtem dnevu šole.

Evalvacija

Že na začetku smo izdelali načrt dejavnosti, izbrali smo razrede (tri oddelke gimnazije (3.a G, 3.b G, 3.c G) in izbirno skupino drugih letnikov (sestavljena iz dijakov 2.a G, 2.b G, 2.c G) pri predmetu umetnostna zgodovina), v katerem smo izvedli medpredmetno povezavo, ter določili število ur, ki smo jih bili pripravljeni nameniti projektu. Jasno smo si začrtali vsebinske, proceduralne in vzgojne cilje, ki smo jih želeli doseči in si izbrali merila, s katerimi smo pozneje preverjali oziroma merili, ali smo zadovoljili naše cilje.

Učne ure, namenjene projektu, smo analizirali s pomočjo anketnega vprašalnika za učitelje (hospitirali sta Gordana Popović Lozar, profesorica, in Janja Jankovič, profesorica) in anketnih vprašalnikov za dijake. V analizo sem vključila tudi lastna opažanja oziroma samorefleksijo.

V projektu smo uporabili medpredmetno povezavo (zgodovina, sociologija in umetnostna zgodovina) s kombinacijo metod, ki so omogočile dejavnejšo vlogo dijakov. Izhodišče povezave je bil film, ki je bil rdeča nit projekta. Povezovalni element pa je bila tudi tema, in sicer ženske.

Želeli smo oceniti dejavno sodelovanje učečih in njihovo stopnjo motiviranosti. Učinek sodobnih metod in medpredmetnega povezovanja smo izmerili s pomočjo stopnje motivacije in večplastnega razumevanja obravnavanega predmeta. Dejansko smo bili učitelji pripravljeni medpredmetno načrtovati. Prednosti takega poučevanja smo videli v popestritvi pouka, pridobivanju različnih vrst znanja dijakov z različnih zornih kotov, izzivi pa so bili tudi nov pristop, večja dejavnost, motiviranost in samostojnost dijakov. To stanje je mogoče razbrati tudi iz anket.

Če strnem hospitacijski zapisnik profesorice Popović Lozar, Janje Jankovič in dijakov, lahko zapišem, da so bile učne ure, namenjene projektu, dijakom všeč. Z odobravanjem so sprejeli priložnost za dejavno vključitev v učni proces in to, da tematski sklop obravnavajo z različnih vsebinskih vidikov. Navdušeni so bili nad filmom, ki je bil tudi motivacijski dejavnik in uvodna metoda, saj je povezal vse tri vsebinske zasnove in dal iztočnice za nadaljnje raziskovanje. Izrazili so željo, da bi imeli več takih ur, saj so zanimivejše, pestrejšje in bolj sproščene. Priznali so, da so bili pri urah bolj samostojni kot po navadi, ker so sami poiskali vire. Strinjali so se, da tak način dela prispeva k

temu, da je znanje trajnejše, saj so sami raziskovali in si tako tematiko bolj zapomnili. Tako profesorici kot dijaki so potrdili, da so bila navodila za delo jasna. To potrjuje dejstvo, da so učeči se vedeli, kaj je njihova naloga, in da niso postavljali dodatnih vprašanj, ker ne bi česa razumeli. Ure so potekale tekoče, saj so bili dijaki motivirani in predvsem pripravljeni na delo. Dijaki so bili dejavno vključeni v učni proces, saj so delali po skupinah in tudi poročali. Bili so motivirani, saj so projekt vzeli resno in prinesli veliko slikovnega materiala, različne knjige in izpiske o določeni temi, ki so jo morali preučiti.

Metode za izbrane učne ure so bile ustrezne, saj so se dijaki lahko sami organizirali, izbrali vodjo skupine in si razdelili naloge. Sama ocenjujem učne ure, namenjene projektu, kot uspešne. Pokazala se je ustvarjalnost učiteljev, saj smo delali skupaj, spoznali delo drug drugega ter tako načrtovali medpredmetno povezovanje (najprej s pomočjo mrežnega načrta), pozneje pa se še dodatno usklajevali in dogovarjali. Film se je izkazal za odlično izhodišče medpredmetnega projekta, ker je deloval motivacijsko, dajal je izzive in sprožal vprašanja o obravnavani tematiki. Poročanje skupin je bilo zanimivo in pestro, saj smo obravnavano temo spoznali z različnih zornih kot. Zato so si dijaki obravnavano snov bolj zapomnili, jo aktualizirali in razmišljali o njej. S tem smo tudi zadovoljili naše cilje, pa ne samo vsebinske in proceduralne, temveč tudi vzgojne, na katere (pre)večkrat pozabimo. Kot rezultat projekta smo izdelali zloženko, pripravili v medioteki razstavo in predstavili projekt na odprti dan šole.

Projekt je prinesel tudi osebno zadovoljstvo in prispeval k bogatenju idej in načina dela.

Sklep

Medpredmetno načrtovanje zahteva od sodelujočih učiteljev veliko dela, časovnega usklajevanja in dogovarjanja. Zaradi tega se ga velikokrat otepamo in uporabljamo raje bolj tradicionalne in preverjene oblike in metode dela. Z medpredmetnim projektom smo hoteli uresničiti vsebinske, proceduralne in vzgojne cilje ter uporabiti film za izhodišče povezave. Mediji so vsakodnevni pojav v življenju prav vsakega posameznika. Šola bi si morala, namesto da svari pred domnevno kvarnim vplivom medijev, prizadevati za to, da bi vzgojila gledalca, ki bi bil sposoben kritičnega odnosa do medijev in bi jih izbral selektivno. Drugače povedano, če smo mlade naučili brati knjige, jih moramo naučiti brati tudi medije in med njimi ima posebno mesto tudi film.

Film se je izkazal za dober didaktični pripomoček, saj je odpiral vprašanja, rušil predsodke in stereotipe ter vplival na kritično in večplastno interpretiranje obravnavane vsebine.

Povzetek

Članek obravnava primer medpredmetnega projekta. Poimenovali smo ga Marec – mesec žensk na SS Črnomelj, povezal pa je sociologijo, umetnostno zgodovino in zgodovino. Vseboval je značilnosti vodoravne medpredmetne povezave, saj je potekal med razredi tretjih letnikov, in navpične povezave, saj so bili v projekt (zbiranje prispevkov) vključeni vsi dijaki naše šole. Povezave so bile še multidisciplinarne in interdisciplinarne, saj smo znotraj vsakega predmetnega področja določili svoj cilj in tudi krovni oziroma skupni cilj celotnega projekta.

Povezovalna elementa medpredmetne povezave sta bila vsebina in film, katerega uporaba je bila izhodišče obravnavane teme. Metodo dela s filmom smo tokrat prvič uporabili, saj se nam je zdelo smiselno razmisliti o medijski pismenosti, ki je v 21. stoletju skoraj že prevladujoča determinanta. Pri medijski pismenosti ne gre več za nadstandard elitne šole, temveč je postala nuja. Šole bi morale dijakom pomagati razviti medijsko pismenost, saj bo ta ključno vplivala na razvoj avtonomnega in odgovornega dijaka.

Uporaba filma Frida pri pouku je bila motivacijska in izziv za nadaljnje razmišljanje o ženskem vprašanju. Dijakom je film ponudil paleto vprašanj in jih spodbudil, da postanejo kritični gledalci medijske vsebine in tako izluščijo potrebne informacije. Pri tem so jih vodila tudi vprašanja, ki so se navezovala na film in na katera so morali odgovarjati med ogledom. V nadaljevanju je sledilo poročanje dijakov iz skupin, ki so bile razdeljene po vsebinskih poudarkih.

Prednost tovrstnega medpredmetnega projekta je v tem, da so dijaki določen vsebinski poudarek obravnavali z več različnih strani. To je prispevalo k temu, da je znanje trajnejše, uporabnejše. Projekt je tako ponudil holističen in večplasten pristop k določeni tematiki. Uresničeval ni le vsebinskih učnih ciljev, ampak tudi proceduralne in vzgojne. Učitelji se za podobne projekte odločamo premalokrat, saj zahtevajo precizno načrtovanje in usklajevanje s sodelavci.

Literatura

1. Bosnič, T. 2007: O vplivu filma in televizije na znanje tujih jezikov. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXVIII, št. 6. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Cencič, M. 1991: Učitelji opazujejo svoj pouk. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik VII, št. 5. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
3. Pavlič Škerjanc, K. 2007: Medijska kultura v gimnazijskem kurikulumu. V: Vzgoja in izobraževanje. Letnik XXXVIII, št. 6. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Rutar, D. 2007: Cilji medijske kulture v osnovnih in srednjih šolah. V: Interno gradivo iz seminarja Medijska kultura v gimnazijskem kurikulumu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Mag. Damjana Krivec Čarman, Škofijska gimnazija Antona Martina Slomška
v Mariboru

»Nehajmo že s tem temačnim srednjim vekom«

Uvod

V okviru učnega načrta za dijake 2. letnika evropskega oddelka smo pripravili interdisciplinarno zastavljen projekt *Nehajmo že s tem temačnim srednjim vekom*, ki se navezuje na delo francoske zgodovinarke Regine Pernaud. Pernaudova je v svojem v tujini že pred desetletji izdanem delu s podobnim naslovom opozorila na neupravičeno in nesmiselno besedno ter miselno zvezo: srednji vek – temačni vek.¹

Ker smo se sodelujoči profesorji zavedali, da je odkrivanje drugačne podobe srednjega veka pravzaprav naloga, ki presega projekt, smo cilje tridnevnega projektnega dela zastavili izrazito procesno. V določenem segmentu se je projekt širil tudi zunaj šolskega okolja in se navezal na širšo miselno paradigmo, v kateri danes živimo. Kljub temu smo se poskušali izogniti skušnjavi prepričanja, da smo zaradi tega nemočni.

Podobo srednjega veka smo dijakom v tridnevnem projektu v Celju odstirali pri urah filozofije, zgodovine, umetnostne zgodovine, biologije, matematike, angleščine, slovenščine in geografije.

Cilji projekta

Projekt smo že pri načrtovanju poskušali zasnovati tako, da bi vsi vključeni predmeti lahko uresničili vsaj nekaj vsebinskih ciljev, ki jih predvidevajo posamezni učni načrti. Ker je natančnejša analiza ciljev posameznih predmetov na tem mestu neprimerna, navajam samo nekaj splošnih ciljev celotnega projekta, v nadaljevanju prispevka pa pod drobnogled postavljam projekt skozi oči zgodovine kot učnega predmeta.

Cilji celotnega projekta:

- dijaki in profesorji preberejo knjigo: A. Wambrechtsamer: Danes grofje Celjski in nikdar več;
- interdisciplinarno poučevanje srednjeveškega obdobja, s poudarkom na njegovih dosežkih, posebnostih;

- preseganje mračne podobe življenja v srednjem veku in vsega, kar je z njim povezano;
- uresničevanje ciljev posameznih predmetnih učnih načrtov;
- razvijanje mišljenja z opazovanjem, primerjanjem, sklepanjem;
- razvijanje sposobnosti samostojnega učenja in raziskovanja;
- razvijanje kritičnega razmisleka;
- spoznavanje naravne in kulturne dediščine;
- navajanje dijakov na skupinsko delo in individualno sodelovanje ter na odgovornost v skupini;
- razvijanje spoštljivih medosebnih odnosov na temeljih sprejemanja drugačnosti.

Priprava in izvedba projekta

Šola je v letnem delovnem načrtu za dijake drugega letnika evropskega oddelka predvidevala, da v nasprotju z dvodnevni projektom za 1. letnik tokrat podaljšamo projektno delo za en dan in se v Celje odpravimo za tri dni. Poleg »tehničnih« priprav z dijaki, ki jim na šoli namenimo precej pozornosti, saj smo ugotovili, da je dobra priprava pred odhodom najboljša popotnica za uspešno in zadovoljno vrnitev, smo se profesorji precej usklajevali z urniki rednega pouka, s kombiniranjem prihodov v Celje in odhodov iz njega, z vsebinskim dopolnjevanjem našega projektnega medpredmetnega povezovanja itd. Na koncu je nastal akcijski načrt, ki je bil z organizacijskega vidika najbolj optimalen in po naših predvidevanjih izvedljiv.² Vanj smo vključili tudi zunanje sodelavce in goste: študentko zgodovine na Filozofski fakulteti, ki je v tem času na šoli opravljala prakso, gospo Jožico Ferlež, ki nam je pomagala v kuhinji ter dr. Ivana Stoparja ter celjsko turistično vodnico. Tridnevno bivanje v Celju je želela razredničarka izrecno posvetiti tudi vzgojnemu delu s poudarkom na dinamiki medosebnih odnosov. Zato smo organizirali še skupne večere, na katere so se dijaki z različnimi dejavnostmi pripravljali skozi ves dan.

¹ Pernaud, R. 2003. *Nehajmo že s tem srednjim vekom*. Ljubljana: Družina.

² Dejavnosti v okviru pouka zgodovine natančneje predstavljam v nadaljevanju članka.

1. dan		
ČAS	DEJAVNOSTI IN POVEZAVE	NOSILCI IN SPREMLJEVALCI
2 šolski uri	Zgodovina (Grofje Celjski)	Damjana K. Čarman
2 šolski uri	Matematika in angleščina (Uporaba matematike v srednjeveški umetnosti): - kotne funkcije v pravokotnem trikotniku in uporabne naloge; - Fibonaccijevo zaporedje, zlati rez in zlato število; - magični kvadrat v Dürerjevem delu Melancholia I in osemkotniki v trdnjavi Castel del Monte.	Karmen Hebar, Danijela Žegarac
3 šolske ure	Zgodovina, zgodovina umetnosti (Celje kot srednjeveško mesto in njegovi srednjeveški kulturnozgodovinski spomeniki)	Danijela Žegarac, Franci Pečnik, Damjana K. Čarman gost: dr. Ivan Stopar
2 šolski uri	Filozofija (Srednjeveška filozofija): - primerjava antične, srednjeveške in novoveške filozofije; - srednji vek kot integralni humanizem; - srednjeveška misel (sholastika) začetek evropske šole (palatinska, katedralna, samostanska šola, univerze); - Anzelmov ontološki dokaz kot primer srednjeveškega razmisleka.	Ivo Kerže
2 šolski uri	Razredna ura (Kreativne delavnice na temo medsebojnih odnosov): - osebnostne razlike in podobnosti posameznikov v razredu; - pomen in mesto posameznika v skupnosti.	Danijela Žegarac
2. dan		
ČAS	DEJAVNOSTI IN POVEZAVE	NOSILCI IN SPREMLJEVALCI
2 šolski uri	Slovenščina (Srednjeveška književnost, Tiskovna konferenca z grofi Celjskimi) - literarno dogajanje, zvrsti, vrste, poglobitve posebnosti srednjeveških besedil; - govorni nastopi z izbranimi odlomki srednjeveških del; - analiza literarnega dela Danes grofje Celjski in nikdar več.	Alenka Bratuša
2 šolski uri	Biologija (Človeška genetika in rodovniki) - zakonitosti dedovanja – spol, krvne skupine, bolezni (na primeru hemofilije); - analiza rodovnika Elizabete Ogrske (vnukinje Hermana II.) in moža Albrehta II. Habsburškega.	Andreja Savič
6 šolskih ur	Zgodovina, angleščina, slovenščina (Vsakdanje življenje v srednjem veku)	Danijela Žegarac, Damjana K. Čarman, Alenka Bratuša, zunanji sodelavki: Jožica Ferlež, Janja Pavlič
2 šolski uri	Razredna ura (Refleksija medosebnih odnosov v razredu): refleksija skupinskega dela, medosebnih odnosov v delu dvojic.	Danijela Žegarac

3. dan

ČAS	DEJAVNOSTI IN POVEZAVE	NOSILCI IN SPREMLJEVALCI
2 šolski uri	Geografija (Kakovost vodovja v Celjski kotlini): terensko raziskovalno delo na vzorcih dveh vodnih virov (Voglajna, Savinja); proučevanje domače pokrajine in varstvo geografskega okolja.	Mojca Kelbič
2 šolski uri	Zgodovina, zgodovina umetnosti (Srednjeveški samostani)	Damjana K. Čarman, zunanja sodelavka: celjska turistična vodnica

Cilji in potek dela pri zgodovini**Učni cilji**

Učne cilje sem naravnala na vsebinske in procesne cilje, zastavljene v učnem načrtu za splošne gimnazije.³ Vsebina projekta se navezuje na naslednje učne teme, ki sem jih med projektom obravnavala kombinirano: *Srednjeveška mesta in meščanstvo, Duhovni svet in miselnost srednjega veka, Slovenci v visokem srednjem veku*. V posodobljenem učnem načrtu pa se zgodovinski del projekta vsebinsko najbolj ujema z izbirnimi temama: *Kako temačen je bil v resnici srednji vek?* in *Način življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije od 11. do 18. stoletja*.⁴

Vsebinski cilji:**Dijaki/-nje:**

- se ob branju izbrane literature (domače branje) *Danes grofje Celjski in nikdar več* seznanijo z zgodovino celjskih grofov;
- poznajo temeljne mejne dogodke in osebe v kronologiji celjske dinastije;
- opredelijo vlogo in pomen celjskih grofov za slovenski prostor;
- pridobijo znanje o obliki srednjeveškega mesta in njegovega obzidja (na zgledu srednjeveškega Celja);
- prepoznajo antične osnove srednjeveškega Celja in sklepajo o razlikah;
- opišejo vlogo mestnega obzidja;
- naštejejo in opišejo pravice srednjeveškega mesta;
- spoznavajo kulturnozgodovinsko dediščino Celja;
- opišejo temeljne značilnosti gotske arhitekture;
- pojasnijo vlogo samostanov v gospodarskem, znanstvenem in kulturnem razvoju srednjega veka;
- spoznajo življenje in delovanje žičke kartuzije;
- se seznanijo s tipično arhitekturno zasnovo srednjeveškega samostana;

- spoznajo kartuzijo Žiče kot tipičen primer kulturno-zgodovinske dediščine srednjega veka na Slovenskem;
- opišejo elemente vsakdanjega življenja plemstva v srednjem veku;
- se seznanijo z načini preživljanja prostega časa v srednjem veku;
- spoznajo srednjeveško oblačilno kulturo plemstva;
- spoznajo srednjeveško kuhinjo.

Procesni cilji:**Dijaki/-nje:**

- se učijo sposobnosti sporočanja zgodovinskih informacij (brati zgodovinsko besedilo, ga razumeti in razložiti);
- se učijo kritičnega presojanja zgodovinske literature;
- ob izdelovanju stripa razvijajo spretnost abstrahiranja;
- razvijajo sposobnost komuniciranja in dela v tandemu in skupini;
- razvijajo sposobnost branja in interpretiranja dramskega besedila (O. Župančič, Veronika Deseniška);
- razvijajo sposobnost javnega nastopanja;
- razvijajo sposobnost prostorske predstave;
- se usposabljaajo za samostojno učenje in raziskovanje;
- pridobivajo izkušnje vodenega terenskega dela;
- zbirajo podatke o pomembnejših stavbah srednjeveškega Celja in kartuzije Žiče;
- razvijajo spretnost odgovornosti za skupne cilje;
- presojuje vrednost ohranjanja materialne kulture iz preteklosti.

Navedeni cilji se deloma pokrivajo s cilji, ki jih predvideva posodobljeni učni načrt v okviru zgoraj navedenih tem. Pod temo *Kako temačen je bil v resnici srednji vek?* se uresničujejo naslednji cilji:

Dijaki/-nje:

- utemeljijo (ali ovržejo)⁵ trditev, da je bil srednji vek temačen;

³ Učni načrt za zgodovino (modul 280 ur), ki ga najdete na spletni straneh Ministrstva RS za šolstvo (http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2006/programi/gimnazija/gimnazija/zgodo_280.html), 18. 4. 2008.

⁴ Posodobljeni učni načrti za zgodovino so objavljeni na <http://info.edus.si/studijske/>, 28. 4. 2008, str. 27–30.

⁵ Op. avtorice prispevka.

- razvijajo spretnost zbiranja in izbiranja informacij iz različnih medijev, kritično presodijo njihovo uporabno vrednost;
- oblikujejo svoje sklepe, mnenja, stališča, interpretacije;
- razvijajo sposobnost različnih oblik komunikacije;
- razvijajo socialne spretnosti pri različnih oblikah sodelovalnega učenja;
- razvijajo odgovoren in pozitiven odnos do ohranjanja slovenske in evropske kulturne dediščine.⁶

V drugi temi *Način življenja na podeželju in v mestih na tleh današnje Slovenije od 11. do 18. stoletja* se poleg prej navedenih procesnih ciljev uresničujejo še naslednji vsebinski in procesni cilji:

Dijaki/-nje:

- pojasnijo značilnosti stanovske družbene hierarhije;
- preiščejo in primerjajo značilnosti življenja na gradovih, v mestih in na podeželju;

slednje učne enote: *Grofje Celjski, Vsakdanje življenje v srednjem veku, Celje kot srednjeveško mesto in njegovi srednjeveški kulturnozgodovinski spomeniki, Srednjeveški samostani*. V nadaljevanju predstavljam vsebinske in metodične poudarke v omenjenih enotah.

Grofje Celjski

S profesorico slovenščine sva dijake štiri mesece pred izvedbo projekta seznanili z delom A. Wambrachtsamerja, *Danes grofje Celjski in nikdar več*.⁸ Ob tem sva jim dali nalogo, da delo preberejo in si po možnosti sproti izrisujejo podobo rodovnika Celjskih. Med trajanjem projekta sem v prvi učni uri izpostavila temeljne dogodke v kronologiji celjske dinastije in njihov pomen, v drugi uri pa so dijaki dobili delovno gradivo z navodili za skupinsko delo, ki so ga nato tudi izvedli.

DANES CELJSKI GROFJE IN NIKDAR VEČ

1. S pomočjo odlomka iz knjige (Wambrachtsamer, A. 1992. *Danes grofje Celjski in nikdar več*. Ljubljana: Mladinska knjiga, str. 88–89.) v dvojici izdelaj rodbinsko drevo grofov Celjskih (za osebe, ki jih odlomek navaja). (15 min)
2. V nadaljevanju se razdelite glede na interese v dve skupini. V prvi bodo člani izdelovali strip, druga bo pripravljala pantomimo.
Navodilo za prvo skupino:
A. Izdelaj zasnovo stripa, ki ga tudi primerno naslovi. Vsebina stripa naj se nanaša:
a. na zgodovino grofov Celjskih,
b. na dogodek ali več zaporednih dogodkov iz prebrane knjige.⁹ (30 min)
Navodilo za drugo skupino:
B. Tvorite manjše skupine po 5 do 7 dijakov in v naslednji 30 minutah pripravite pantomimo dogodka iz prebrane knjige, ki se navezuje na zgodovino celjskih grofov. Upoštevajte, da morajo pri predstavitvi sodelovati vsi člani skupine.

- s pomočjo izbranih umetniških del z zgodovinskim ozadjem (arhitekturnih, slikovnih, likovnih, glasbenih) razložijo značilnosti vsakdanjega življenja na Slovenskem.⁷

Prav tako se pri obravnavi obeh izbirnih tem predvidevajo medpredmetne povezave s sociologijo, slovenščino in umetnostno zgodovino, ki smo jih, razen sociologije, v našem primeru tudi vključili.

Učne enote

V urah, namenjenih izključno zgodovini, in v kombiniranih urah s preostalimi predmeti sem obravnavala na-

Celje kot srednjeveško mesto in njegovi srednjeveški kulturnozgodovinski spomeniki

V popoldanskem času prvega dne smo načrtovali obhod srednjeveškega mestnega obzidja, ogled ohranjene zasnove srednjeveškega trga ter obisk cerkve sv. Danijela v središču Celja. Pri tem nas je vodil dr. Ivan Stopar, dijaki pa so dobili delovne naloge, ki jih je pripravil profesor likovne umetnosti. Ker je terensko delo zahtevalo od dijakov precej samostojnosti in tudi nekaj predznanja, sem zadnjo uro zgodovine v šoli porabila za razlago vzrokov za nastanek srednjeveških mest in njihovo organizacijo. Iz prejšnjega projekta (Po rimskih poteh) smo obnovili podobo antičnega mesta in ga primerjali s srednjeveškim mestom. Opremljeni s šolsko razlago in

⁶ Prim. Posodobljeni učni načrt zgodovine – Gimnazija 280 ur, sprejet 14. 2. 2008 SSSI RS, <http://info.edus.si/studijske/>, 28. 4. 2008, str. 28.

⁷ Prim. Posodobljeni učni načrt zgodovine – Gimnazija 280 ur, sprejet 14. 2. 2008 SSSI RS, <http://info.edus.si/studijske/>, 28. 4. 2008, str. 30.

⁸ Wambrachtsamer, A. 1992. *Danes grofje Celjski in nikdar več*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

⁹ Ideja za tovrstno obliko dela sem dobila na podlagi prebranega članka G. Popoviča Lozarja, Strip kot poskus avtentične naloge in možnosti njegove uporabe pri pouku zgodovine. Glej Popović Lozar, G. 2007. Strip kot poskus avtentične naloge in možnosti njegove uporabe pri pouku zgodovine. V: *Zgodovina v šoli*, letnik 16, št. 3–4, str. 18–30.

z delovnim gradivom v obliki vodnika so se odpravili na obhod po ostankih srednjeveškega mestnega obzidja.¹⁰ Za tako obliko dela sem se odločila na podlagi preteklih izkušenj na ekskurzijah, ko sem pogosto opazila, da so

dijaki kljub določenim nalogam precej pasivno spremljali in sledili ogledom. Tokrat pa smo vloge zamenjali in so pot s pomočjo opisa iskali sami. Profesorji smo bili le spremljevalci.¹¹

CELJSKO SREDNJEVEŠKO MESTNO OBZIDJE

terensko delo z zemljevidom

VODNIK PO SREDNJEVEŠKEM OBZIDJU

V listini iz leta 1436 se Celje prvič omenja kot mesto. Tega leta je nemški cesar Sigismund Luksemburški grofom Celjskim podelil naziv državnih knezov. Do tedaj je imelo Celje trške pravice. Med pravice srednjeveškega mesta gotovo sodi tudi pravica do obzidja. Iz ohranjenih pisnih virov je znano, da je bila gradnja mestnega obzidja po dvaindvajsetih letih končana leta 1473.

V naslednjih 60 minutah hoje po ohranjenih ostankih mestnega obzidja ti želim raziskovalnega nemira in kanček domišljije, ki naj te popelje v srednjeveško mestno življenje, ki je utripalo za tem obzidjem. V pomoč naj ti bosta opis poti in mestni zemljevid, v katerega sproti vrisuj linijo obzidja z bastioni na vogalih (izpostavljeni del trdnjavskega obzidja), stolpi in mestnimi vrati. Tako boš na koncu obhoda dobil izrisan tloris srednjeveškega Celja. Ob opisu poti pa je občasno zaslediti znak (§), ki te usmeri v reševanje naloge na koncu vodnika.

Pot boste začeli pri cerkvi sv. Danijela in se od tam s pomočjo zemljevida usmerili do obrežja reke Savinje.

Da ste na pravi poti, preverite tako, da pogled usmerite do Danijelove cerkve, kjer v bližini zagledate ob njej postavljen spomenik Antonu Martinu Slomšku, ki je v Celju obiskoval šolo. §1

Že takoj na začetku sprehajalne poti vidite na desni strani (če gledate proti toku reke Savinje) lepo ohranjeno srednjeveško obzidje, ki je danes vpeto v bivalne objekte. Na tem istem mestu je bil v srednjem veku eden izmed treh prehodov v srednjeveško Celje (*t. i. Vodna vrata*).

Med hojo ob obrežju Savinje pogled usmerite še na drugo stran, kjer se dviga hrib. Na enem izmed platojev Miklavškega hriba so arheologi odkrili Herkulovo svetišče, v njegovi bližini (tam, kjer se tok Savinje ostro obrne proti jugu) pa noriško kovnico denarja.

Zagotovo boste počasi prispeli do najznamenitejše stavbe ob Savinjskem nabrežju. Pred njo stoji lapidarij, ki še enkrat dokazuje, da zgodovina Celja sega do antike.

S pomočjo arheoloških raziskovanj vemo, da se tloris antične Celeie in srednjeveškega Celja ne pokriva. Le na enem mestu je mogoče sklepati na stično točko. Antična naselbina je prav tako nastala ob obrežju Savinje, le da je reka v antiki tekla po čisto drugi strugi. Zaradi katastrofalnega potresa in silovitega neurja z močnimi premiki tal leta 270 po Kr. je Savinja spremenila svojo strugo in se približala Miklavškemu hribu. Na njenem dnu še vedno najdemo temelje porušениh antičnih stavb. §2

Pot nadaljujte proti mostu čez Savinjo. Dovolj radovedni se lahko na hitro odpravite do srede mostu, kjer je označena gladina Savinje iz časa katastrofalnih poplav 1. 11. 1990, ki tokrat niso premikale rečne struge, so pa povzročile ogromno materialno škodo.

Takoj za tem se linija srednjeveškega obzidja prelomi. Napotite se proti večjemu parkirišču in proti severu sledite ogromnemu poslopju – *t. i. Spodnjemu gradu*, v katerem so zunaj srednjeveškega mesta prebivali grofje Celjski. Grad je bil obzidan in od naselbine ločen z jarkom. Od l. 1990 v gradu potekajo obnovitvena dela. Južni trakt je že v celoti obnovljen.

V nekaj minutah boste prispeli po načinu gradnje do precej mlajše stavbe (v pročelju prevladuje steklo, ki se izmenično kombinira z modrimi in rdečimi ploščami). Ko se stavbi približate, v njeni neugledni bližini zagledate grafit (op. če ga v tem času niso že odstranili.) »Nato je bilo vse tiho.« Ni težko ugotoviti, da avtor ni ravno naklonjen severnoatlantskemu povezavam.

Kakor koli že, krajši izstop iz preteklosti nam zopet prekine dnevni bar, ki se imenuje po znamenitem slovenskem skladatelju motetov. §3

Oster pogled skozi arkade nam daje vedeti, da ima skladatelj na drugi strani ceste umetniško družbo. §4

¹⁰ Gradivo za izdelavo vodnika sem črpala iz naslednjih knjig: Stopar, I. 1986. Celje. Kranj: Motovun. in 1994. Celje – vodnik. Celje: EPSI, str. 6 – 50.

¹¹ Zaradi smotrne rabe prostora objavljam delovno gradivo v nekoliko manj pregledni obliki in brez slikovnega gradiva.

Ob prečenju Prešernove ulice v neposredni bližini bara Markiz bodite pozorni na tlak, ki pri prehodu za pešce označuje linijo srednjeveškega obzidja, ki se nam na drugi strani tudi neposredno pokaže. V ohranjenem gmotu je vklesana tabla. ¶5

Naj se vam v nadaljevanju ob iskanju Gledališke ulice preveč ne cedijo sline. Zakaj le?

Sledite obzidju, ki je tudi tukaj vključeno v zunanjo steno stanovanjskih hiš. Po približno 70 korakih boste dosegli črto z obzidjem, kjer so nekoč stala glavna mestna vrata (*t. i. Ljubljanska vrata*), pri katerih so pobirali mitnino. Ko boste prehodili naslednjih 70 korakov, vašo pot preči Vodnikova cesta. V bližini poiščite srednjeveški obrambni stolp ali bastion, vpet v stavbo, ki so jo Grki poimenovali Talijin hram. ¶6

Sledite Vodnikovi cesti (v bližini je osnovna šola), vse dokler na svoji desni ne zagledate dobro ohranjenega srednjeveškega zidu. V obzidju so opazne strelne line, pred njim pa moderen spomenik slovenskemu pesniku, ki je prihajal iz bližnjih Rimskih Toplic. ¶7

Na križišču Vodnikove in Stanetove ceste stoji najpomembnejši objekt iz časa med obema svetovnima vojnoma. Stavba je bila zgrajena za potrebe Ljudske hranilnice, danes pa je v njej sedež Celjske banke. Zgrajena je bila po načrtih arhitekta, ki je s svojimi zgradbami bistveno zaznamoval tudi Ljubljano. (Se še spomnite podobnega vprašanja na ekskurziji po Rimskih poteh?) ¶8

Na tem prostoru so bila vrata v srednjeveško obzidje (*t. i. Graška vrata*). Od tu je vodila osrednja tržna ulica (*danes Glavni trg*), kar je prepoznavno še danes (vaš pogled po njej seže vse do Danijelove cerkve). Na njeni vzhodni strani so stale skromnejše trške hiše, na zahodni pa prostornejše in udobnejše plemiške hiše.

Po približno 100 metrih hoje usmerite svoj korak na Gubčevo ulico (nekje na vogalu ulice je stal *t. i. Vzhodni stolp*). Od tu naprej bo srednjeveški mestni zid na vaši desni, vendar ni viden skoraj do Vodnega stolpa na Kocenovem trgu. Naj vas ne premamita blišč in beda sodobnega sveta. McDonald in Tuš vendar nimata nič skupnega s srednjeveškimi tržnicami, na katerih se je zlasti na dan sejma kupovalo, prodajalo, menjevalo in navsezadnje jedlo in pilo. Celje je med drugimi mestnimi pravicami imelo vsekakor tudi pravico do rednih mesečnih, letnih in še kakšnih sejmov. Težko bi argumentirano postavili trditev, da ima Zlatarna Celje že srednjeveško tradicijo. Vsekakor pa je zgodovinsko dokazano, da so imeli grofje Celjski pravico do kovanja lastnega denarja. Torej so imeli v srednjeveškem Celju tudi svoj denar. ¶9

Ko nadaljujete pot po Kocenovi ulici, se približno 100 metrov pred Vodnim stolpom ustavite. Postavite se tako, da na vaši desni vidite značilno silhueto Danijelove cerkve.

Kako pa se imenuje stavba, ki jo vidite na vaši levi in dominira na hribu nad Celjem?

Samo še korak do bastiona, ki je izredno dobro ohranjen. Vanj je vžidanih več rimskih kamnov in kamnitih plošč. Pod njegovim okriljem zlasti poleti potekajo kulturne prireditve. Pred leti pa so tukaj snemali nadaljevalko o znamenitem Slovincu, čigar 500-letnico se spominjamo prav letos. ¶10

Pa smo pri koncu. V zemljevide vrišete še zadnji stolp in tloris srednjeveškega Celja je popoln.

Se vam zdi srednjeveško mesto veliko? No ja, na Slovenskem je še vedno nekaj mest, ki jih obhodimo v eni uri, pa že dolgo časa nismo več v srednjem veku. Med nastajanjem obzidja je Celje štelu okoli 130 hiš.

Osrednji prostor srednjeveškega mesta je trg, ki so ga obdajale številne stavbe. Poleg mestne hiše je tu stala še cerkev. V Celju je bila to cerkev, posvečena sv. Danijelu, kamor se zdaj odpravljate.

Pa srečno pot.

Z vami sem to uro bila (ali pa niti ne): Damjana K. Čarman, prof. zgodovine.

DELOVNE NALOGE

1. NALOGA

Spomenik upodablja A. M. Slomška. Če ste si spomenik ogledali, ste zagotovo opazili, da ima družbo. Koga ima ob sebi?

2. NALOGA

Kaj je lapidarij?

Kako se imenuje stavba, pred katero je postavljen?

V pomoč: Zgrajena je bila v letih 1580–1603 ob jugovzhodnem delu mestnega obzidja, kjer so nekoč stala uprava in gospodarska poslopja celjskega spodnjega gradu. V njej je znameniti celjski strop.

3. NALOGA

Kako se bar imenuje oz. kdo je skladatelj?

4. NALOGA

Kdo mu dela družbo?

V pomoč: Prihaja iz Italije.

5. NALOGA

Kaj je na njej zapisano?

V pomoč: Vsebina je povezana z eno izmed pomembnejših Celjank v bližnji preteklosti.

6. NALOGA

Kaj je mitnina?

7. NALOGA

Koga predstavlja spomenik?

8. NALOGA

Kdo je avtor Ljudske posojilnice?

9. NALOGA

Navedi vsaj tri pravice srednjeveških mest, ki jih zasledimo tudi v srednjeveškem Celju.

10. NALOGA

Leto 2008 je med drugim v Sloveniji razglašeno za _____ leto.

11. NALOGA

Čas je za skupno razredno fotografijo. Kulisa je v stilu srednjeveškega mestnega obzidja na dlani. Kakšne so drža fotografiranih srednjeveških meščanov, pa si zamislite sami.

Vsakdanje življenje v srednjem veku

Praksa iz preteklih projektov za evropske oddelke je pokazala, da je preživljanje popoldnevov z dijaki v običajnem šolskem ritmu pravzaprav nemogoče. Dijaki so utrujeni, pogosto nemotivirani za delo, posledično jim primanjkuje zbranosti. Ker za izvedbo klasične športne vzgoje ni bilo pravih razmer, smo se odločil, da prosti čas izkoristimo za sprehode in da popoldanske programe prilagodimo predvidenim razmeram. Zato smo popoldne drugega dne organizirali v delavnice. Dijake smo še pred odhodom razdelili v skupine (po njihovih odzivih sodeč, ne ravno v skladu z njihovimi željami in pričakovanji). Mentorji skupin so se z dijaki srečali še v šoli in se dogovorili, da s seboj prinesejo vse potrebno za izvedbo delavnice. Pripravili smo štiri delavnice:

1. Oblačilna kultura na srednjeveškem dvoru
2. Prehrana v srednjem veku
3. Viteška kultura in preživljanja prostega časa v srednjem veku
4. Dramatizacija Župančičeve Veronike Deseniške

Prvo delavnico je prevzela profesorica angleščine in je temu primerno potekala v angleščini. Dijaki so spoznali glavne značilnosti moških in ženskih oblačil, pokrival, obuval in pričesk ter izdelali nekaj modelov. V drugi delavnici, ki smo jo izvedli s pomočjo zunanje sodelavke, so dijaki v obliki kuharskega tečaja za celoten razred in goste pripravili srednjeveško večerjo, ustrezno opremili prostor in izpeljali tudi postrežbo. Tretja skupina je spoznala značilnosti viteške kulture in viteškega načina življenja. V drugem delu so pripravljali igre, s katerimi so si otroci in odrasli v srednjem veku krajšali čas. Dramatizacijo odlomka Veronike Deseniške so pod mentorstvom

profesorice slovenščine dijaki četrte skupine pripravljali že doma. V projektnem delu so imeli čas le še za postavitve uprizoritve na oder, pripravo rekvizitov, medtem ko so kostume prinesli že s seboj.

Predstavitve delavnic se je začela s srednjeveško večerjo in se nadaljevala z uprizoritvijo odlomka Veronike Deseniške, sledila je modna revija srednjeveških dvornih oblačil ter igre v srednjem veku. Sklepni del večera smo z dijaki posvetili medsebojnemu pogovoru o delu v skupinah in razmišljanju o njihovih odnosih, v katere so med dnevom vstopali.

Utrinki dela v delavnicah

Priprava srednjeveške večerje (Foto: Damjana K. Čarman)

Vaja dramske uprizoritve Veronike Deseniške
(Foto: Damjana K. Čarman)

Sprejem oprode v viteške vrste (Foto: Damjana K. Čarman)

Revija srednjeveške dvorne mode (Foto: Damjana K. Čarman)

Srednjeveški samostani

Zadnji dan smo se na poti iz Celja proti Mariboru ustavili še v Žičah in si pod vodstvo tamkajšnje vodnice ogledali žički samostan. Za dijake sem pripravila delovne naloge, ki sem jih predtem posredovala tudi vodnici, da je v razlagi izpostavila poudarke iz delovnega gradiva.

SREDNJEVEŠKI SAMOSTANI - KARTUZIJA ŽIČE

V Žičah nas pričakuje vodnik, ki nam bo predstavil življenje in vlogo žičkega samostana. Med ogledom bomo pridobili naslednje informacije:

- Kateri so poleg kartuzijanov še preostali tipični srednjeveški meniški redovi?
- Kje so v srednjem veku gradili samostane in kako je kraj povezan z meniškim življenjem?
- Kakšna je bila vloga samostanov v srednjem veku z vidika gospodarstva, znanosti in kulture?
- Fotografiraj ohranjene materialne vire kartuzije Žiče tako, da boš lahko doma s pomočjo fotografskega gradiva izdelal rekonstrukcijo samostanskega kompleksa. Pri izdelavi si lahko pomagaš tudi z dodatnim slikovnim gradivom iz literature. Rekonstrukcijo izdelaj do 10. marca 2008 in jo prinesi k uri zgodovine.

Evalvacija

Sprotni premislek smo z dijaki opravljali ob sklepih vsakega dneva, ko smo podajali vtise in občutja. Ob tem smo opazili, da je dijakom zelo težko zbrano in konstruktivno prisluhniti sošolcem, ne da bi drug drugega komentirali. Temeljitejšje analize smo se lotili pri prvi uri zgodovine v šoli, ko sem dijakom razdelila evalvacijske vprašalnike. Po opravljeni analizi sodeč, sta jim bila najbolj všeč delo po delavnicah in ogled mestnega obzidja, najbolj pa so

pogrešali več prostega časa. Pozorna sem bila na oceno slabe polovice razreda, da so bili za delo slabo motivirani (obkrožili so oceno 2 ali 3). Morda bi kazalo ob naslednji izvedbi projekta primerjati njihovo motiviranost za delo v šoli in na tovrstnih projektih. Odločitev, da jih razvrstimo v skupine po presoji razredničarke in drugih profesorjev in pri tem ne upoštevamo njihovih želja, je ob koncu med dijaki požela odobravanje. Sami so smiselno ovrednotili našo odločitev in ji pritrdili.

EVALVACIJSKI VPRAŠALNIK ZA DIJAKE

Že kar nekaj projektov je v dobrem letu vaše skupne zgodovine – zgodovine prve generacije evropskega oddelka za vami. Tokrat je Pohorje nasledilo Celje in antiko je zamenjal srednji vek. Prosim, da nam preko spodnjega vprašalnika sporočite svoja občutja, izkušnje, poglede. Posamezna področja ocenjujte od 1 (nezadostno) do 5 (odlično). Pripisite vse tisto, kar želite, da bi ohranili ali spremenili.

NAMESTITEV IN HRANA	1	2	3	4	5
PROGRAM	1	2	3	4	5
MOTIVIRANOST ZA DELO	1	2	3	4	5
POČUTJE	1	2	3	4	5
NAJBOLJ SEM POGREŠAL:					
NAJZANIMIVEJŠE JE BILO:					

Sodelujočim profesorjem sem evalvacijske vprašalnike razdelila že med pripravi na projekt, da bi lahko pozorneje sledili posamičnim organizacijskim etapam projekta kot tudi sami izvedbi. Morda je po opravljeni analizi izstopalo zadovoljstvo nad izbrano temo, nekoliko nižja pa je bila ocena delovnega ozračja med dijaki, ki se po mnenju profesorjev še ne zavedajo, da so tovrstne oblike dela pravzaprav pouk, in ne neka vsebinsko usmerjena

prostočasna dejavnost zunaj šole in da navsezadnje usvajanju nove učne snovi sledi še utrjevanje, preverjanje in ocenjevanje. Glede na to, da bodo že v bližnji prihodnosti tovrstne oblike pouka del rednega pedagoškega dela, so nekateri učitelji podvomili o zmožnosti tovrstne izvedbe za vse generacije in paralelke, izključno zaradi organizacijske zahtevnosti.

EVALVACIJSKI VPRAŠALNIK ZA UČITELJE

Novi projekt je za nami. Čeprav imate že nekaj »projektne« kilometrine, smo se v nekem pogledu spet znašli na začetku. Nov kraj, nova tema, nove medpredmetne povezave ...

Prosim, da za skupno analizo projekta odgovorite na spodaj zastavljena vprašanja. Presodite od 1 (nezadostno) do 5 (odlično).

PRIMERANOST TEME:	1	2	3	4	5
»Nehajmo že s tem temočnim srednjim vekom«					
PREDLOG					
Ne glede na oceno dopiši svoj tematski predlog.					

UREŠNIČEVANJE CILJEV IZ UČNIH NAČRTOV**RAZPOREDITEV ČASA ZA PREDMET***(Si imel/a dovolj časa za obravnavo snovi?)***USTREZNOST PROJEKTNEGA DELA***(izven šole, več časa skupaj ...)***USTREZNOST MEDPREDMETNIH POVEZAV***(sodelovanje s sodelavci ...)***OCENA DELOVNEGA OZRAČJA DIJAKOV***(bolj/manj prizadevni kot v šoli)***PRIPRAVA NA PROJEKT***(dovolj/premalo predhodnih informacij)*

1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5
1	2	3	4	5

Sklep

Po treh dneh projektne dela smo bili prijetno utrujeni vsi, profesorji in dijaki. Tovrstne oblike dela so se izkazale za izredno dinamične in organizacijsko zahtevne. Dijakom evropskega oddelka postajajo stalnica, profesorjem pa postopoma področje, na katerem se počutimo vedno bolj gotovi. Kljub temu smo presodili, da se moramo na vsebinski del projekta naslednje leto pripraviti še bolj poglobljeno, da bomo imeli bolj celovit vpogled v cilje celotnega projekta. Verjetno bodo nastale nove povezave med predmeti, kar se je postopoma pokazalo že v času priprave. Prav tako bomo morali v sodelovanju s profesorji športne vzgoje vključiti še več usmerjenega telesnega gibanja, morda tudi na račun obsega ur posvečenih zgodovini. Nekatere dejavnosti so bile zaradi časovne stiske ali slabega vremena okrnjene. Procesni cilji so bili v večini doseženi. Glede na rezultate pri preverjanju in ocenjevanju znanja v šoli je izobraževalni vidik projekta izpolnil pričakovanja učiteljev.

Povzetek

Medpredmetno projektno delo je z organizacijskega vidika precej zahteven proces, ki pa po izvedbi daje preverljive pozitivne rezultate in tako opraviči smiselnost prizadevanj vseh sodelujočih, učiteljev in dijakov. S posodobljenimi učnimi načrti bo tovrstna oblika pedagoškega dela postala stalnica, timsko sodelovanje učiteljev pa nujnost. V prispevku sem predstavila projektno delo z naslovom *Nehajmo že s tem tematičnim srednjim vekom*, ki smo ga od 28. februarja do 1. marca 2008 organizirali za dijake drugega letnika evropskega oddelka v Celju. V izvedbo smo poleg zgodovine vključili še naslednja področja: slovenščino, zgodovino umetnosti, filozofijo, angleščino, geografijo, matematiko in biologijo. Z različnimi pristopi in metodami smo poskušali dijake spodbuditi h kritičnemu razmisleku in tako prispevati k večji trajnosti in uporabnosti pridobljenega znanja.

Literatura

1. Pernoud, R. 2003. *Nehajmo že s tem srednjim vekom*. Ljubljana: Družina.
2. Popović Lozar, G. 2007. Strip kot poskus avtentične naloge in možnosti njegove uporabe pri pouku zgodovine. V: *Zgodovina v šoli*, letnik 16, št. 3–4, str. 18–30.
3. Posodobljeni učni načrt zgodovine – Gimnazija 280 ur, sprejet 14. 2. 2008 SSSI RS, <http://info.edus.si/studijske/>, 28. 4. 2008.
4. Stopar, I. 1986. Celje. Kranj: Motovun.
5. 1994. Celje – vodnik. Celje: EPSI.
6. Učni načrt za zgodovino v gimnaziji (modul 280 ur), Ministrstvo RS za šolstvo in šport, http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2006/programi/gimnazija/gimnazija/zgodo_280.html, 28. 4. 2008.
7. Wambrechtsamer, A. 1992. *Danes grofje Celjski in nikdar več*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Boštjan Šeruga, Gimnazija Ptuj

Kako obravnavati holokavst in Auschwitz?

Zakaj pisati o holokavstu in ga še posebej obravnavati pri urah zgodovine? Zgodovina je naša učiteljica, in vsi upamo, da se napake iz zgodovine ne bodo nikoli več ponovile. Če se zamislimo, v kakšnem svetu živimo danes, moramo posebej poudariti strpnost in sprejemanje drugačnosti. Kot zgodovinar imaš občutek, da obvladaš dejstva posameznih zgodovinskih dogodkov, vendar sem šele ob tem primeru spoznal, da se za dejstvu pogosto skriva veliko več. K temu spoznanju je veliko prispeval seminar Sveta Evrope, na katerem sem pridobil dodatno znanje in ideje, kako zelo pomembno je to temo obravnavati nekoliko drugače. V članku izpostavljam vsebino seminarja, ki je bil resnično eden tistih, ki dajejo nove smernice v življenju in na poklicni poti. Novo znanje in ideje, ki sem jih pridobil, sem uporabil pri pouku zgodovine na različne načine, ki jih bom tudi opisal, in sicer od učne ure, ki govori o kruti usodi posameznika v koncentracijskem taborišču Auschwitz, predavanja o holokavstu in taborišču Auschwitz, ki se ga je udeležil tudi poseben gost (preživeli taboriščnik), zadnje dejanje, za katerega sem odločil, pa je bila strokovna ekskurzija v Auschwitz.

»Auschwitz – zgodovina in simbolizem«

V Krakovu in Oswiecimu je od 10. do 15. oktobra 2006 potekal seminar Sveta Evrope za evropske učitelje na temo *Auschwitz – zgodovina in simbolizem*. Seminarja so se udeležili učitelji iz Poljske, Nemčije, Avstrije, Hrvaške, Francije, Bolgarije, Italije, Norveške, s Portugalskega, iz Španije, Velike Britanije in Slovenije, ki sem jo zastopal jaz.

Organizatorji seminarja so bili Svet Evrope, poljsko ministrstvo za šolstvo in Muzej Auschwitz. Cilj seminarja je bil prikazati, kako naj dijake poučujemo o holokavstu in Auschwitzu, kako pripraviti dan spomina na holokavst v matičnih državah in kako pripraviti dijake za ogled mesta, kjer so se med drugo svetovno vojno zgodili množični poboji. O holokavstu, predvsem o poučevanju in učenju o holokavstu, je bilo v okviru Sveta Evrope napisano precej gradiva: Jean-Michel Lecomte: *Teaching about the Holocaust in the 21st century*, pri organizaciji OSCE izdani

knjigi *Education on the Holocaust and anti-semitism in Why should we teach about the Holocaust* ter zbornika Sveta Evrope *Our memory of the past and for the future in Teaching about the Holocaust*. Muzej Auschwitz je izdal knjigo *The international center for education about Auschwitz and the Holocaust*.

Uvodne pozdrave so izrekli profesor Henryk Zalinski, rektor Pedagoške univerze v Krakovu, dr. Stanislaw Slawinski, sekretar na ministrstvu za šolstvo, dr. Piotr Trojanski v imenu Pedagoške akademije iz Krakova in Helene Schmidt v imenu Sveta Evrope. Izrečenih je bilo veliko želja, da bi seminar v popolnosti uresničil naša pričakovanja. Skupno vsem, ki so spregovorili ob začetku seminarja, je bilo, da bi prek udeležencev otroci spoznali grozote druge svetovne vojne na nekoliko drugačen način, bolj osebno naravnano. Vsi so se namreč strinjali, da se o holokavstu govori veliko predvsem v določenih državah, kot so Poljska, Nemčija, Avstrija, Francija in Izrael, zato je treba poiskati nov pristop do učencev. Spoznati morajo, da se za vsako številko, kot je na primer 1.500.000 žrtev Auschwitz, skriva osebna zgodba.

Prvo predavanje je imel dr. Piotr Trojanski, predstojnik Pedagoške akademije v Krakovu, z naslovom *Teaching about the holocaust in Poland. A historical perspective*. Predstavil je zgodovinsko perspektivo o poučevanju holokavsta na Poljskem. Poskušal je odgovoriti na dve vprašanji, in sicer kako se je poučevanje o holokavstu spremenilo v zadnjih šestdesetih letih in kako so bili in so predstavljeni množični poboji Judov v učnem načrtu in knjigah. Poudaril je, da je na Poljskem poučevanje o holokavstu razmeroma novo. Zelo zanimivo je, da do leta 1990 sploh niso uporabljali pojma holokavst. Takoj po koncu vojne se je o holokavstu govorilo izredno malo oziroma skoraj nič in tudi žrtve so poskušali predstaviti v čim manjših številkah. Vse to se najbolj kaže na primeru Auschwitz. Šele leta 1990 so lahko poljski zgodovinarji objavili, koliko ljudi naj bi umrlo v Auschwitzu: to je med 1.100.000 in 1.500.000, in da jih je bilo 90 odstotkov Judov. Premiki na bolje so se zgodili v osemdesetih letih preteklega stoletja, ko so se pojavile zahteve, naj se prikaže resnična podoba preteklosti. Tudi v učnih načrtih so se spremembe zgodile po letu 1990, do tega leta se je namreč o holokavstu govorilo v okviru dveh tem, in sicer nemške okupacije Poljske in poljskega odporiškega gibanja. Leta 1999 se je v učnih načrtih holokavst pojavil kot samostojna tema. Dr. Trojanski je na koncu poudaril,

da so skozi politične transformacije avtorji šolskih reform spoznali pomembnost poučevanju o holokavstu.

Orit Margaliot je predstavila *«Preparing Holocaust memorial days; suggestions for educators»*. Orit Margaliot je predstavnica organizacije Yad Vashem. Predstavila nam je, kako je mogoče pripraviti dan spomina na holokavst. Poudarila je, da se lahko pri tem kadar koli obrnemo na pomoč na organizacijo Yad Vashem, ki ima s tem veliko izkušenj.

V nadaljevanju prvega dne seminarja so sledile delavnice, ki so jih vodili dr. Piotr Trojanski, Fabienne Regard in Jean-Michel Lecomte. Na njih smo razpravljali o tem, zakaj smo se udeležili seminarja, kaj od njega pričakujemo in kaj mislimo, da bomo z njim pridobili. Večina udeležencev se je strinjala, da bo na seminarju pridobila čim več gradiva za učne ure in nasvete, kako dijake pripraviti za obisk Auschwitza. S tem se je prvi dan seminarja, ki je potekal je na Pedagoški univerzi v Krakovu, končal. Preselili smo se v Oswiecim.

Drugi dan seminarja smo bili na mestu zločina – na ogledu koncentracijskega taborišča Auschwitz I. Za voden ogled je bil namenjen ves dopoldan. Ogled taborišča je bil izredno naporen in predvsem čustven. Vsi namreč vemo, kaj se je dogajalo v Auschwitzu, vendar neposredno soočenje z grozotami, ki so se dogajale znotraj bodeče žice, pretresejo še najbolj trdnega človeka. Posebej presunljivi so bloki 4, 5 in 11. Po ogledu sem opazil spremembo na obrazih obiskovalcev. Izražali so zamišljenost, žalost in predvsem nezmožnost odgovoriti na eno vprašanje: ZAKAJ? Verjetno se je večina začela šele takrat resnično zavedati, kaj se je tam dogajalo, in se poskušala vživeti v kožo taboriščnikov. Vendar je zdaj seveda velika razlika: vrata, nad katerimi stoji napis *«Arbeit macht frei»* so danes na široko odprta in le težko si predstavljamo, kako je bilo v Auschwitzu, ko so bila zaprta.

Tistega dne smo si ogledali še sinagogo v Auschwitzu. Ta je danes odprta predvsem za ogled in namenjena Judom, ki prihajajo v Oswiecim na obisk muzeja. To kaže, da so se v Oswiecimu nekatere stvari zelo spremenile. Pred drugo svetovno vojno je v njem živel med 12.000 prebivalci okoli 8000 Judov. Danes jih tukaj ni več. Na leto obišče sinagogo okrog pol milijona ljudi.

Dan smo sklenili s predavanjem **Franciszka Piperja** *«Political and racist principles of the Nazi policy of extermination and their realisation at KL Auschwitz»*. Na tem predavanju je bila poudarjena predvsem razlika med okupacijo Poljske in drugimi državami po Evropi. Kot glavni razlog je bila navedena nacistična želja po povečanju nemškega ozemlja in odstranitvi prebivalstva z določenih območij. Načrt, ki so ga imeli nacisti s Poljsko, potrjuje tudi Hitlerjev govor teden dni pred napadom na Poljsko, 22. 8. 1939:

«Sestavil sem Formacije smrti, za zdaj samo na vzhodu. Ukazano jim je, naj vse moške, ženske in otroke poljskih korenin neusmiljeno pobijejo. To je edini način, da pridobimo življenjski prostor, ki ga

potrebujemo ... Poljska bo depopularizirana in naseljena z Nemci.»

Najhuje so ravnali z Judi in Romi, ki so bili prve žrtve nacistične uničevalne politike. Poljakom so bile odvzete vse človekove pravice: bili so brez državljanstva, lahko so bili aretirani brez kakršnega koli razloga, izginili so brez sledu in možnosti, javiti se sorodnikom, skratka, ljudi so poniževali na vsakem koraku. Poljake so uporabljali tudi kot prisilno delovno silo. Tako jih je bilo med letoma 1939 in 1945 več kot 1.500.000 prisilno poslanih na različne kraje tretjega rajha. Piper je spregovoril tudi o poljskem odporiškem gibanju, ki je bilo eno največjih v Evropi. Poudarjeni sta bili predvsem njihova vloga in vloga poljske emigrantske vlade pri obveščanju sveta o grozotah, ki so se dogajale v Auschwitzu, Treblinku, Sobiboru, Majdaneku in drugih taboriščih.

Naslednjega dne smo zjutraj začeli ogled drugega dela Auschwitza, in sicer Auschwitz II-Birkenau. Šele takrat človek dobi pravi občutek velikosti Auschwitza, šlo je namreč kar za 49 taborišč, ki se skrivajo pod imenom Auschwitz. Auschwitz II-Birkenau je nekaj posebnega: prvič, zato ker si ga vsaj do zdaj ni ogledalo toliko ljudi kot prvega, in tudi zato ker je precej večji. V prvem taborišču je bilo 30 blokov, medtem ko jih je bilo v Birkenauu kar 300 – tam naj bi bilo približno 100.000 ljudi. Taborišče je veliko kot manjše mesto. V njem je bilo tudi pet krematorijev, ki pa so jih nacisti ob umiku iz Auschwitza zrušili. Torej ta del se je še bolj kot prvi uporabljal za uničenje prebivalstva, tako je danes mogoče opaziti številne napise, ki opozarjajo, da hodiš po velikem pokopališču.

Nadaljevanje dneva je bilo namenjeno predavanjem in delavnici **Miroslawa Obstarczyka z naslovom «SS garrison»**. V predavanju so bili predstavljeni podatki o SS-enotah: naloge, sestava, hierarhija, nacionalnost vojakov, ki so bili v Auschwitzu. Med njimi najdemo:

Čehe	10 odstotkov
Poljake	7 odstotkov
Jugoslovane	11 odstotkov
Romune	11 odstotkov
Madžare	4 odstotke
Nemce in Avstrijce	57 odstotkov

Zanimivo je, kakšno izobrazbo so imeli ljudje, ki so delali v taborišču:

osnovno šolo	70 odstotkov
srednjo	21 odstotkov
univerzitetno	7 odstotkov

Po predavanju je sledila delavnica, kjer naj bi se vsak izmed nas poskušal vživeti v vlogo SS-vojaka in nato odgovoril na vprašanja. To je pri določenih udeležencih, predvsem Nemcih in Avstrijcih, izzvalo oster protest. Odpor so utemeljevali s tem, da se je nemogoče vživeti v vlogo človeka, ki je počel takšne stvari, kot so jih počeli v Auschwitzu.

Zadnji dan seminarja sta bila na programu še delavnica in predavanje **Henryka Wiebockega «How the Poles Reacted to the Extermination of Prisoners at KL Auschwitz»**.

Več besed bi namenil delavnici Alicje Bialecke, vodi izobraževalnega centra v Auschwitzu. Delavnica je nosila naslov »I am the One in a Million – How to prepare students to visit Auschwitz, a unique Holocaust – related authentic site?«

Delavnica je bila resnično odlična, saj je nam, učiteljem, odgovorila na številna vprašanja, kako dijake pripraviti na ogled takšnega mesta, predstavljeni so bili tudi zgledi učnih ur na temo holokavsta in Auschwitza. Kot zgled nam je pokazala možnost igranja vlog in dramatiziranja. Delo je potekalo v skupinah, kjer je morala vsaka skupina poiskati o izbranem človeku fotografijo, zapisnik aretacije, zaporniški zapisnik in izpis iz mrliške knjige. Na podlagi tega je potem skupina predstavila osebno usodo posameznika. Največ skupin se je odločilo za pristop, da je prvi član skupine predstavil določenega človeka do prihoda v Auschwitz, tako da je zgodbo pripovedoval v prvi osebi. Nadaljeval je drugi član skupine, ki je povedal, kaj se je s tem človekom zgodilo v Auschwitzu.

Poučevanje holokavsta pri pouku zgodovine v gimnaziji (implementacija vsebine seminarja v šolsko prakso)

V začetku šolskega leta sem načrtoval celotno izvedbo dela, povezanega s holokavstom. Tako sem po mesecih določil, kako naj bi delo potekalo, in sicer:

- predavanje o holokavstu in pogovor z moškim, zaprtim v delovnem taborišču;
- učna ura o usodi posameznika v Auschwitzu;
- ekskurzija v Auschwitz.

Dan spomina na holokavst

Ob dnevu spomina na holokavst smo se tudi na naši šoli želeli spomniti dogodkov, ki so zaznamovali 20. stoletje. Tako smo 27. januarja pripravili posebno slovesnost, in sicer predavanje pod naslovom *Auschwitz nikoli več* ter pogovor s taboriščnikom, ki je preživel ujetništvo v delovnem taborišču. Predavanje je bilo namenjeno predvsem spoznavanju ključnih dejstev o holokavstu, taboriščih in še posebej o Auschwitzu. Drug del je bil namenjen pričevanju taboriščnika, ki ima osebne izkušnje z nasiljem v koncentracijskem taborišču med drugo svetovno vojno. Predavanje in pričevanje sta pomenila uvod v dejavnosti, ki so potekale na temo holokavsta in taborišča Auschwitz.

Zgled učne ure

Učni cilji:

- ponoviti pomen ključnih pojmov, kot so holokavst, genocid, koncentracijsko taborišče,
- s pomočjo analize virov se seznaniti z življenjskimi razmerami v Auschwitzu,
- dojeti posledice nestrpnosti in nesprejemanja drugačnosti,
- zapomniti si, da se za sleherno številko žrtev holokavsta skriva posameznik, ki je do tega trenutka živel življenje, podobno našemu.

Učne metode:

- pogovor,
- igra vlog (dramatizacija),
- delo s slikovnim gradivom,
- delo s pisnim gradivom.

Učne oblike:

- delo v skupinah,
- individualno delo.

Učna gradiva:

- pesem skupine Dire Straits *Romeo in Julija*,
- spomini preživelih iz Auschwitza,
- prosojnica s slikami Male Zimetbaum in Edka Galinskega,
- življenjepisa Male Zimetbaum (judovskega dekleta) in Edka Galinskega (poljskega mladeniča).

Za motivacijo dijaki na začetku ure prisluhnejo pesmi skupine Dire Straits, pri čemer je njihova naloga, da si zapišejo čim več asociacij, povezanih s pesmijo. Cilj je uvod v istoimensko dramo Williama Shakespeara.

Zatem skupaj z dijaki preberemo odlomek iz reportaže Mareka Mileka o življenju v Auschwitzu. Pripravil sem ustrezen članek z reportažo, vendar lahko tukaj uporabimo tudi literaturo slovenskih avtorjev in prič, ki govorijo o krutosti življenja v koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno.

Temu je sledil kratek pogovor o tem, ali je v Auschwitzu sploh mogoča ljubezenska zgodba s srečnim koncem. Nato dijake razdelimo v dve skupini: ena skupina bo igrala vlogo Male, judovskega dekleta, druga pa Edka, poljskega mladeniča. Najbolj idealna razdelitev bi bila, da dekleta prevzamejo vlogo Male, fantje pa Edka. Pogosto to ni možno, zato se je tej razdelitvi dobro vsaj čim bolj približati. Njihova naloga je, da na plakatu ob slikah Male in Edka zapišejo zgodbe iz življenja v taborišču, o katerih so jima pripovedovali drugi zaporniki. Naslednja naloga obeh skupin je pripraviti srečanje Male in Edka v Auschwitzu.

Sledi pogovor z dijaki o njihovih vtisih in kako so se počutili v vlogi človeka, ki je umrl v Auschwitzu. Gre za zgodbo, ki je zelo tragična, saj Mala in Edek na koncu

umreta, podobno kot Romeo in Julija. Kruta resnica Auschwitz je smrt, trpljenje, razčlovečenje posameznika, odvzem temeljnih človekovih pravic posamezniku (pravica do imena, osebne higiene, do življenja itd.), tako da je predstavljeni način pouka holokavsta primer bolj osebnega pristopa pri pouku zgodovine. Dijaki tako laže in bolj prepričljivo prek osebnega življenja uvidijo, kam lahko pripeljejo nestrpnost, nesprejemanje drugačnosti in ubijanje v imenu ideje.

Ekskurzija v Auschwitz

Za konec celotnega že skoraj manjšega projekta je bila tridnevna ekskurzija v Auschwitz, ki so se je udeležili dijaki 4. letnika. Zakaj ekskurzija?

Videti in se poskusiti živeti v kožo taboriščnikov lahko veliko prispeva k osebnostnemu razvoju posameznika. Dijake pred ekskurzijo ustrezno pripravimo na to, kar bodo videli v Auschwitzu, in jih opozorimo na krutost in nezaslišano nasilje, da ne doživijo čustvenega zloma.

Kljub vsem pripravam je bila ekskurzija izredno čustveno naporna. Dijaki so se začeli zavedati, da se za milijonskimi številkami žrtev skrivajo posamezniki z različnimi življenjskimi zgodbami in usodami, torej nedolžni ljudje, katerih življenje se je končalo v taborišču. Dijaki so spoznali, da ima vsaka številka v Auschwitzu svojo življenjsko usodo.

Zelo bi priporočal, da vsakdo obišče Auschwitz, kjer lahko *in situ* spozna, kaj je sposoben človek narediti sočloveku. To je zlasti pomembno za mlajše generacije, ki bodo nekoč vodile domovino in svet. Prepričan sem, da so se vsakemu izmed njih globoko v spomin vrezale slike in prizori, ki so jih videli v Auschwitzu. Ekskurzijo bomo izvedli vsako leto, čeprav je bila v začetku zamišljena kot povzetek dogajanja, povezanega s holokavstom. Zamislil sem si, da bi dejavnosti izvajal z dijaki evropskega oddelka, kjer so takšni projekti že ustaljeni, vendar me je zanimanje dijakov prisilo, da sem jih razširil na vse oddelke 4. letnikov. Zanimanje za to ekskurzijo in projekt je tako veliko, da se je za naslednje leto za projekt prijavilo 110 dijakov 4. letnikov.

Dijaki so morali po končani ekskurziji napisati poročilo, ki je moralo zajemati tri dele: prvi del – znanje, ki so ga pridobili o holokavstu in Auschwitzu pred odhodom, drugi del – nova spoznanja na ekskurziji, tretji del pa je zajemal opise njihovega doživetja Auschwitz in holokavsta. V tretjem delu gre pravzaprav za celotni vtis, ki ga je pustil Auschwitz. Poročila dijakov so bili zelo čustveni zapisi, izrazili so sočutje z žrtvami in hkrati zavedanje in znanje o ideologiji in totalitarizmu, ki sta pripeljala do teh dejanj. Zelo pomembno je, da so dijaki znali povezati dogodke iz preteklosti tudi s problemi sedanjosti.

Eden izmed dijakov je v komentarju na naslov predavanja, zakaj nima naslov *»Auschwitz nikoli več«* na koncu ločila (pike, klicaja ali vprašaja), dejal: *»Vsi bi si*

želeli, da bi lahko na koncu postavili piko ali klicaj, kar bi pomenilo, da smo precej prepričani, da se vse to ne bo nikoli več zgodilo. Na žalost moramo reči, da bi bil veliko ustrežnejši vprašaj, sodeč po napakah, ki jih počnemo danes. Ali se iz zgodovine res ne znamo nič naučiti?»

Povzetek

Človek je razumno bitje, od katerega bi se pričakovalo, da bo v slehernem trenutku ravnal razumno. Toda zgodovina nam dokazuje, da je bil marsikdaj v preteklosti človeštvu um zamegljen iz takšnih in drugačnih razlogov. Lep primer za to so holokavst in koncentracijska taborišča, kot je npr. Auschwitz. Ljudje se na svojih napakah in napakah drugih učimo, zato je še toliko pomembneje govoriti in se učiti o tem, kaj lahko povzročijo spodbujanje nestrpnosti do drugačnih, nasilje in podobne stvari.

Razmišljanju o tem sem se posvečal vse bolj po obisku seminarja Sveta Evrope, ki je bil v Krakowu in Auschwitzu. Iz vsebine seminarja se je dalo izvleči veliko zelo uporabnih smernic, ki jih lahko uporabimo pri pouku zgodovine. Seminarja so se udeležili priznani strokovnjaki iz vse Evrope, na primer dr. Piotr Trojanski in Jean Michel Lecomte.

Po seminarju sem začel izvajati projekt *»Auschwitz nikoli več«*, ki je večinoma vključeval dijake 4. letnika. Razdeljen je bil v tri dele:

- predavanje ob dnevu spomina na holokavst,
- učna ura z igranjem vlog in
- ekskurzija v Auschwitz.

Vse skupaj predstavlja celoto, ki nobenega posameznika ne pusti ravnodušnega. Slehernega dijaka se vse to, kar se je dogajalo, dotakne na svojevrsten način in se jim zareže globoko v spomin. Vsak bi moral obiskati Auschwitz, da bi videl, česa je vse človek sposoben, in da se potem takšne stvari ne bi nikoli več ponovile.

Petra Novak in Natali Žlajpah, Gimnazija Poljane

Mednarodne izmenjave v evropski razsežnosti s španskim pridihom

Uvod

Na Gimnaziji Poljane že tradicionalno razmišljamo o večjezičnosti in večkulturnosti kot o temeljnih vrednotah za vzgojo mladega Poljanca v sodobnega Evropejca. Zato smo orali ledino tudi na področju mednarodnih povezav, ko te še niso bile moderne in uvedene v predmetnik evropskega oddelka. Poljanci smo prek odličnih in vizionarskih profesorjev spoznavali predvsem francoske, avstrijske, danske in druge evropske šole ter tako postavljali temelje za nove evropske programe.

Ob vsaki prenovi nas vodi ideja, da je potrebna sprememba, da bodo programi še boljši, bolj avtentični, bližje dijakom in resničnemu življenju. Tako so tudi mednarodne izmenjave v programih evropskega oddelka postale stalnice, ki bodo zagotavljale doživljanje Evrope v praksi. Seveda je bilo na Gimnaziji Poljane lažje stopati prve korake, saj smo bili na mnogih področjih že izkušeni popotniki.

Življenje dijakov in njihove nove potrebe silijo snovalce programov k nenehnemu posodabljanju. Spoznavanje zgodovinskih, geografskih in kulturnih ter drugih učnih vsebin samo prek klasičnih virov ni več dovolj. Današnji srednješolec prihaja v novo okolje že poln izkušenj, tudi mednarodnih, z odprtimi očmi in vedoželjen. Zato mu mora sodobni pouk ponuditi v okviru mednarodne izmenjave tudi metode, ki spodbujajo dejavno vlogo pri spoznavanju in dejanski uporabi znanja, saj so tako bolj motivirani, dejavni in uspešnejši. S takim načinom dela dobi njihovo znanje trajnejšo vrednost, saj poteka prek lastne izkušnje.

Uspešna praksa je seveda plod trdega predhodnega dela:¹

- pripravljalna stopnja: pridobivanje temeljnih informacij in ugotavljanje predznanja;
- načrtovanje projekta: zbiranje idej in izdelava načrta projekta;
- izvedba projekta: raziskovanje (z vmesnimi preverjanji) in oblikovanje končnega izdelka projekta ter ocenitev;
- predstavitev izdelka, rezultatov in ocenitev;
- poprojektna stopnja: evalvacija izvedbe projekta.

Poleg načrtovanja pa je pomembno razmišljati tudi o interdisciplinarnosti znanja, o načinu projektne dela

in o timske sodelovanju vseh udeležencev. Vse te sodobne didaktične komponente morajo sestavljati dobro načrtovano mednarodno izmenjavo, saj le tako lahko izpeljemo projekt, usmerjen v evropsko oziroma mednarodno razsežnost. Dijak bo tako soodgovoren za njegovo izvedbo, spoznal bo sebe, svoje korenine, sočloveka, njegovo kulturo, začel se bo zavedati svojih človeških in državljskih pravic in dolžnosti, predvsem pa bo moral samostojno in kritično razmišljati, a biti hkrati tudi odprt in strpen.

Vsebinske iztočnice so torej le ene izmed mnogih, ki se v projektu mednarodne izmenjave izpeljujejo. Kot nam opozarjajo novi učni načrti za posodobljeni program evropskih oddelkov,² je način pridobivanja znanja ravno tako pomemben. Zato so spretnosti in veščine tudi sestavni del izmenjave, saj poteka program večinoma v obliki delavnic, še pomembnejše pa je, da v vsem tem času dijak spoznava, oblikuje in dograjuje nove vrednote. Le-te so temelj uspešne mednarodne izmenjave, saj so teoretične zasnove le kup papirja, vsakdanje življenje v drugi državi pri novi družini pa je praktična stvarnost.

V tem članku želimo opozoriti na nujnost takega načina raziskovanja, oblikovanja in predstavljanja rezultatov, saj postane nosilec dejanj dijak sam, ki zgradi odnos do ljudi in vsebin.

Ker obe avtorici sodelujeva pri oblikovanju in izvedbi slovensko-španskih izmenjav, bova praktične primere predstavljali predvsem na izkušnjah slovenskih in španskih dijakov.

Pripravljalna stopnja

V pripravljalno stopnjo so všteti čas in dejavnosti, ki so potrebne za zbiranje informacij in vzpostavitev stikov z ustrezno srednjo šolo v tujini, ki bi bila pripravljena sodelovati v mednarodni izmenjavi. Gre za vsaj polletni proces, da se organizatorji spoznajo, izmenjajo svoje ideje, cilje, jih predstavijo svojemu vodstvu, staršem in dijakom. Pripravljalna stopnja je torej bolj vezana na učitelje kot učence. To je obdobje, ki od učitelja zahteva veliko potrpljenja, vztrajnosti in moči prepričevanja, zakaj ima takšen način učenja in poučevanja prednosti pred drugimi tradicionalnimi oblikami in metodami. V

¹ Povzeto po delovnih gradivih za evropske oddelke.

² Povzeto po učnih načrtih za evropske oddelke.

pripravljalnem obdobju se že začrtajo splošni cilji, ki sledijo modernim ciljem učenja in poučevanja. Dijaki naj bi na mednarodni izmenjavi natančneje spoznali deželo gostiteljico, hkrati pa bi gostujočim dijakom in njihovim družinam, približali svojo deželo. Dijaki naj bi na izmenjavi spoznali kulturo in navade ljudi gostujoče dežele, mesta, kjer se šoli nahajata, seznanili bi se s šolskimi sistemi in jih znali primerjati, vključili bi se v vsakdanjik družine gostiteljice in tako izmenjali izkušnje. Eden izmed temeljnih splošnih ciljev je tudi spodbujati medkulturno komunikacijo, povezanost, spoštovanje različnosti kultur in spodbujanje uporabnosti tujih jezikov ter ozaveščanje dijakov o lastni narodni identiteti in predvsem vzgoja za osebno identiteto.

Pripravljalno obdobje je precej odvisno od učiteljeve vztrajnosti, saj izkušnje kažejo, da se tuje šole za sodelovanje najraje odločajo, ko gre za osebna znanstva, in ne na podlagi uradnih prošenj.

Treba je tudi poudariti, da je uspeh mednarodne izmenjave odvisen tudi od predtem vloženega dela na razrednih ali drugih urah, kjer dijake pripravljamo na strpno in odprto razumevanje razlik. Mladostnik v tem obdobju gleda na svet predvsem skozi lastno perspektivo in težje sprejema širše videnje vprašanja. Metode diskusije, igre vlog, dramatizacije ipd. so dobre osnove za razbijanje stereotipov.

Načrtovanje projekta

Stopnja načrtovanja projekta poteka po vseh načelih dobre pedagoške prakse in novih pristopov k načrtovanju izobraževalnega procesa. Na podlagi že prej zastavljenih splošnih vsebinskih učnih ciljev se pri načrtovanju projekta zbirajo ideje in se zastavljajo operativni cilji. To je obdobje, v katerem dejavno sodeluje tudi dijak, saj s svojimi idejami sooblikuje teme projektnih nalog in pomaga pri oblikovanju programa. Dijaki za projektne naloge najraje izbirajo teme, ki so povezane z njimi samimi ali pa predstavljajo del narodne identitete. Najpogostejše teme projektov po izboru dijakov so torej: primerjava preživetja prostega časa mladostnika v Sloveniji in Španiji, prehranjevalne navade slovenskih in španskih mladostnikov, bralne navade mladostnika v Sloveniji in Španiji, primerjava geografskih značilnosti Slovenije in španske avtonomne pokrajine, ki jo obiščemo, primerjava mest, kulturnih znamenitosti in turističnih dejavnosti, primerjava ljudskih navad ob posameznih praznikih (glede na čas izmenjave poskušamo primerjati tradicionalne navade ob božiču, veliki noči, pustu), primerjava vpliva ljudske glasbe na mladostnike, vedno pogostejše pa vključujemo teme s področja vrednot in oblikovanja stališč kot so na primer nasilje v šoli, družini, družbi, vpliv

medijev na podobo mladostnika ipd. ter vpliv mednarodne izmenjave na mladostnika. Dijaki vpliv opišejo na podlagi svojih občutenj in na podlagi lastnih izkušenj.

V sodelovanju z drugo šolo se profesorji glede na predlagane teme odločijo, katere bodo tiste, ki jih bodo dijaki podrobneje spoznali. Dijaki dobijo natančna navodila, da morajo med gostovanjem od svojih gostiteljev pridobiti vse ustrezne informacije za predstavitev določene teme. Na koncu morajo skupinsko izdelati plakat ali predstavitev v PowerPointu in pred starši, dijaki, učitelji in vodstvom šole svoje ugotovitve tudi predstaviti.

Na stopnji načrtovanja projekta se skupaj določijo tudi obveznosti dijakov, ki jih bodo morali med izmenjavo opraviti in ki se bodo ocenjevale. Eden izmed avtentičnih izdelkov, ki jih dijaki med izmenjavo pripravijo, je tudi razglednica z ljubljansko znamenitostjo, ki jo izdelajo sami. Besedilo razglednice uporabijo za predstavitev znamenitosti, ko se sprehodimo po Ljubljani, kar pomeni, da dijaki kot turistični vodniki dejavno in avtentično sodelujejo pri predstavitvi ljubljanskih znamenitosti, ki jih lahko izberejo tudi sami. Razglednice, ki jih dijaki pripravijo v pisni in slikovni obliki, pa na koncu strnejo v knjigo, ki jo kot darilo izročijo gostujoči šoli. Dejavnost izdelave razglednice je del medpredmetne povezave z likovno umetnostjo, kar pomeni, da profesor likovne umetnosti izbere nekaj najpomembnejših znamenitosti Ljubljane, ki jih mora tuji dijak ob obisku vsekakor spoznati, slovenski dijak pa glede na izbrano znamenitost pripravi besedilo in vizualno podobo razglednice.

PRIMER BESEDILA ZA RAZGLEDNICO

Tromostovje/Tres Puentes³

Tromostovje o en español Tres Puentes está hecho como un elegante paso entre la nueva y la vieja parte de la ciudad. El creador del este monumento se llama Jože Plečnik que es el famoso arquitecto esloveno.

Primero, allí ha estado el puente viejo, pero entre los años 1929 y 1932 Jože Plečnik agrega dos puentes más y todos están hechos de la piedra. Estos dos nuevos puentes no son paralelos con el puente viejo, sino se están acercando en la dirección de la Plaza de Prešeren. Otra particularidad son las escaleras que vayan desde dos puentes hasta la terraza fluvial abajo. Estas escaleras forman el portal fluvial que es muy similar a los puentes de Venecia. Con esto, el arquitecto ha querido subrayar un carácter mediterráneo de la Liubliana.

Urša Čopi, 2. c, 2007

Na tej stopnji načrtovanja se dijaki seznanijo tudi z drugo avtentično nalogo, pisanjem poročila, ki ga bodo morali delno izpolnjevati že med samim potekom izmenjave, dokončane in oblikovanega pa ga bodo morali teden dni po končani izmenjavi oddati.

³ Primer besedila za razglednico: «Tromostovje je narejeno kot elegantna povezava med starim in novim delom mesta. Stvarnik te znamenitosti je znani slovenski arhitekt Jože Plečnik. Prvotno je tu stal stari most, med leti 1929 in 1932 pa je Jože Plečnik dodal še dva, prav tako kamnita, mosta. Nova mostova nista vzporedna s starim, ampak se mu približujeta v smeri Prešernovega trga. Druga posebnost pa je to, da se s teh mostov lahko spustiš na rečni breg pod njimi. Stopnice tvorijo rečni portal, ki spominja na mostove v Benetkah. S tem je arhitekt želel poudariti sredozemsko naravo Ljubljane. (Prevredla: Petra Novak)

Petra Novak

SREČNO POT V PAMPLONO**POROČILO O IZMENJAVI****UČNI CILJI:**

- Dijak opiše dva dneva izmenjave (dan na izletu, delovni dan v šoli),
- opiše fizične in značajske lastnosti dijaka gostitelja,
- in/ali opiše značilnosti bivalne kulture pri družini gostiteljici,
- predstavi projektno temo, ki jo je natančneje spoznal na izmenjavi,
- izrazi in opiše svoje občutke in vtise z izmenjave,
- opiše, kako se je sam osebnostno razvil/spremenil (da ali ne),
- izdela droben slovar pogovornih besed, ki se jih je naučil na izmenjavi (10 besed) in ga ustrezno opremi s prevodom.

IZDELKI dijakov so poljubni in so lahko v obliki:

- dnevnika,
- poročila,
- plakata,
- albuma ali
- katera koli druga oblika.

Za opisovanje dni na izmenjavi uporabljal pretérito perfecto, na primer: «Hoy es el 4 de marzo y por la mañana hemos estado en la escuela. Primero he asistido a la clase de matemáticas..... Por la tarde hemos ido a visitar el casco antiguo de Pamplona.»⁴

Predstavitev projektne teme:

Predstavi temo, ki si jo natančneje spoznal v Pamploni.

Izražanje in opisovanje čustev in vtisov:

Kaj ti je bilo najbolj všeč? Kaj novega si se naučil/-a? Kako si doživel/-a to novo izkušnjo? Kaj bi želel spremeniti?

Slovar pogovornih besed:

Napiši kratek slovar pogovornih besed, ki jih mladi uporabljajo najpogosteje.

Za opis poročila uporabi vsaj 300 besed.

Datum oddaje: 18. 3. 2008.

KRITERIJ ZA OCENJEVANJE:

Ocenjujejo se tako vsebina (opis dveh dni, natančna predstavitev projektne teme, opis in izražanje čustev in vtisov) 10 točk, slovnica (uporaba pretérito perfecta, uporaba glagolov gustar, interesar, preferir, querer, uporaba

novega besedišča) 8 točk, zgradba in oblika poročila (izvirnost) 2 točki.

10,0 točk – zd

12,5 točke – db

15,0 točk – pdb

17, 5 točke – odl

V načrtovanje spada tudi priprava medpredmetne povezave z geografijo, ko profesor geografije pripravi kratko predstavitev Slovenije, dijaki pa na podlagi posredovanih informacij pripravijo kviz v tujem jeziku, tako da je tudi spremljanje »Sprehoda po Sloveniji« za gostujoče dijake dejavno. Prav tako se poveže s profesorjem zgodovine in/ali umetnosti, s katerimi pripravimo delavnice z različnimi dejavnostmi za dijake.

Eden izmed temeljnih splošnih ciljev izmenjave je tudi širjenje maternega jezika, zato se v sodelovanju s profesorjem za slovenščino vsako leto za gostujoče dijake in učitelje pripravi tudi intenzivni tečaj slovenščine.

V povezavi s profesorji za športno vzgojo in glasbo se pripravijo popoldanske delavnice, na katerih se dijaki učijo tradicionalnih slovenskih pesmi in plesov ter se pomerijo v različnih športih.

Večji del dela je še vedno vezan na učitelja nosilca mednarodne izmenjave, saj mora poskrbeti za vse vidike organizacije. Njegova vloga v tem delu je vezana na spodbujanje dijakov, ustvarjanje učnih gradiv, usklajevanje in organiziranje. Učitelj ima veliko dela z birokratskimi zadevami, kot so rezervacija avtobusa ali drugih prevoznih sredstev (nakup letalskih kart), rezervacija turističnih znamenitosti, ki si jih med mednarodno izmenjavo ogledajo, usklajevanje urnikov sodelujočih učiteljev, usklajevanje sestankov pred izmenjavo, vodenje finančnega poročila in spodbujanje dijakov k dejavnostim, ki bodo zagotovile nemoteno izpeljavo projekta. Prav tako učitelj praviloma doma gosti gostujočega učitelja.

Izvedba projekta

Za samo izvedbo mednarodne izmenjave je izjemno pomembno, da sta stopnji pripravljanja in načrtovanja ves čas potekali v dialogu in sodelovanju med vsemi sodelujočimi v izmenjavi, torej med profesorji in dijaki ene šole ter med profesorji obeh šol. Samo tako vsak izmed sodelujočih natančno ve, kakšna je njegova vloga, katere so njegove obveznosti, kakšna so pričakovanja in kateri so cilji, ki jih želijo z izmenjavo doseči. Če na predhodnih stopnjah upošteva ta merila, potem izvedba projekta poteka po načrtih.

Če so bili na predhodnih dveh stopnjah učitelji osnovni ustvarjalci, se pri izvedbi ta vloga prenese na dijake. Učiteljeva vloga v tem delu projekta je, da dijake spodbuja k dejavnemu in skupinskemu sodelovanju. Dijak se tako v izvirnem okolju spopada z izvirnimi nalogami, kot je vzpostavljjanje dialoga, zastavljanje vprašanj za

⁴ »Danes je 4. marec in dopoldne sem preživel/a v šoli. Najprej sem prisostvoval/-a pouku matematike ... Popoldne smo obiskali stari del Pamplone.« (Prevedla Petra Novak.) Izvirni učni list je napisan v španščini, saj je to njihov drugi tuji jezik, za potrebe članka pa je preveden v slovenščino.

pridobivanje splošnih in konkretnih podatkov, povezanih s projektnimi temami, odgovarjanje na zastavljena vprašanja, prilagajanje skupinskemu delu, zavedanje odgovornosti za uspeh skupinske predstavitve, izdelovanje končnega izdelka in pripravljanje skupne predstavitve. Dijak se uči samostojnega delovanja, spoštovanja tuje kulture in njihovih navad ter tvornega sodelovanja za doseganje skupno zastavljenih ciljev.

Sama izvedba projekta se začne z odhodom naših dijakov v deželo gostiteljico oziroma s prihodom gostujočih dijakov v Ljubljano. Dva dneva izmenjave sta namenjena strokovnim ekskurzijam, ki jih poskušamo organizirati čim dejavneje, trije dnevi so namenjeni izdelavi projekta ter spoznavanju življenja na šoli in prostega časa dijakov dežele gostiteljice, dva dneva pa sta namenjena preživljanju časa z družino gostiteljico.

Cartagena, Murcija, januar 2007 (Foto: Neža Toplak)

Prvi šolski dan se vedno začne s pozdravom in dobrodošlico, ki jo izreče ravnatelj šole. Navada je tudi, da se ravnatelju v imenu šole, ki jo zastopajo, izroči simbolično darilo, ki je povezano s tisto deželo, od koder prihajajo. Tudi dijaki nesejo družinam simbolična darila, kot so doma pripravljena potica, lonček slovenskega medu ... ali kakšno drugo darilce, ki kaže na našo kulturo.

Čebelarški muzej v Radovljici, marec 2007 (Foto: Ana Novak)

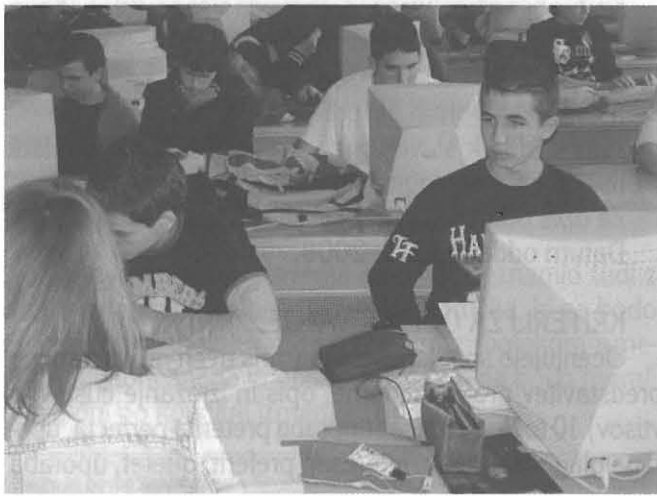

Izdelava predstavitve v PowerPointu, Ljubljana 2007
(Foto: Marjeta Sreš)

Dva dneva sta namenjena strokovnim ekskurzijam, na katerih dijaki in učitelji spoznavajo kraje, ki predstavljajo geografsko, zgodovinsko ali kulturno identiteto dežele.

Prvi dan šole so dijaki in učitelji tudi pri pouku in tako spoznajo način poteka učne ure v drugem šolskem sistemu. Ugotovitve slovenskih dijakov so, da je odnos med dijaki in učitelji v Španiji bolj sproščen kot v Sloveniji, hkrati pa tudi ugotavljajo, da še posebno pri urah prvega ali drugega tujega jezika, dijaki v Španiji zelo veliko uporabljajo materni jezik, kar morda kaže tudi na to, da slovenski dijaki lažje in bolj sproščeno razvijajo ustno izražanje v tujem jeziku kot pa njihovi španski vrstniki.

Prvi dan projektnega dela se dijaki razdelijo v skupine glede na projektno temo, ki jih zanima. V posamezni skupini je enako število domačih in gostujočih dijakov. Začetek projektnega dela je namenjen viharjenju idej in izdelavi osnutka za poznejšo natančnejšo predstavitev. Drugi dan projektnega dela dijaki pridobijo vse ustrezne podatke in začnejo pisati besedilo svojega dela skupinske predstavitve. V ospredju je dialog med domačimi in gostujočimi dijaki. Dijaki razvijajo tako ustno kot tudi

Izdelava končnih izdelkov, Ljubljana 2007 (Foto: Marjeta Sreš)

pisno izražanje. Zadnji dan projektne dela je namenjen izdelavi končnega izdelka, ki je lahko v obliki plakata ali predstavitve v PowerPointu. Pred leti je skupina dijakinj, ki so predstavljale vpliv ljudske glasbe na mladostnika, poskrbela za prevod slovenske pesmi Marko skače v španščino in na predstavitvi so slovenska dekleta pela v španščini, španska dekleta pa v slovenščini.

Predstavitev izdelkov in rezultatov ter ocenjevanje

Zadnji dan izmenjave gostujoči dijaki na sklepni prireditvi pred starši, dijaki, profesorji in vodstvom šole predstavijo projektne teme in svoje končne izdelke. Ustna predstavitev pomeni, da se dijak na kratko predstavi z imenom in s priimkom ter o sebi pove nekaj, kar ga določa ali kar ima rad. V nadaljevanju sledi predstavitev dela projektne teme, ki so jo obravnavali v delovnih dnevih izmenjave.

Predstavitvam projektov sledi zakuska, za katero poskrbijo starši, slikanje z »novimi družinskimi člani«, potem pa dijaki odhitijo loviti še zadnje trenutke s svojimi gostitelji, starši in profesorji pa se po navadi zapletejo v sproščen pogovor o izkušnjah, ki so jih vsi pridobili v preteklem tednu. To je po navadi že tudi prva povratna informacija staršev o izmenjavi.

Dijaki v celotnem projektu mednarodne izmenjave pridobijo tri ocene pri predmetu španščina: eno ustno za končno predstavitev projekta in dve oceni za pisne izdelke. Vsak dijak govori največ dve minuti, zato mora govoriti s pomočjo plakata, ki so ga pripravili s pomočjo opornih točk na predstavitvi v PowerPointu. Za ustno predstavitev dobijo dijaki oceno, ki je 10 odstotkov zaključne ocene in je popolnoma enakovredna drugima dvema ustnima ocenama, ki ju dijak pridobi ob preverjanju in ocenjevanju znanja prek celega šolskega leta. Prvo pisno oceno dobi za izdelavo razglednice, oceno vpišemo tako k pouku

Poljanski dijaki na končni predstavitvi, Murcija, januar 2007
(Foto: Neža Toplak)

likovne umetnosti kot tudi k pouku drugega tujega jezika. Tretjo pisno oceno dobi za izdelavo poročila. Ta ocena na koncu predstavlja 5 odstotkov končne ocene. Izkušnje so pokazale, da so dijaki predvsem višjih letnikov ob vrnitvi domov sposobni tudi že opisati razmišljanja esejskega tipa. Kako danes vidim kulturne razlike med narodi, Kako sem se osebno spremenil/razvil, Potovati: da ali ne, Spoznavati razlike nas pelje v prihodnost, so samo nekateri naslovi, ob katerih so dijaki razmišljali v španščini.

Z vsemi temi izkušnjami iz Murcije sem si ustvarila lastno mnenje o Špancih. Tudi nova prijateljstva so zelo pomembna in so lahko za celo življenje. V današnjem svetu, ko je vse povezano, je pomembno poznati ljudi in njihove običaje ter navade.

Za konec menim, da s tem, ko spoznaš druge ljudi, spoznaš tudi sam sebe. Če poznaš različne kulture, bolje razumeš svet. Če spoštuješ različna mnenja, različne ljudi, bodo ljudje spoštovali tudi tebe. In to je po mojem mnenju velika investicija za prihodnost.

Ana Lučka Pirnat, 3. d, marec 2008
(Prevod španskega besedila: Natali Žlajpah)

Španski dijaki na končni predstavitvi, Ljubljana, marec 2008 (Foto: Ana Novak)

Evalvacija izvedbe projekta

Za analizo projekta pri španskih izmenjavah ne uporabljamo vnaprej pripravljenih formularjev, ampak izvajamo evalvacijo bolj široko in opisno. V poročilu, ki ga izdelajo v španščini, morajo dijaki opisati tudi svoje občutke in ovrednotiti, česa so se naučili, kaj jim je bilo všeč in kaj ne. Tu je le nekaj vtisov, ki so jih zapisali dijaki 2. c in 3. d in španski dijaki na izmenjavi z Murcijo ter dijaki 2. e po izmenjavi v Pamploni.

WHY ?

SPANISH STUDENTS:

- To improve English
- To learn about Slovenia
- To find out more about culture and customs
- Have a meeting with Slovenian language

SLOVENIAN STUDENTS:

- To improve Spanish
- To learn more about Spain
- To find out more about culture and customs
- To get closer with Spanish people and students

Slovenski in španski dijaki o prednostih mednarodne izmenjave, Ljubljana, marec 2007⁵

OUR FEELINGS ...

♥ People are very nice and polite

♥ When we are together, we enjoy ourselves, when we are separated, we are sad.

Slovenski in španski dijaki o svojih občutkih ob koncu mednarodne izmenjave, Ljubljana, marec 2007⁶

Zame je bila izmenjava čudovita in nepozabna izkušnja. Z izaro (mojo gostiteljico) sva postali prijateljici in tudi njena družina je bila zelo prijetna in ljubeča. Vsak dan, preživet v Pamploni, je bil zanimiv, prijeten in zabaven. Za zaključek želim samo reči, da sem se v Pamploni imela resnično lepo in komaj čakam, da Baski pridejo sem.

Ana Peterka, 2. e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

V Pamploni sem se počutila zelo dobro. Starši moje gostiteljice so bili zelo prijazni in so me sprejeli z veseljem in počutila sem se, kot da sem del družine.

Maruša Jasenc, 2. e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

Všeč mi je bilo veliko stvari, toplina po kosilu, igranje na txalaparto, pozdravi s poljubčki ☺, njihova odlična hrana, igranje biljarda, obisk San Sebastiana. Všeč so mi bili sproščeni in odprti ljudje.

Naučila sem se malo več španščine in nekaj malega o novi in zanimivi kulturi. Spoznala sem, da se bom verjetno z našimi prijatelji iz Pamplone videla samo še enkrat, in to je žalostno. Naučila sem se, da imajo zelo raznolike in včasih tudi nenavadne kombinacije hrane, a mi je kljub temu boljša njihova hrana, saj je bolj zdrava kot naša.

Izkušnja se mi je zdela lepa in poučna. Spoznala sem, da ni pomembno, kje živiš, v Sloveniji ali v Baskiji, mladi smo povsod enaki. In želim sem vrniti!

Maja Remškar, 2. e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

Spoznala sem drugačno kulturo, ki mi je zelo všeč. Ljudje so morda po zunanosti drugačni, toda ko jih spoznaš, vidiš, da so dobri ljudje in da so ti v vsakem trenutku pripravljeni pomagati. Mislim, da sem na tem potovanju postala bolj samostojna oseba in bolj odprta za spoznavanje drugih kultur, ljudi in okolice. Spoznala sem tudi, da so ljudje zelo gostoljubni in da med našima kulturama obstaja nekaj razlik, hkrati pa je tudi veliko podobnosti.

Ana Marija Lancic, 2. e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

V tem času sem se veliko naučil o kulturi Navarre, o njihovih prehranjevalnih navadah, o navadi, da se gre zvečer ven zelo pozno ... Izkušnja mi je bila zelo všeč, ker sem imel priložnost spoznati nove ljudi, izboljšati svojo španščino in se seveda veliko zabavati. Edino, česar si želim ob njihovem obisku v Sloveniji, da bi imeli boljše vreme ... veliko boljše ☺.

Adrien Polanec, 2. e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

Imela sem se zelo dobro. Všeč mi je bila družina, pri kateri sem živela, saj so bili zelo prijazni in so me toplo sprejeli. Všeč mi je tudi njihov počasen način življenja. Živijo veliko manj stresno kot mi in so zato bolj srečni.

⁵ Exchange-Intercambio. PowerPoint. Katarina Gregorič, Pablo Hernández Palazón, Katja Adamič, Guillermo Furones Molina, Ana Novak, Juan Luis Arch Toledo, Gašper Peklaj, José Manuel Caballero, David Stojanović, Guillermo Martínez Almendro. Zakaj mednarodna izmenjava? Za španske dijake je dobra, ker izpopolnjujejo svojo angleščino, ker se naučijo novih stvari o Sloveniji, ker spoznajo slovensko kulturo in naše navade in se srečajo s slovenskim jezikom. Za slovenske dijake je dobra, ker izpopolnjujejo španščino, se še več naučijo o Španiji, o njeni kulturi in njihovih navadah ter se spoprijateljujejo s španskimi ljudmi in dijaki. (Prevedla Petra Novak.)

⁶ Exchange-Intercambio. PowerPoint. Katarina Gregorič, Pablo Hernández Palazón, Katja Adamič, Guillermo Furones Molina, Ana Novak, Juan Luis Arch Toledo, Gašper Peklaj, José Manuel Caballero, David Stojanović, Guillermo Martínez Almendro. Naši občutki ... Ljudje so zelo prijazni in vljudni. Ko smo skupaj, uživamo, ko smo ločeni, smo žalostni. (Prevedla Petra Novak.)

Ni mi bilo všeč, da so morali naši gostitelji v času izmenjave obiskovati pouk, zato menim, da smo preveč časa preživeli ločeni.

Všeč mi je bila hrana, ni pa mi odgovarjal urnik prehranjevanja, saj je bila večerja zame prepozno.

Naučila sem se, da čas in šola nista nepogrešljiva ali vsaj tako pomembna, kot sem mislila. Življenje je preveč zanimivo in pomembno, da bi ga živel stresno in brez veselja. Mislim, da so Baski dober primer, kako se je treba sprostiti in uživati življenje, kakršno pač je. Lahko so dober vzgled, kako ohranjati kulturo, jezik in tradicijo, ko velika večina ljudi temu nasprotuje. Menim, da smo se vsi naučili, da moramo biti odprti za nove kulture, hkrati pa ohranjati našo in naš jezik.

Mojca Poredoš, 2.e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

Živjo vsem!

V tednu od 2. do 8. marca smo imeli izmenjavo s srednjo šolo Eunate v Pamploni, ki je glavno mesto Baskije. Tam smo spoznali veliko simpatičnih dijakov, s katerimi smo se zelo lepo razumeli. Moji gostiteljici je ime Ainara ... in je, tako kot vsa njena družina, zelo prijetna punca. Hvala, da ste mi dali priložnost, da sem lahko spoznala tako čudovite ljudi. Hvala še enkrat.

V Pamploni sem se srečala z drugačno kulturo, kar me je zelo presenetilo, saj sem mislila, da Španija kulturno ni tako raznolika. Veliko sem že potovala po svetu in tudi v Španiji sem že bila, a kljub vsemu menim, da je baskovska kultura res nekaj posebnega.

V Pamploni sem se imela zelo lepo, pa čeprav je en dan tudi snežilo. Z večino dijakov iz Pamplone smo se dobro razumeli, kar me je zelo presenetilo, saj se še danes spomnim, kako živčna sem bila, ko sem prišla na letališče v Pamplono, saj skoraj nisem vedela, kam grem, kakšna je moja nova družina ..., a ves strah je bil odveč, saj je bila moja gostiteljica Ainara, kot sem že prej omenila, zelo, zelo, zelo prijetna in odprta kakor tudi njena družina.

Urška Šušterčič, 2. e, marec 2008

(Besedilo dijakinje iz španščine prevedla Petra Novak.)

Dijaki so mednarodne izmenjave ocenili kot izrazito pozitivne, tako z vidika medkulturnosti kot tudi tega, da pozitivno vplivajo na dinamiko znotraj samega razreda. Na podlagi dolgoletnih izkušenj že pred uvedbo evropskega oddelka danes na mednarodne izmenjave odhajamo motivirani, pripravljeni, odgovorni in željni novih odkritij. Kot profesorici španščine še posebej pozdravlja dejavno in avtentično učenje, ki imata seveda v naravnem okolju še večji smisel. Ne samo jezikovne (španščina) spretnosti, tudi vse medpredmetne povezave, spretnosti in veščine, predvsem pa vrednote, ki jih dijaki v takem tednu lahko razvijajo, pomenijo rast za mladega popotnika, za bodočega intelektualca, za slovenskega državljana v novi Evropi. Spoznali sva, da so naši dijaki v večkulturnem okolju prilagodljivi, spoštljivi, odgovorni in motivirani. Ponosni sva, da sva lahko del te poljanske evropske zgodbe.

Povzetek

Mednarodne izmenjave so pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa v evropskih oddelkih in na Gimnaziji Poljane smo jih zaradi pozitivnih izkušenj prenesli na vse oddelke 2. letnika. Za uresničitev ciljev je izrednega pomena vsaka stopnja v projektu. Dobro pripravljena mednarodna izmenjava vpliva na razvoj dijakove osebnosti, na njegova stališča in vrednote, na poznavanje in spoštovanje različnih kultur, na znanje o gostujoči državi, navsezadnje tudi na stopnjo znanja španščine oziroma govornega jezika izmenjave. Izmenjave moramo pripraviti po sodobnih didaktičnih načelih in upoštevati izkušnje današnjega srednješolca, dejavni morajo biti tako dijaki kot profesorji. Z lastno izkušnjo je znanje trajnejše in pridobi realno vrednost.

V teh letih organiziranja izmenjav smo spoznali, da bi bilo v našem primeru bolje organizirati izmenjave v 3. letniku, takrat ko imajo dijaki za seboj že dve leti in pol učenja drugega tujega jezika. Sicer bo vedno izmenjava potekala le v angleščini. Res je, da cilj izmenjave ni samo jezikovno učenje, res pa je tudi, da lahko prek kakovostnejšega znanja jezika spoznavamo tudi podrobnosti in različna področja različnih predmetov, ki jih sicer ne bi začutili. Prav tako bi radi poudarili, da so dijaki v 3. letniku tudi osebno zrelejši in izmenjavo res razumejo kot osrednji del medkulturnega spoznavanja. Zavedajo se naložbe v lastno prihodnost, v sooblikovanje evropskega prostora.

Sklep

Kot je razvidno iz vtisov, so dijaki kljub natrpanemu programu na izmenjavah z izmenjavami zadovoljni, saj zaradi intenzivnega druženja z gostujočimi dijaki in njihovimi vrstniki ter družinami učenje tujega jezika in spoznavanje drugih kultur doživljajo bolj celovito, holistično. V njih spodbudijo razmišljanje o širšem kulturnem okolju, jih navajajo k spoštovanju svoje in drugih kultur dijakov in tako pripomorejo tudi k dijakovi osebni rasti.

Franc Čuš, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer

Narodne izmenjave

Uvod

V šolskem letu 2005/06 je bila v okviru projekta evropskih oddelkov vpeljana nova oblika dela z dijaki v gimnazijah, to je narodna izmenjava. V narodni izmenjavi se izmenjajo dijaki prvih letnikov, vključeni v projekt evropskih oddelkov. Namen izmenjave je, da se vrstniki slovenskih gimnazij izmenjajo oziroma obiščejo vrstnike iz druge šole. Izmenjava traja dvakrat po dva dni. Izbira partnerske šole je prepuščena samim šolam, ki se medsebojno dogovorijo za izmenjavo.

Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer se je v projekt evropskih oddelkov vključila že na samem začetku, v šolskem letu 2004/2005. Vključitev v razvojni projekt je bil izveden v skladu z njeno razvojno vizijo, saj želi ponuditi svojim dijakom nove sodobne oblike dela, ki jih projekt evropskih oddelkov tudi prinaša. Novosti, ki so jo prinesli evropski oddelki, narodna izmenjava, je bila deležna druga generacija dijakov. Tako so se dijaki Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer izmenjali z dijaki Gimnazije Poljane, Gimnazije Rudolfa Maistra Kamnik in Gimnazije Kočevje. V tem članku je predstavljena druga narodna izmenjava, ko so se dijaki v šolskem letu 2006/07 izmenjali z dijaki iz Gimnazije Rudolfa Maistra Kamnik. Članek predstavlja prvi del izmenjave, ko so dijaki iz Kamnika obiskali Ljutomer. Naključje je hotelo, da so se izmenjali dijaki, ki obiskujejo gimnaziji, ki nosita imeni po dveh v zgodovini pomembnih osebnostih za slovenski narod. Rudolf Maister pa je še posebej zelo tesno povezan z obema mestoma. Prebivalci Kamnika imajo Rudolfa Maistra za svojega zato, ker je to njegov rojstni kraj. Prleki smo še danes hvaležni Rudolfu Maistru in njegovim pogumnim borcem za odločnost, ki so jo izkazali v prelomnem obdobju po prvi svetovni vojni, ko so obranili slovensko Štajersko. Zaradi omenjenega dejstva je bil del vsebin ob narodni izmenjavi namenjen prav Rudolfu Maistru.

Narodna izmenjava – obisk dijakov Gimnazije Rudolfa Maistra v Ljutomeru

Cilji in načrtovanje narodne izmenjave

Na podlagi predhodnega dogovora med koordinateljema projektnih timov Gimnazije Franca Miklošiča Ljutomer

in Gimnazije Rudolfa Maistra Kamnik je bila v šolskem letu 2006/07 izvedena narodna izmenjava med dijaki prvih letnikov, vključenih v evropske oddelke. Naloga načrtovanja in organiziranja izmenjave je bila dodeljena razrednikom dijakov, ki so se izmenjali. Seveda je bilo načrtovanje izvedeno v krogu članov projektne tima profesorjev, ki učijo v programu evropskih oddelkov. Pri načrtovanju in izvedbi so sodelovali predvsem učitelji, ki učijo v oddelku.

Ob načrtovanju narodne izmenjave so bili zastavljeni naslednji cilji:

- srečanje in spoznavanje vrstnikov na državni ravni,
- predstavitev domačega in spoznavanje tujega okolja, naravne in kulturne dediščine, zgodovine,
- razvijanje digitalne pismenosti,
- medpredmetno povezovanje – zgodovina, geografija, likovna umetnost, glasba, slovenščina, športna vzgoja,
- druženje vrstnikov.

Pri načrtovanju programa je bil v ospredju cilj, da gostujoči dijaki spoznajo zgodovino, kulturo in ljudi, ki živijo na obeh straneh reke Mure. Kot je bilo uvodoma predstavljeno, je bil del vsebine namenjen tudi Rudolfu Maistru, osebnosti, ki povezuje Kamnik in Prlekijo. Na podlagi tega cilja, in tudi drugih, je bil izdelan naslednji program:

Petek:

- Dijaki se predstavijo.
- Spoznavanje Ljutomera.
- Življenje ob Muri – delo v delavnicah.

Vse dejavnosti so potekale na šoli oziroma v Ljutomeru.

Sobota:

- Rudolf Maister – oseba, ki nas povezuje.
- Športni popoldan.

Dejavnosti so potekale v Radgonskem kotu, Gornji Radgoni in Radencih.

Izvedba narodne izmenjave

Dijaki se predstavijo

Pred izvedbo prvega dela izmenjave so dijaki navezali stik po elektronski pošti. Tako so vzpostavili prvi stik, se predstavili, izmenjali osnovne informacije. Na podlagi skupnih interesov so dijaki (gostitelji) izbrali gosta, ki ga bodo gostili dva dni.

Ob prihodu gostov v Ljutomer je bilo uvodno srečanje namenjeno predstavitvi dijakov oziroma obeh razredov. S tem so dijaki premagali začetno tremo. Predstavili so se z glasbenimi, s plesnimi in z literarnimi nastopi.

Glasbena skupina dijakov EO Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer¹

Spoznavanje Ljutomera

Eden izmed namenov izmenjave je, da dijaki spoznajo različna slovenska mesta in pokrajine, njihovo zgodovino, geografske značilnosti in prebivalce. Pri izvedbi dejavnosti smo želeli doseči naslednje cilje:

- Gostitelji gostom predstavijo svoj domači kraj.
- Spoznavanje kulturnozgodovinskih in geografskih značilnosti Ljutomera.

Da bi gostitelji svojim gostom čim bolj približali svoje mesto, je bila predstavitev Ljutomera izvedena v obliki terenskega dela. Dijaki so bili razdeljeni v skupine po osem članov, tako da sta bila v skupini gost in njegov gostitelj. Vsaka skupina je prejela delovni list z nalogami, ki so jih morali opraviti na sprehodu skozi Ljutomer. Naloge so bile tudi tekmovalne, saj so bile točkovane, primer delovnega lista z nalogami pa predstavljamo na koncu članka. Člani ekipe, ki so dosegli najvišje število točk, so dobili odlično oceno pri izbranem predmetu (zgodovina, geografija) po predhodnem dogovoru s profesorjem.

Življenje ob Muri – delo v delavnicah

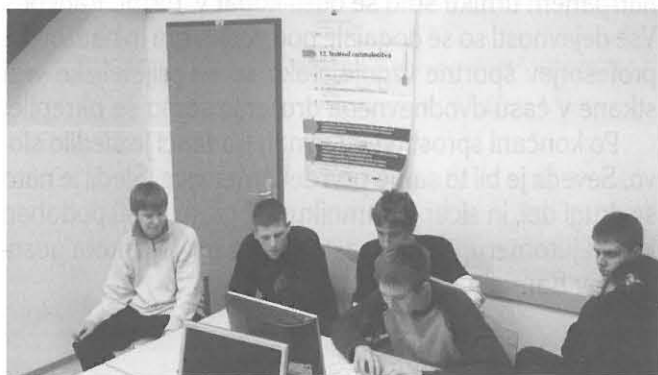
Popoldan je bil namenjen delu v delavnicah. Dijakom so bile na voljo tri delavnice, izmed katerih so izbrali eno. Dijaki so se v delavnico vključili na podlagi lastnih interesov. Izvedene so bile glasbena, kiparska in literarna delavnica. Skupna točka vseh delavnic je bilo življenje ob Muri. Ob koncu dneva so dijaki predstavili rezultate dela posameznih delavnic.

Vsebina delavnic je bila naslednja:

- »DERE SEN JAZ MALI BIJA« – glasbena delavnica v izvedbi prof. Boruta Slavica. Uvodoma je profesor predstavil prleško in prekmursko glasbo. Nato so di-

jaki spoznali orfove inštrumente, med katerimi si je vsak izbral svojega. S pomočjo not in po mentorjevih navodilih so se dijaki naučili zaigrati prleško pesem Dere sen jaz mali bija in himno Evropske unije.

- »ROČKA POLNA VODE« – kiparska delavnica v izvedbi prof. Tanje Trajbarič Lopert. Dijaki so najprej spoznali naravne materiale, iz katerih je mogoče izdelovati skulpture. Nato je mentorica predstavila tehniko obdelovanja gline, iz katere so nato dijaki sami izdelovali vrče, vaze, posode idr. Celotna delavnica je bila izvedena ob spremljavi filma o lončarstvu v Prekmurju in Prlekiji ter ob spremljavi domače etnoglasbe.
- »PRLEK PIŠE« – literarna delavnica v izvedbi prof. Klaudije Tivadar. Dijaki so se razdelili v štiri mešane skupine. Vsaka skupina je dobila nekaj prleških pesmi, ki so jih dijaki prevedli v knjižno slovenščino in tudi zapisali. Izvirnike in prevode so natisnili ter izdelali plakate. Na koncu je bila izvedena analiza dela.

Delo v literarni delavnici je potekalo z računalniki²

Rudolf Maister – oseba, ki nas povezuje

Sobotno dopoldne je bilo namenjeno spoznavanju zgodovinskega pomena dela borca za slovensko severno mejo generala Rudolfa Maistra. Najprej so dijaki obiskali mesto Bad Radkersburg v Avstriji in si ogledali predele, kjer so v letih 1918/19 potekali boji za severno mejo. Sledil je obisk bližnjega kraja Potrne v Radgonskem kotu, kjer deluje slovensko društvo Člen 7. Sedež društva je v Pavlovi hiši, v kateri se družijo Slovenci iz obeh strani državne meje. Dijaki so spoznali današnji položaj in organiziranost slovenske manjšine v Radgonskem kotu. Ob vrnitvi v Slovenijo je bil še zadnji postanek. V Gornji Radgoni pri župnijski cerkvi sv. Petra stoji svetilnik miru, ki nas opominja na dogodke ob koncu prve svetovne vojne. Vendar spominsko znamenje ni bilo dovolj močan opomin, saj so se dogodki ponovili leta 1991, ko je Gornjo Radgono ponovno prizadela vojna vihra in spet so potekali boji za meje. Dijaki so na kraju zgodovinskega dogajanja izvedli primerjavo obeh za slovenski narod usodnih obdobji.

¹ Razredni arhiv oddelka 2. e, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer.

² Razredni arhiv 2. e oddelka, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer.

Zgodovinsko ozadje dogajanja ob koncu prve svetovne vojne in leta 1991 je predstavil profesor zgodovine dr. Ivan Rihtarič³

Športno popoldne

Dvodnevno druženje smo želeli skleniti z bolj sproščujočo in zabavnejšo dejavnostjo. Po napornih dneh in natrpanem urniku smo se odšli kopat v Terme Radenci. Vse dejavnosti so se dogajale pod vodstvom in nadzorom profesorjev športne vzgoje. Tako so se prijateljske vezi stkane v času dvodnevnega druženja samo še okrepile.

Po končani sprostitev v Termah Radenci je sledilo slovo. Seveda je bil to samo prvi del izmenjave. Sledil je nato še drugi del, in sicer v Kamniku. Program je bil podoben kot v Ljutomeru, vendar zastavljen iz zornega kota gostiteljev v Kamniku.

Sklep

Na podlagi triletnih izkušenj z izvajanjem narodne izmenjave ugotavljam, da tovrstna oblika dela vnaša v šolski sistem nove oblike dela, predvsem pa dodatno kakovost. Dijaki so bili v preteklosti bolj navajeni mednarodnih izmenjav in druženja na različnih taborih na državni ravni. Projekt evropskih oddelkov pa prinaša izmenjavo dijakov znotraj Slovenije. Dijaki tako v prvem letniku pridobijo izkušnjo, ki jo v naslednjih letih oziroma v življenju koristno izrabijo v drugačnih okoliščinah. Dijaki širijo svoj spekter poznavanja lastne domovine, zgodovine in geografskih značilnosti posameznih delov Slovenije in njenih prebivalcev. Navsezadnje dijaki navezujejo poznanstva in prijateljstva, ki bodo morda postala celo trajna.

Za učitelje je takšno delo vsekakor izziv, saj z delavnici omogoča večjo ustvarjalnost. Obstoječe cilje, zapisane v učnih načrtih, lahko uresniči na drugačne načine, v drugem okolju in ob sodelovanju z gostujočimi učitelji, iz šol, ki so vključene v narodne izmenjave. Seveda se bo tovrstno delo v prihodnje na podlagi izkušenj izboljševalo. Obenem je treba opozoriti na odgovornost, ki jo prevzemajo na svoja ramena šola, profesorji, starši, dijaki in predvsem razredniki, ki so po navadi nosilci opisane dejavnosti.

Da so dijaki pozitivno sprejeli predstavljeno obliko dela, ponazarja naslednja misel skupine dijakov, ki so jo zapisali ob koncu prvega dela izmenjave: *»Imeli smo se lepo, zelo smo se zabavali in vsi komaj čakamo na marec, ko bomo zamenjali vloge in bodo Kamničani naši gostitelji. Obljubili smo jim, da jim bomo vrnil z enako mero. SE VIDIMO!«*

Povzetek

Projekt evropskih oddelkov prinaša v gimnazijski program veliko novosti. To so med drugim nove oblike in metode dela, nove vsebine ter predmeti. Vse to zahteva od vodstva šol in od učiteljev novo organizacijo dela in prilagajanje nastalim razmeram. Vsekakor je to za učitelja kot organizatorja in izvajalca učno-vzgojnega procesa nov izziv v njegovi poklicni karieri. Privlačnost sodelovanja v projektu evropskih oddelkov je, da ga učitelji soustvarjajo in da ga imajo možnost spreminjati skozi proces nastajanja.

Ena izmed novosti je tudi narodna izmenjava, ki daje načrtovalcem in izvajalcem možnost uvajanja drugačnih oblik dela od običajnih in omogoča povezovanje različnih področij oziroma predmetov. Vsekakor se v tej obliki vedno znova najde tudi predmet Zgodovina, ki je lahko nosilni predmet projekta. Tudi v našem primeru je bila nosilni predmet projekta prav zgodovina, saj so bili povezovalni elementi zgodovinska osebnost general Rudolf Maister in pokrajini, kjer je živel ter ustvarjal. Na vodilno temo so se navezovalle druge vsebine, ki so se načrtovalcem dejavnosti zdele smiselne in so vključene v učne načrte posameznih predmetnih področjih. Ob tem seveda ne smemo biti ozko usmerjeni k obravnavi učne snovi in k ciljem po posameznih letnikih. Nova oblika dela ne pomeni samo izzivov in prednosti, ampak tudi nekatera tveganja. Na prvem mestu je to dodatna odgovornost šole, ravnatelja, profesorjev, staršev in seveda dijakov. Vsi vpleteni v projekt prevzemajo odgovornost za gosta, ki prihaja iz drugega okolja, z drugačnimi navadami in pričakovanji. Pričakovana izkušnja se za vpletene lahko konča tudi v nasprotju z pričakovanji. Zato moramo biti pri načrtovanju in izvedbi dejavnosti pripravljeni tudi na takšno izkušnjo.

³ Razredni arhiv 2. e oddelka, Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer.

Primer delovnega lista: POTEPANJE PO LJUTOMERU⁴**NAVODILA**

Pred sabo imate delovni list, na katerem so zapisana vprašanja. Odgovore na njih boste dobili ob vodenem potepanju po Ljutomeru.

Priložen je zemljevid Ljutomera v merilu 1: 5000. V njem je vrisana pot, po kateri se pomikate, in tudi opazovalnice, na katerih boste morali opraviti določene naloge.

Na opazovalnicah vam bodo opazovalci dali tudi določeno vprašanje, na katerega boste odgovorili in odgovore vpisali v za to namenjene okvirčke. Vse črke, ki bodo napisane v okvirčku z odebeljenimi črtami, boste na cilju združili v eno besedo, ki je tudi končna rešitev tega obhoda.

Odgovore na zastavljena vprašanja vpisujete na ta list. V oklepaju imate napisano število točk, kolikor jih je mogoče dobiti pri posamezni nalogi.

Čas obhoda je omejen na 75 minut, vsaka dodatna minuta pomeni eno odbito točko.

Če imata dve ekipi enako število točk, je boljša tista ekipa, ki je za obhod in reševanje porabila manj točk.

START – MUZEJ

Nahajate se v Mestnem muzeju, v katerem sta razstavljeni dve stalni muzejski zbirki. Napišite, kateri dve.

(2 t)

Na steni ob vhodu v muzej je časovna preglednica najpomembnejših dogodkov, povezanih z zgodovino Ljutomera. Napišite, koliko let je Ljutomer že mesto.

(1 t)

GLAVNI TRG

Prišli ste na Glavni trg.

Poiščite in preberite besedilo spominske plošče, ki je pritrjena na pročelju Mestne hiše, in odgovorite na vprašanja.

a) V spomin na kateri dogodek je bila postavljena ta spominska plošča? (1 t)

b) Napišite ime in priimek moža, ki ima največ zaslug, da se je ta dogodek sploh zgodil. (1 t)

c) Kdo je postavil to spominsko ploščo? (1 t)

č) Koliko let mineva letos od dogodka, ki mu je namenjena spominska plošča? (1 t)

2. Razglejte se po trgu in napišite, katere tri zgradbe arhitekturno ne spadajo v to okolje. Svoj odgovor utemeljite. (1t navedba zgradb, 1t pravilna utemeljitev)

3. Napišite dva vzroka, zakaj Glavni trg vedno bolj »umira«. Napišite en primer, v katerem se to »umiranje« kaže. (dva vzroka 2 t, en primer 1 t, skupaj 3 t)

4. Predstavite smiselno rešitev nastalega problema Glavnega trga. (1 t)

VPRAŠANJE OPAZOVALCA

Odgovor vpišite v spodnje kvadrate, odebeljeni kvadrataček pa pomeni črko, ki jo boste uporabili pri določitvi končne rešitve.

--	--	--	--	--	--	--	--

STARI TRG

Stari trg ima tipično trško zasnovo in zastopane so različne gospodarske dejavnosti. Obkrožite črke pred dejavnostmi, ki so zastopane na tem trgu. (štirje pravilni odgovori 2 t, trije pravilni odgovor 1 t)

A bančništvo	B industrija	C gostinstvo
D hotelirstvo	E trgovina	F obrt

⁴ Oblika delovnega lista je prirejena in ne vsebuje slikovnega in kartografskega materiala.

VPRAŠANJE OPAZOVALCA

Odgovor vpišite v spodnje kvadrate, odebeljeni kvadrataček pa pomeni črko, ki jo boste uporabili pri določitvi končne rešitve.

--	--	--	--

OSNOVNA ŠOLA

1. Napišite, po katerem znanem Slovincu se imenuje osnovna šola v Ljutomeru. (1 t)
2. S pomočjo kompasa izmerite azimut od stojišča do stolpa gasilskega doma. (1 t)
3. Z naklonomerom izmerite naklon pobočja pod OŠ proti mestu. (1 t)
4. Lega opazovalnice (opis mikrolokacije).

V 15 besedah geografsko opišite lego opazovalnice pred OŠ. Pri tem ne opisujte srednje in daljne okolice.

Za 3 točke morajo biti napisane vsaj tri raznourstne (dve družbenogeografski in ena naravnogeografska) pravilne opredelitve lege (npr. bližnji objekt - cesta, most, stavba ...), oddaljenost od njega, stran neba, reliefna oblika, izraba zemljišča, tip naselja ... Za dve opredelitvi 2 točki, za 1 eno, za nič ali napačno 0 točk. Če je napisanih več opredelitev, se upoštevajo samo prve tri.

5. Opis okolice oziroma pokrajine (opis makrolokacije)

V 30 besedah geografsko opišite okolico opazovalnice pred šolo.

Za 5 točk mora biti napisanih vsaj pet raznourstnih (dve naravnogeografski in tri družbenogeografske) pravih opredelitev (npr. relief v posameznih straneh neba, vidnost (kako daleč je razgled), objekti (bližnji in oddaljeni) od njega, stran neba, reliefna oblika, izraba zemljišča, človekovi posegi, tip naselja ali njegov del, četrt (obrtna, industrijska ...), rastlinstvo, prst ...). Za štiri opredelitve 4, za tri 3, za dve 2, za eno 1 za nič ali nepravilno 0 točk.

Če je napisanih več opredelitev, se upošteva samo prvih pet.

VPRAŠANJE OPAZOVALCA

Odgovor vpišite v spodnje kvadrate, odebeljeni kvadrataček pa pomeni črko, ki jo boste uporabili pri določitvi končne rešitve.

--	--	--	--

MIKLOŠIČEV TRG

1. Kaj je bil po poklicu Franc Miklošič? (1 t)
2. Kje je Franc Miklošič preživel mladost? (1 t)
3. V muzeju ste si ogledali filmski zapis z naslovom Odhod od maše. Poiščite in poimenujte ulico, na kateri je bil ta filmski zapis posnet. (1 t)

VPRAŠANJE OPAZOVALCA

Odgovor vpišite v spodnje kvadrate, odebeljeni kvadrataček pa pomeni črko, ki jo boste uporabili pri določitvi končne rešitve.

--	--	--	--	--	--	--

PARK

Prišli ste v ljutomerski park. V tem parku se je v preteklosti za slovenski narod zgodil zelo pomemben narodnopolitični shod. V parku je tudi spominsko znamenje, ki priča o tem dogodku. Odgovorite na naslednja vprašanja.

- a) Kateri narodnopolitični dogodek, pomemben za slovenski narod, se je zgodil v ljutomerskem parku ali, kot se je takrat imenoval, v Sršenovem logu? (1 t)
- b) Kdaj se je ta dogodek zgodil? (1 t)

2. Napišite drevesno vrsto, ki prevladuje v parku. (1 t)
3. Obkrožite pravilen odgovor. Na katerem robu parka, glede na smer neba, teče reka Ščavnica. (navedene imate mednarodne kratice za smeri neba)? (1 t)
- N O S W
4. V bližini parka je tudi hipodrom. S kakšnim športom se ukvarjajo na njem? (1 t)

VPRAŠANJE OPAZOVALCA

Odgovor vpišite v spodnje kvadrate, odebeljeni kvadrater pa pomeni črko, ki jo boste uporabili pri določitvi končne rešitve.

--	--	--	--	--	--	--

CILJ – GIMNAZIJA FRANCA MIKLOŠIČA

1. Merjenje časa.
Koliko časa ste porabili za pot?
2. Merjenje razdalje.
Kako dolga je v naravi oziroma v resnici na karto vrisana pot, ki ste jo morali prehoditi na tekmovanje? Razdaljo vpišite na črto. *Pravilno 2 točki, delno pravilno 1 in nepravilno 0 točk*

RAZDALJA: _____

3. RAČUNANJE ČASA

Koliko časa bi teoretično potrebovali za pot, če računamo, da človek na uro prehodi 5 km?
Pravilno 1 točka in nepravilno 0 točk.

Potreboval bi _____ minut.

KONČNA REŠITEV:

Končno rešitev oblikujete tako, da vpišete v spodnje prazne kvadrate črke, ki ste jih dobili kot rešitve na zastavljena vprašanja na posameznih opazovalnicah, ki so tudi v okvirčkih poimenovane.

(5 t za pravilno rešitev)

OSNOVNA ŠOLA	PARK	GLAVNI TRG	PARK	MIKLOŠIČEV TRG	STARI TRG	PARK

EKIPA JE DOSEGLA _____ / 42 TOČK.

Vprašanja na opazovalnicah:

- Po pridelavi katere alkoholne pijače je poznan Ljutomer z okolico? Prva črka v odgovoru.
- Katera plemenita žival je ponos prebivalcev Ljutomer in okolice? Zadnja črka v odgovoru.
- Kako se imenuje pokrajina, katere središče je Ljutomer? Četrta črka v besedi.
- Kako se je pisal mož, po katerem se imenuje ljutomerska gimnazija? Četrta črka v priimku.
- Kako se je pisal mož, ki je posnel prvi slovenski filmski zapis? Četrta črka v priimku.

Katja Mahorič, Gimnazija Nova Gorica

Istra – terra mistica

Na Gimnaziji Nova Gorica načrtno ohranjamo ekskurzije po Sloveniji. V vsakem letniku je ena ekskurzija namenjena spoznavanju manj znanih predelov Slovenije, še posebej tistih na robu etnične slovenske meje. Tako, če je le mogoče, obiščemo tudi kraje sosednjih držav. V času, ko je medkulturni dialog postal temeljna vrednota, so take ekskurzije toliko bolj smiselne in dragocene. Istra, kjer se prepletajo romanska, slovanska in germanska kulturna dediščina, je neizčrpen vir spoznanj o pomenu vrednotenja različnosti. Za evropske razrede, kjer programi poudarjajo razvijanje spoštovanja sebe in drugih, je spoznavanje Istre smiselno in dobrodošlo.

V prispevku bom opisala ekskurzijo v večinoma neznano, odmaknjeno in skrivnostno Istro. Ekskurzijo lahko izpeljemo v enem dnevu.

Šavrinska Istra

Začeli bomo v **HRASTOVLJAH**, vasi v Dolu pod Kraškim robom. Zaslovela je po taborski cerkvi **sv. Trojice**, ki jo je leta **1490** poslikal Ivan iz Kastva. Obisk hrastoveljske cerkve je vedno doživetje, in preprosto ne moreš reči, da je enkrat dovolj. Freske, ki bogatijo cerkev do zadnjega kotička, ti vsakokrat povedo novo življenjsko modrost. Kadar koli obiščem manjše in odročne kulturne spomenike, se spomnim misli kolegice, umetnostne zgodovinarke, da se kulturni biseri skrivajo daleč od velikih

Hrastovlje¹

središč, kjer niso v duhu in modi časa uničevali staro, prenavljali, spreminjali, dodajali in je potem od prvotne umetnine ostalo bore malo. Hrastoveljske freske so na srečo samo prekrili z ometom in leta 1949 jih je kot mlad radoveden fant odkril domačin, akademski kipar **Jože Pohlen**. Njegova skulptura **Šavrinke** se na sosednji vzpetini spogleduje s sv. Trojico. Kot grška kariatida nosi breme svojega doma, družine in skrbi za preživetje. Šavrinka je simbol trdoživosti, vztrajnosti, trme in ljubezni do skope, a čudežne istrske zemlje, do doma in otrok, ki jih je bilo vedno veliko. Spomenik so postavili ob petstoletnici hrastoveljskih fresk.

Jože Pohlen, Šavrinka

Pešačiti po Kraškem robu je pravo doživetje: *«Biti na robu, pomeni, imeti pred sabo svet kot na dlani razpet.»*

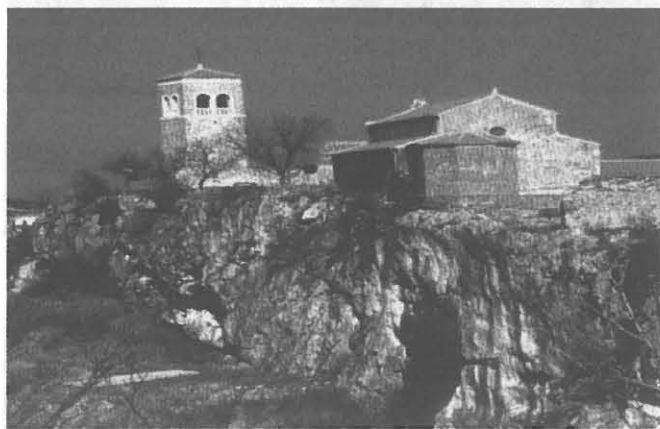
Iz Hrastovelj se cesta dviga in ovinkari proti **KUBE- DU**. Postavljen na živo skalo, se popotniku od spodaj zazdi, da nadzira slehernega, ki se podaja v notranjost Istre. Nekdanji grad z obrambnimi stolpi je varoval ljudi v beneško-avstrijskih nemirnih časih in pred nasilnimi vdori Turkov.

Ko se ozreš od Kubeda v dolino Rižane, občutiš podobno kot Valvasor pred stoletji: *«Sveto pismo hvali deželo Kanaan, da se v njej pretakata med in mleko. /.../ O*

¹ Vse fotografije v članku je posnela avtorica Katja Mahorič.

Istri /.../ pa bi se dalo reči, da se pretakata olje in vino. Tu uspeva /.../ ne le mnogo olja in žita, ampak tudi silno veliko vina, in sicer najimenitnejšega, večinoma rdečega.»

In hkrati moraš pritrditi razmišljanju Franka Jurija: »Rodovitnost zemlje, blago mediteransko in submediteransko podnebje, bližina morja in pomembnega trgoveškega središča Trsta ter druge prednosti, ki zaznamujejo identiteto Istre, še dodatno zmedejo razmišljanja o vzrokih sedanjega obubožanja te pokrajine. Zgodovina nam za tako opustošenje ponuja dva poglavitna ponavljajoča se vzroka: kugo in eksoduse. Smrt in politiko.«

Kubejski tabor

»In že sva v Kubedu; ta vas je znana: obzidje, stolp in grad se v te ozira s prepadne stene svetega Florjana.«

Alojz Kocjančič

Po izročilu naj bi vas dobila ime po prvotnih hišah, zgrajenih iz glinastih plošč in pokritih s slamo, ali po kamnitih skednjih, ki jim domačini pravijo **čube**. Od srede 13. stoletja je bil Kubed del dolge obrambne črte Kraškega roba, ki je varovala Istro pred sovražnimi vdori. Dodatno so ga Benečani utrdili v času pogostih turških roparskih napadov.

1870 je bil v Kubedu velik **taborski shod**, kjer se je med istrskimi Slovenci rodila zavest o pripadnosti slovenskemu narodu. V slovenski šoli, ki so jo dobili po glasnih zahtevah, se je slovenske besede učil tudi prvi pesnik Istre, duhovnik in velik narodnjak **Alojz Kocjančič**.

Potovanje po **Gračiški vali** proti Sočergi nas spet spomni na Šavrinke. Tod so romale s svojimi oslički ali peš iz notranjosti Istre v Trst, da bi meščanom prodale jajca in druge domače dobrate.

»Vraže so te Šavrinke. Sam vrag jih nosi okrog. Pa saj se razume: tu in tam je velika mižerija. Potrebni so šoldi, da človek plača davke, da kupiš to in ono. Če ne bi bilo Šavrink, kje bi dobili lire?»

Ženske so si bile edine, da so vse njihove nesreče krivi le moški. Kajti: kdo pa se muči s temi jajci? Kdo

jih hodi pobirat v Istro, tam okoli Pazina in Motovuna? Kdo ustaja pred prvim krikom petelinovim? Kdo hodi ure in ure po belih cestah? Kdo se plazi vsak teden prek Ospa? Kdo gliha s tistimi stisnjenimi šinjorami? Komu pravijo po tržaških ulicah: *Povere done!* Kdo prinaša domov šolde in kornete in ribe in vse drugo?»

(Marjan Tomšič, Šavrinke)

Istrske žene so morale skrbeti še za eno dragocenost Istre – vodo. Vedno je je bilo premalo. V sušnih mesecih žgočega poletja so ljudje hodili po vodo z vozovi tudi po več ur daleč, in ko so taval po Istri in prosili zanjo, so jim ponujali vina, ker vode še zase niso imeli.

V **SOČERGI** prestopimo mejo in cesta se spušča v buzetsko dolino. V Buzetu zavijemo levo. Ob južnem vznožju Čičarije se peljemo v srce glagoljaške Istre.

Kraji so odmaknjeni od množično obiskane turistične Istre in dežela je še ohranila svoje skrivnosti o dobrem čarovniku krsniku, o štrigah in čarovnicah, o kodlaku ali vampirju, o skrivnostnih doživetjih in razodetjih.

Glagoljaška Istra

Močni spodmoli v steni pod Sočergo, na južnem robu Čičarije

Na severovzhodu Istre se od Slavnika proti Učki vleče hribovito območje **ČIČARIJE**, visoko od 500 do 1200 metrov. Redko naseljen in gozdnat hrbet se je vrnil med Istro in Brkine. Ljudje so se v glavnem ukvarjali z živinorejo in ovčerejo. Danes je ljudi malo, vasi so skoraj prazne in nekdanje velike zaplate pašnikov zaraščata bukov in hrastov gozd.

Čičarija je dobila ime po **Čičih**, prebivalcih **romunskega** rodu in potomcih **Vlahov**, ki so se na to območje preselili pred več stoletji. Prvič se omenjajo v **15. stoletju**, ko jih je v obmejni del Istre in na otok Krk naselil hrvaški knez **Ivan Frankopan**. Ime se je pozneje uporabljalo tudi

za številne **Uskoke**, ki so konec 15. in v 16. stoletju bežali pred Turki. Jezik Čičov je pretkan s slovenskimi, hrvaškimi in italijanskimi izrazi. Nekateri starejši prebivalci še poznajo staro romunščino, ki se je ohranila predvsem zaradi redke poseljenosti in odročnosti vasi.

Kraji severovzhodne Istre od Čičarije do Kvarnerskega zaliva so bili središče **glagoljaške Istre**. Zveste učence Cirila in Metoda so po smrti njunih učiteljev pregnali iz Moravske in Spodnje Panonije. Zatekli so se v Dalmacijo, Hrvaško primorje, na Kvarnerske otoke in v Istro.

Njihovo prizadevanje za ohranjanje slovanskega bogoslužja je bilo skoraj celo tisočletje pomemben dejavnik kulturnega razvoja na Hrvaškem. Glagolica se je v vsakdanji rabi ohranila do 19. stoletja, v bogoslužju pa do začetka 20. stoletja. Prva knjiga pri južnih Slovanih, Misal iz leta 1483, je bila tiskana v glagolici.

V **ROČU**, slikovitem mestecu, vpetem na južno pobočje Čičarije, z rimsko dediščino in srednjeveškim obzidjem, je bila v srednjem veku glagoljaška akademija. Danes se otroci v ročki osnovni šoli učijo glagolice in jezika glagoljašev.

Ena najslikovitejših poti v Istri, ki jo je vredno, najbolje spomladi, ko dišijo istrske trave, prepešati, je **Aleja glagoljašev**. Uredili so jo leta 1977. Na obeh straneh ceste od Roča do Huma stoji enajst spominskih kamnitih znamenj. Aleja se začne s **spomenikom čakovskega zbora**, ki je hkrati tudi spomenik glagolici. Sledi **kamnita miza Cirila in Metoda**, cipresi ob njej simbolizirata sveta brata.

V senci mogočnega hrasta je **sedež Klimenta Ohridskega**, ustanovitelja prvega slovanskega učiteljišča. V krogu so postavljeni kamniti bloki: večji je učitelj kateder, manjši so stoli za učence. Šola v naravi.

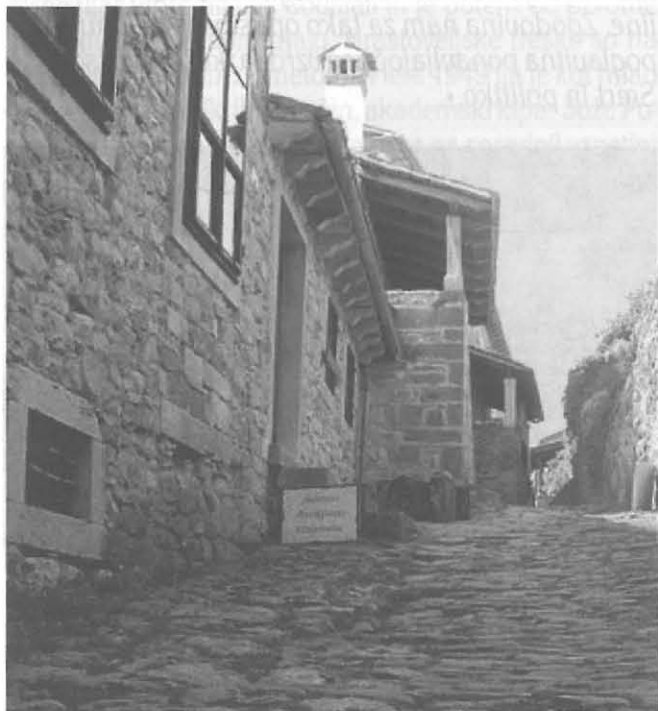
Pred cerkvijo v zaselku Brnobici so vklesani v kamen in v zidno ograjo vgrajeni vsi pomembni glagoljaški napisi. V **glagoljaškem lapidariju** sta tudi valunska plošča z otoka Cresa in baščanska plošča iz Baške na Krku. Na robu Brnobicev je kamniti zid v obliki planine, ki simbolizira Učko. **Klanec hrvaškega Lucidarija** je posvečen srednjeveški enciklopediji, ki so jo uporabljali glagoljaši. Zanimiv je zapis v jeziku glagoljašev.

*»Vaspet je jedna vlast
jazet zovet se Istrija
I v tej zemlji je jedna
gora,
jaze zovet se latinski
Olinfos,
jaze je Ucka.
I te gori visokosti
ide daze pod oblaki.«*

Na **razgledišču Grgurja Ninskega**, škofa, ki se je trmasto bojeval za ohranitev ninske škofije in slovanskega bogoslužja, so za primerjavo in v poduk laičnemu popotniku v kamen vklesane abecede latinice, cirilice in glagolice.

Ze skorajda pod Humom so na travnati vzpetinici raztresene glagoljaške črke. Zapisujejo ime **Istarski razvod**, ki je

najpomembnejši dokument srednjeveške Istre. Sledi **zid hrvaških protestantov in heretikov**. Na manjšem prevalu pod Humom je spomenik in **počivališče zakna** (diakona) **Jurja**. Ročki diakon je imel velike zasluge za izid prve hrvaške tiskane knjige. Pred samim vhodom v Hum je **spomenik upor in svobodi**. Aleja glagoljašev se konča pri **vratih Huma**. Ročaja težkih dvokrilnih bakrenih mestnih vrat sta v obliki rogov istrskega boškarina. Tako mogočna so humska vrata, da prav spoštljivo stopiš v mesto.

Hum, najmanjše mesto na svetu

HUM, kjer se končajo vse poti in od tod ne prideš nikamor več, je bil **sedež istrskih glagoljašev**.

Je **najmanjše mesto na svetu**. Zaradi oddaljenosti je Hum ohranil značaj srednjeveškega mesteca in ima vse, kar so imela velika mesta v srednjem veku: mestna vrata iz 16. stoletja, mestno obzidje, mestno ložo z glavnim trgom, cerkev, ki je sicer novejšega datuma, tlakovani ulici: spodnjo in zgornjo, bolj in manj imenitne meščanske hiše. Le meščanov je komaj nekaj čez dvajset. Če se zmored preleviti v srednjeveškega meščana, je sprehod po miniaturnem mestu doživetje.

V edinem gostišču ti prijazno ponudijo **humsko bisko**, zeliščno žganje na podlagi bele omele. Okoli 2000 let star keltski recept se je po izročilu ohranil do današnjih dni. Tako pravijo domačini in njegovo skrivnost skrbno varujejo.

Dolina Mirne

Pod Humom, v čudovitem kraškem izviru **Kotli**, privrejo na dan vode reke **Mirne** in se pri Novem gradu izlijejo v morje. V davni se je morje zajedalo globoko v dolino

in reka je bila plovna vse do Motovuna. Njeno ime je kar pravšnje, saj se vodam nikamor ne mudi, kot bi želela reka čim dlje ostati in napajati istrsko zemljo.

V Buzetu zavijemo na stransko pot in ovinkarimo na grebenast pomol do Draguča. Še eno istrsko mesto, ki se je postavilo na ogled vsem naokoli in samo želelo videti čim dlje čez razdrapano Istro.

Očarljivi starobitni Draguč

Tudi **DRAGUČ** ima kot mnoga istrska mesta svoje korenine v prazgodovinskem **kaštelirju**. Mestece, ki je ohranilo svojo srednjeveško podobo, ima dva izjemna srednjeveška spomenika: pokopališko romansko cerkev iz konca 13. stoletja in cerkvico **svetega Roka**. Ta stoji na robu grebenastega pomola. Zgradili so jo v začetku 16. stoletja kot zavetno kapelico proti kugi. Sveti Rok naj bi zunaj mesta varoval meščane pred črno smrtjo. Nad vhodom mu je posvečen glagoljaški napis. Enoladijska cerkvena s šilasto obokanim stropom je tako majhna, da v njej komajda stoji dvajset ljudi. Privaditi se moraš medli svetlobi in potem lahko občuduješ zgovorno govorico dragocenih fresk. V prvi polovici 16. stoletja jih je naslikal Anton iz Padove. Pa ne one iz Italije, temveč iz notranjosti Istre. Predloga za freske je renesančna in tako je velika renesansa na ljudski način potrkala na vrata malega Draguča.

Pot nadaljujemo po dolini Mirne. Pri **Železnih vratih** se reka prebije skozi dvesto metrov globoko skalnato sotesko in se v široki dolini oddahne in upočasni. V soteski se ozrem na vrh visoke stene in preverim, ali na njenem robu še stoji čudna kamnita skulptura. Za hčerko sem si omislila zgodbo o okamneli čarovnici. Še vedno je tam gori.

Peljemo se mimo **Istrskih toplic**. Prepoznavne so po dvojem: po 85 metrov visoki, navpični gladki steni in po značilnem ostrem žveplastem vonju, ki ti leze v nos. Arheologi menijo, da so zdravilnost vode poznali že v prazgodovini, zagotovo pa Rimljani. Tod je šla pomembna rimska cesta od juga Istre v njeno notranjost in proti Kvarnerju.

Dolina Mirne je zelena žila Istre. Ljudje še vedo za **motovunski gozd**, kjer je rasel cenjen hrastov, jesenov in gabrov les. Benečani in Avstrijci so ga izrabljali za gradnjo galej in drugih ladij. V goščah ob reki zorijo ped pod zemljo čudno dišeči, čudežni in pregrešno dragi gomoljasti tartufi.

Zavijemo v **Motovun**. Razpotegnjen po grebenu je ves bleščav od sonca. Motovun je tipično istrsko **kaštelirsko naselje**. V zgodovini je imel pomemben strateški položaj, ker je s svojo dominantno lego nadzoroval vso dolino. Pogosto je menjal gospodarje. Kot obmejno mesto beneške in habsburške Istre je preživel burne čase in nosil vsa bremena pogostih spopadov obeh posestnikov.

Večina prebivalcev je bilo **italijanskega** rodu in leta po drugi vojni je Motovun delil usodo z mnogimi istrskimi mesti – dve tretjini prebivalcev se je izselilo v Italijo. Še tja do osemdesetih let je bil Motovun napol prazen. Potem so prihajali ljudje, ki so imeli radi Istro in se tu občasno naselili. Po vojni za hrvaško osvoboditev pa so istrska mesta naselili prišleki iz notranjosti Hrvaške.

Utrjen kaštelir so tu postavili že **Iliri** in **Kelti**. **Rimljani** so ga zasedli v 2. stoletju pr. n. št., ko so si podredili Istro. S propadom zahodnega rimskega cesarstva leta 476 je bilo konec mirnega obdobja. Najprej je Motovun z Istro spadal pod **vzhodnogotsko državo**, ki je nastala na razvalinah zahodnega dela rimskega imperija. Pod bizantinskim cesarjem **Justinijanom** si je Istro prilastil Bizanc. V 8. stoletju je bila kratko obdobje pod **Lombardi**, konec stoletja pa so si Istro podredili **Franki**. Na **rižanskem zboru** leta 804 so Motovunci imeli pomembno besedo, ko so pisali pritožno pismo, da jim frankovski vladar in cerkev jemljeta zemljo in nanjo naseljujeta Slované, ki so Istro intenzivno kolonizirali že od 8. stoletja naprej. Po razpadu frankovske države je Motovun pripadal **rimsko-nemškemu cesarstvu**, cerkveno pa **oglejskim patriarhom**. Ti so istrskim mestom vrnili določene samoupravne pravice, vendar jih je moral Motovun vedno znova braniti pred nasilnimi istrskimi mejnimi grofi, ki so zahtevali popoln nadzor nad mestom. V 13. stoletju se je tekmečem za oblast nad Istro pridružila še **Beneška republika**. Ta je leta 1278 dokončno prisilila Motovun, da je kapituliral in priznal njeno nadoblast. Beneška republika se je po letu 1420 polastila še posesti propadle posvetne oblasti oglejskih patriarhov. Po izumrtju goriških grofov leta 1500 je bila Istra razdeljena med dva gospodarja: **Benečane** in **Habsburžane**.

MOTOVUN je najbolje ohranjeno **srednjeveško** istrsko mesto. Zaradi obmejne lege je bilo še posebej utrjeno in zavarovano.

Celotno mesto je kulturni spomenik. V njem ne smejo prezreti glavnega **vhodnega obrambnega stolpa** iz 16. stoletja, **mestne hiše** in **mestne lože**, renesančno-baročne **cerkve svetega Štefana**, ki jo pripisujejo znamenitemu arhitektu Palladiu, **cerkvenega stolpa**, ki je bil najprej trdnjava in šele nato zvonik, **kaštela**, sedeža prvih gospodov Motovuna. V predmestju je ohranjena **bolnica**

revežev iz 17. stoletja. Pod celotnim glavnim trgom je bila velika cisterna. Iz dveh vodnjakov je meščane oskrbovala z vodo. Benečani so tu pustili svoje leve, žal jih je večina z zaprtimi knjigami.

Cerkveni stolp, trdnjava – zvonik

Motovun je mesto književnika **Vladimirja Nazorja**.

V dolini Mirne, na neštetihi gričih v okolici Motovuna in v širnih hrastovih gozdovih, se je rodil njegov »Veli Jože«. Za razvajene in pomehkušene meščane Motovuna je bil »pokorn kot pes, močan kot bik, zdrav kot kremen, a neumen kot tele.« Velikan je Motovuncem in drugim istrskim meščanom oral, kopal, sejal, pasel živino, vlekel težke vozove po istrskih kolovozih in velike ladje po reki navzgor. Niso vedeli, koliko je star, od kod prihaja in kam gre. Tega tudi sam ni vedel. »Veli Jože« je pripoved o istrskem ljudstvu in velika pesnitev istrski zemlji.

Iz Motovuna smo se na drugi strani doline Mirne povzpeli še v eno tipično istrsko mestece **OPRTALJ**. V zgodovini je imel podobno usodo kot Motovun. Je središče dežele tartufov. Z njegovega obzidja objameš Istro od Buj, Grozjane, do morja in Motovuna.

Dejavnosti dijakov na ekskurziji

Načrtovanje poti in vsebinske zasnove

Pri določanju poti želimo dijake popeljati v manj poznano Istro. Pri vsebinski zasnovi ekskurzije pa zasledujemo cilje medpredmetnega povezovanja.

- Pot ekskurzije: Nova Gorica–Divača–Črni Kal–Hrastovlje–Kubed–Gračišče–Buzet–Roč–Hum (del poti glagoljašev od Roča do Huma prehodimo)–dolina Mirne–Motovun–Oprtalj– Buje–Sečovlje– Koper–Nova Gorica
- Vsebina: medpredmetno povezovanje **zgodovine** (zgodovina Istre in posameznih krajev), **geografije** (relief, kras, fliš, dolina Mirne, gospodarstvo) **slovenščine** (glagoljaši, ljudska pripoved, Marjan Tomšič, Vladimir Nazor), **umetnostne zgodovine** (arhitektura, freske v Hrastovljah in v Draguču), **etnologije** (navade, šege, bivalna kultura, vraževerje).

Organizacija ekskurzije

Ekskurzijo časovno načrtamo s predvidljivimi zamiki (prihodi v posamezen kraj, čas ogledov, odmor za kosilo, malico, krajši počitek). Prepričana sem, da mora učitelj, ki načrtuje ekskurzijo in jo tudi vodi, načrtovano pot najprej sam preveriti in spoznati. V koprskem pokrajinskem muzeju prosimo za lokalnega vodnika. Učitelji si naredimo vsebinsko pripravo in zasnujemo dejavnosti dijakov med ekskurzijo in po njej.

Izkušnje so pokazale, da se prepuščanje vodenja ekskurzije dijakom ne obnese najbolje (dijaki ne poznajo poti, krajev, vključevanje posameznih dijakov je neučinkovito in nenazorno, golo branje ne pritegne poslušalcev ...), zato glavne dejavnosti dijakov načrtujemo po ekskurziji.

Priprava dijakov na ekskurzijo:

- dijake seznanimo s potekom ekskurzije: na zemljevidu načrtamo pot, označimo posamezne kraje in poudarimo namen obiska določenega kraja;
- razložimo jim glavni namen ekskurzije in cilje, ki jih želimo z ekskurzijo uresničiti (splošno uveljavljene in predvidene cilje iz učnega načrta strokovnih ekskurzij prilagodimo naši poti);
- dijake opozorimo na njihove naloge na ekskurziji, to so pozorno poslušanje in zapisovanje (pisalo in beležka), spremljanje ekskurzije na zemljevidu (zemljevid Slovenije z Istro), reševanje sestavljenke (dijaki jo dobijo na avtobusu);
- za popestritev in motivacijo pet pravih rešitev na poti domov izžrebamo in simbolično nagradimo;
- fotografiranje.

Dejavnosti dijakov po ekskurziji

Dijakom naložimo glavno delo po ekskurziji. Namen je predstaviti Istro čim bolj izvirno, pestro in zanimivo drugim na šoli. Naš mali projekt naslovimo **ISTRA – RAZNO-LIKA IN ENA**, dijake pa razdelimo v štiri skupine. Za svoje delo imajo na voljo štirinajst dni. Ekskurzijo izpeljemo v začetku šolskega leta, ko ni veliko drugih obveznosti.

Prva skupina:

- Izdelava tematskih plakatov (fotografije prispevajo tudi drugi dijaki):

GLAGOLJAŠKA ISTRA	ARHITEKTURA ISTRE	LIKOVNA UMETNOST ISTRE
Pot glagoljašev od Roča do Huma.	Tipična naselja in arhitekturni elementi.	Freske v Hrastovljah in v Draguču.

- Plakate razstavimo na šoli.

Druga skupina:

Pisanje pripovedk, v katerih nastopa Nazorjev istrski junak Veli Jože. V pripovedih dijaki izkažejo svojo domišljijo, izvirnost, bogastvo izrazoslovja in jezika. Dogajanje omejijo na kraje, ki so jih spoznali in doživeli.

Pripovedke razstavimo v šolskih vitrinah. Na decembrski dobrodelni tržnici »Zlati oreh« jih ponudimo obiskovalcem v odkup z ilustracijami dijakov likovne gimnazije.

Tretja skupina:

- Predstavitve poti na izvirni, privlačen, zanimiv, pregleden, jedrnat način; izbira oblike je prepuščena dijakom: bilten, zloženka, prospekt, zgibanka, brošurica.
- Izdelek razdelimo učiteljem na šoli. Kot spodbudo za ohranjanje ekskurzij po Sloveniji, ob njeni meji in čez mejo.

Četrta skupina:

- Izdelava nazorne in uporabne predstavitve na zgoščenki, v programu PowerPoint.
- Ekskurzijo predstavimo v šolski gledališki dvorani dijakom in učiteljem naše šole.

Poskrbimo za javno predstavitev projekta na radiu, v časopisih, na televiziji, z razstavo v Goriški knjižnici Franceta Bevka. Tako bo delo dijakov primerno ovrednoteno na šoli in zunaj nje.

Ob koncu predstavljamo še primer delovnega lista z ene izmed ekskurzij po Istri, ki ga med potjo rešujejo dijaki.

Primer delovnega lista: ISTRA – TERRA MISTICA

Sestavljenka je povezana z ekskurzijo. S pozornim spremljanjem poti, reševanje ne bo težko. Geslo na osenčenih poljih označuje eno od značilnosti Istre.

♦	♦	♦	1						♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	2				♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	3									♦
♦	♦	♦	♦	4							♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	♦	5			♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	6				♦	♦	♦
♦	♦	7							♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	8					♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	9					♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	10							♦	♦
♦	♦	♦	11					♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	12										♦	♦
♦	13								♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	14						♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	15				♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	16			♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	17		♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	18				♦	♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	19					♦	♦	♦	♦	♦
♦	20								♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	21					♦	♦	♦	♦
♦	♦	22								♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	23						♦	♦	♦	♦	♦
♦	♦	♦	♦	♦	24							♦	♦

GESLO

1. Kraj je pripet na brežino pod Kraškimi robom. Posebnost cerkve sv. Valentina je nagnjen zvonik. Ime naselja izvira iz černivca – toploljubnega zimzelenega hrasta.

- Zapiši ime naselja.

2. V taborski cerkvi sv. Trojice so znane slovenske freske. Eden od prizorov se imenuje: Mrtvaški sprevod – ples – shod – pohod.

- Vpiši pravilno besedo.

3. V kraju z znanimi freskami je doma tudi slovenski kipar Jože Pohlen.

- Ime kraja v istrskem Dolu.

4. Istrska žena je nosila tri vogale doma. Je simbol vztrajanja na skopi istrski zemlji, boja za preživetje in ljubezni do doma.

- Simbolno ime Istrank iz notranjega dela Istre. Tudi znano delo pisatelja Marjana Tomšiča.

5. Zemlja je Istro različno obarvala: rdeče, belo in

- Katera je tretja barva Istre?

6. ... ta vas je znana:

*»obzidje, stolp in grad se v te ozira
s prepadne stene svetega Florjana.«*

Tako je zapisal prvi slovenski istrski pesnik Alojz Kocijančič.

- Na katero vas je mislil pesnik? V njej je bil leta 1870 velik taborski shod.

7. Največje bogastvo nekdanjega istrskega kmeta je bil vol, svetle barve z mogočnimi rogovi. Za Vladimira Nazorja je bil vol simbol življenja v Istri.

- Ime vola.

8. O Istri, njenih ljudeh, posebnežih, vražah, štrijonih in štrijah je veliko napisal priseljeni književnik

..... Tomšič.

- Zapiši njegovo ime.

9. Zahodnemu delu Istre je svoj pečat vdahnili bogato italijansko mesto s simbolom leva.

- Zapiši ime bogate italijanske mestne republike.

10. Slovenska Istra ima dve pomembni reki. Obe sta zaznamovali zgodovino Istre: Rižana že v davnih frankovskih časih, druga pa v novejši zgodovini, ko se je določala meja med Slovenijo in Hrvaško.

- Katera reka je povezana z omenjeno mejo?

11. *»Drevo, rastoče v vinskem bregu
lepo zeleno v belem snegu,
oj drago oljkovo drevo,
pozdravljam te srčno, srčno!«*

(Simon Gregorčič)

- Ime drevesa, ki mu je Gregorčič posvetil pesnitev in je prepoznavni del istrske kulture.

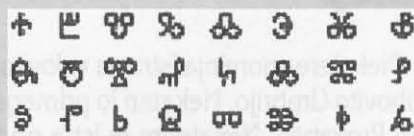
12. Istra je v zgodovini imela različne in mnoge gospodarje. Dvoji oblastniki pa so pustili v Istri svoje kulturne sledi: romanske in germanske.

- Nemška cesarska dinastija, ki je imela velike posesti v severovzhodnem delu Istre.

13. Učenci Cirila in Metoda so se pred preganjanjem zatekli v odročnejše predele Hrvaške. V odmaknjenem delu Istre so ohranjali bogoslužje v ljudskem jeziku in pisali v pisavi njihovih učiteljev.

- Ime pisave.

14. Polotok Istra je bil naseljen že v prazgodovini. Pred prihodom Rimljanov je tu živelo ljudstvo, ki je polotoku dalo ime.

- Katero ljudstvo?

15. Eden izmed zapisov v glagoljaškem jeziku je posvečen gori Istre. Kot severni varuh bedi nad polotokom.

- Kako je gori ime?

16. Pot glagoljašev povezuje dva slikovita istrska kraja.

- Njen začetek je v kraju

17. Hrvaški škof Grgur Ninski iz začetka 10. stoletja se je vztrajno bojeval za ohranjanje slovanskega bogoslužja. Vso podporo je imel v takratnem hrvaškem kralju Tomislavu.

- Drugi del njegovega imena je povezan s krajem, kjer je škofoval. Kateri kraj je to?

18. V kraškem izviru Kotli pod Humom privrejo na dan vode največje istrske reke.

- Ime reke, ki je dala ime tudi rodovitni dolini.

19. V vzhodni Istri sameva na iztegnjenem pomolu še en biser istrske poselitvene arhitekture.

- Prepoznavaj ga na fotografiji in zapiši ime.

20. Istro in njene ljudi je za večno ohranil v svojem delu »Veli Jože«

pisatelj Nazor.

21. V dolini Mirne domačini dobro zaslužijo z nabiranjem podzemnih gomoljev, ki dosegajo vrtoglave cene.

- Vrsta podzemne gobe.

22. Istrska naselja dominirajo na vrhu vzpetin ali zemeljskih pomolov. Že od nekdaj je tako. Zaradi obrambne arhitekture so dobila posebno ime.

- Ime za tipično istrsko naselje, ki ima prazgodovinske korenine.

23. Poleg oljke je vinska trta druga prepoznavna kulturna rastlina Istre. Njeni prepoznavni sorti sta malvazija in

.....

- Cenjeno rubinasto-rdeče vino Istre.

24. V srcu Istre, med Motovunom in Bujami, kraljuje na enem od istrskih vzpetin slikovito mesto umetnikov. Šestdesetih letih so ga obudili v življenje tudi mnogi slovenski slikarji, kiparji in glasbeniki.

- Ime mesta.

Podatki za učitelja

Rešitve

Po vrstnem redu od 1 do 24: ČRNI KAL – PLES – HRASTOVLJE – ŠAVRINKE – SIVA – KUBED – BOŠKARIN – MARJAN – BENETKE – DRAGONJA – OLJKA – HABSBURŽANI – GLAGOLICA – HISTRI – UČKA – ROČ – NIN – MIRNA – DRAGUČ – VLADIMIR – TARTUF – KAŠTELIR – REFOŠK – GROŽNJAN

Geslo: ISTRSKI MEDKULTURNI DIALOG

Sklep

Nekatere spominja Istra na valovito Toskano ali na bolj hribovito Umbrijo. Nekateri jo primerjajo s sončno in barvito Provanso. Nekaterim je Istra podobna peloponeški Grčiji. Za vedno pa ostaja skrivnostna, oddaljena, nikoli do konca razkrita.

Sama sem Istro odkrivala s svojimi profesorji kot dijakinja v Kopru. Takrat sem spoznala, da Istra niso le Koper, Izola in Piran in da je tisto posebno neke drugje. Zame je bila vedno nekaj skrivnostnega in vsakokrat, ko jo obiščem, duša zatrepeta.

Zgodovina Istre je eno samo prepletanje in mešanje kultur, jezikov in življenjskih navad. Nekatere v jedru polotoka se srečajo Bela – apnenčasta, Siva – flišnata in Rdeča – jerinasta Istra. Podobno se že stoletja prepletajo odprtost slovanske duše, živahnost romanskega temperamenta in redoljubnost germanskega sveta. V takem prostoru se je rojeval Istran: odprt, čuteč in čuječ, trmast in svojeglav. V zgodovini je moral nekajkrat oditi. Na njegovo zemljo in v njegov dom so prišli drugi. Prišleki niso nikoli povsem dojeli njenih skrivnostnih življenjskih pretakanj.

Tako ostaja Istra terra mistica, za vse, ki niso rasli z istrskim kamnom in jerino, vrtačami, oljkami in trto, ki ne poznajo kašunov in ne vedo, kakšno silno moč je imel boškarin, ki v zraku ne zaznajo vonja po morju in ne verjamejo, da je bilo istrski ženi lažje roditi, kot skuhati polento od fermentona.

Zaradi vse te raznovrstnosti, kulturnega in ljudskega bogastva je obisk Istre dobra in zgovorna šola medkulturnega dialoga.

Povzetek

Po naravnih značilnostih se Istra tradicionalno deli na Belo, Sivo in Rdečo Istro.

Ime naj bi ji dali Grki. Povezano je z mitom o Argonavtih. V zgodovini je pogosto menjala gospodarje, dokler si niso po letu 1500 v Istri nekaj stoletij delili oblast Benečani in Habsburžani.

V Istri so se prepletale in se medsebojno oplajale romanska, germanska in slovanska kultura. Obmorska Istra skoraj nikomur ni neznanka. Drugače je z notranjo Istro. Odmaknjena od življenjskega vrveža, je ohranila veliko prvobitnega in skrivnostnega. Naša ekskurzija od Hrastovelj do Motovuna je bila namenjena obisku glagoljaške Istre in krajev, kjer je Nazorjev Veli Jože še v ljudskem spominu. S spoznavanjem raznovrstne, a ene Istre smo želeli še na en način prepoznati in doživeti vrednote medkulturnega dialoga.

Literatura

1. Istra, Vodič, Mladinska knjiga, Ljubljana 1988.
2. Enciklopedija Slovenije 3, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989.
3. Enciklopedija Slovenije 4, Mladinska knjiga, Ljubljana 1990.
4. Slovstveni in kulturnozgodovinski vodnik po Sloveniji, Notranjska, Kras in južna Primorska, Ljubljana 1998.
5. Marjan Tomšič, Šavrinke, Kmečki glas, Ljubljana 1986.
6. K. Kocjančič, B. Bratož, Slovenska Istra, Čičarija, Brkini in Kras, Planinski vodnik, Ljubljana 1997.
7. Motovun, Biblioteka turističnih vodiča, Rijeka.
8. S. Simić, A. Pucer, Slovenska Istra – zaledje, IKI – skupina SISart, Grafika Soča Nova Gorica, 2001.
9. Zvona Ciglič, kustosinja – kulturna zgodovinarica, Pokrajinski muzej Koper, ustni vir.
10. Aleja glagoljašev, <http://www.agora.si/smerkoli/aleja.htm>
11. Zgodovina Istre, <http://razor.arnes.si/-mkralj/istra-history/a-s.html>
12. Istra, Vodič, MK, Ljubljana 1989.

Špela Frantar, Gimnazija Bežigrad

Ženska v srednjem veku – primer uspešnega timskega pouka in medpredmetnega sodelovanja

Poučevanje v evropskem oddelku je prineslo nekatere novosti v šolski proces, tako dijakom kot učiteljem. Ena izmed njih je medpredmetno sodelovanje, ki je obogateno ne le učni proces, ampak tudi način pridobivanja kakovostnejšega znanja s pomočjo novih učnih kompetenc. Dijaki naj bi namreč z novim načinom poučevanja dosegli trajno znanje, ki bi jim omogočalo povezovanje in ustvarjanje samostojnega kritičnega razmišljanja tudi v vsakdanjem življenju. Eno izmed temeljnih načel sodobne didaktike je namreč razvijanje dijakove celovite osebnosti, ki predstavlja eno izmed potreb današnje informacijske družbe.

Kljub velikim prednostim medpredmetnega sodelovanja pa to zahteva veliko stopnjo angažiranosti učiteljev v tem procesu. Avtorica prispevka prikazuje v članku le eno izmed mogočih učnih tem, ki se odpirajo pri obravnavi učne snovi tako pri pouku zgodovine, slovenščine kot tudi glasbe.

Kaj je medpredmetno sodelovanje?

Medpredmetno sodelovanje je le ena izmed oblik pedagoškega dela, ki ni novost v evropskem učnem prostoru, je pa zagotovo novost, ki jo je v slovenski učni prostor prinesel evropski oddelek. Evropski oddelek predstavlja programsko prilagoditev gimnazije, ki ga je zasnoval Zavod RS za šolstvo in se izvaja na 16 srednjih šolah od šolskega leta 2004/05 dalje.

Način poučevanja se nanaša na obliko sodelovanja različnih predmetnih učiteljev, ki spodbujajo dijake, da določeno učno temo usvojijo z različnih zornih kotov, ne le horizontalno znotraj enega predmeta, kot so bili vajeni do zdaj. Možnosti sodelovanja je več – v obliki projektnega dneva, projektnega tedna, timskega poučevanja itd. Vsak izmed njih pa prinaša v šolski prostor osvežen didaktični pristop.

Cilj takšnega sodelovanja je, da dijaki s pomočjo učitelja prepoznajo prepletenost učnih vsebin, ki mu ponujajo in zagotavljajo pridobivanje trajnega znanja.

Zgled medpredmetnega sodelovanja v obliki timskega poučevanja

Medpredmetno povezovanje v obliki timskega poučevanja na naši šoli sistematično poteka z vpeljavo evropskih oddelkov. Z leti in izkušnjami, ki so jih učitelji pridobili s prakso je medpredmetno povezovanje postalo del šolskega vsakdanjika, ne le za evropske oddelke, ampak tudi za druge gimnazijske razrede.

Marsikdo se bo ob branju teh vrstic najprej vprašal, kako se lotiti takšnega načina poučevanja. Preden se lotimo dela, je ključnega pomena, da smo seznanjeni z učnimi načrti drugih predmetov. Na podlagi kratkih predstavitev učnih načrtov, ki jih za svoj predmet pripravijo profesorji in profesorice, je najprej treba pripraviti skupno predmetno preglednico z vpisanimi učnimi temami in z okvirno časovno realizacijo, ki naj bo vedno vsem dostopna. Ob vpisu učnih tem v preglednico so hitro razvidne prve možnosti medpredmetnega sodelovanja. In na vrsti so tako le še dogovori, ki terjajo sicer veliko časa, so pa nujen predpogoj za izvedbo skupne ure.

Za medpredmetno sodelovanje smo se učiteljice zgodovine, glasbe in slovenščine odločile v 1. letniku pri obravnavi srednjeveške trubadurske lirike.

Zakaj nas je zanimalo ravno dogajanje v srednjem veku? Pretekle pedagoške izkušnje so namreč pokazale, da dijaki nimajo »prave« predstave o srednjem veku. Mnogi nanj gledajo stereotipno: njihova podoba opredeljuje srednji vek kot dobo mračnjastva na eni strani, na drugi pa kot dobo viteзов ter cerkvenih veljakov. Kje in kako v tej podobi vidijo srednjeveško žensko, pa je bilo izhodišče učiteljicam za nadaljnjo obravnavo učne snovi. Tema je tako za dijake zelo zanimiva, poleg tega pa omogoča sistematično in funkcionalno spoznavanje na eni strani literarne teorije, na drugi strani pa zgodovine, kar je eden izmed splošnih ciljev ne le pri predmetu slovenščina, ampak tudi pri posodobljenem učnem načrtu zgodovine, v katerem je razblinjanju stereotipov o srednjem veku namenjena ena izmed širših tem, in sicer Kako temačen je bil v resnici srednji vek?

V razredu smo tako sočasno poučevale tri učiteljice, kar je odličen zgled timskega poučevanja. Za vse vpletene to ni bil prvi poskus sodelovanja, vsekakor pa niti ne zadnji. Zaradi razhajanj v podajanju učnih vsebin glede na

učni načrt pri predmetu slovenščine in zgodovine je bilo treba izvesti gostovanje pri pouku slovenščine, kjer se je poleg učiteljice zgodovine pouku pridružila tudi učiteljica glasbe.

Prva težava, ki se običajno pojavi pri tem načinu poučevanja, je različen urnik. Treba je poudariti, da je od učiteljev zahtevano veliko prožnosti in vztrajnosti, ki se na koncu, sodeč po odzivih dijakov, vsekakor poplača. Poleg zgoraj omenjene težave lahko pri izvajanju medpredmetnih povezav naletimo še na naslednje težave, ki smo jih zaznali v praksi:

- neusklajeno načrtovanje dela;
- časovna neusklajenost izvajanja učnih načrtov v šolski praksi;
- nepripravljenost določenih sodelavcev za sodelovanje (vprašanje »lastniškega odnosa« do določenega učnega predmeta);
- prevelika časovna obremenitev (ki je po navadi tudi neplačana) itd.

Ker takšen način poučevanja zahteva natančno izveden pouk, je bilo treba pred samo izvedbo ure organizirati delo in opredeliti stopnje poteka.

Načrtovanje medpredmetnega sodelovanja

Tako kot vsako učno uro je treba skrbno načrtovati tudi uro medpredmetnega sodelovanja. Učitelji, vpleteni v učni proces, morajo skupaj izdelati načrt dela oziroma opredeliti stopnje načrtovanja.

Naše stopnje načrtovanja so bile naslednje:

- **1. stopnja: iskanje skupnih izhodišč in skupnih vsebin**

Na podlagi izdelanih preglednic¹ različnih predmetnih učnih načrtov za posamezno šolsko leto smo se na željo učiteljice slovenščine odločili zaradi že zgoraj zapisanih razlogov za izpeljavo medpredmetnega sodelovanja na temo Ženska v srednjem veku.

- **2. stopnja: skupno načrtovanje tematskega sklopa**
Pred samo izvedbo predstavlja skupno načrtovanje najpomembnejšo stopnjo, saj si znotraj nje učitelji razdelijo vloge, ki so izbrane glede na specifično učne teme. Delo smo si razdelili etapno po predmetih, in sicer:
- **Slovenščina:** kratek uvod.

- **Zgodovina:** zgodovinski oris srednjega veka in položaja žensk.
- **Slovenščina:** predstavitev trubadurske lirike.
- **Glasba:** predstavitev trubadurske glasbe.

Vsaka izmed nas je pripravila za svoj predmet gradivo, ki smo ga nato povezale v sklenjeno celoto. Tako je nastala predstavitev PowerPoint z glasbenimi vložki in učni list, ki se lahko uporablja tudi samostojno v okviru zgodovine kot ponovitev osvojene učne snovi pri obravnavi življenja v srednjeveških mestih.

Ker bi bilo preobširno predstaviti vsako učno pripravo posebej, je nastala skupna učna priprava za omenjeno učno temo.

Primer skupne delovne priprave na pouk, ki vključuje medpredmetno sodelovanje

Učna tema: Srednjeveška književnost

Učna enota: **Ženska v srednjem veku**

Medpredmetna povezava: slovenščina, zgodovina, glasba.

Možne dodatne povezave: filozofija, sociologija.

Vsebinski cilji:

- spoznajo položaj žensk v stvarnem in slovstvenem življenju srednjega veka;
- spoznajo trubadursko liriko (trubadurji in trubadurke), vagantsko poezijo (Carmina Burana) in sladki novi slog (dolce stil nuovo);
- ugotovijo, kako je viteška dvorna etika sovpadala s trubadursko liriko;
- spoznajo pomen Carmine Burane pri ustvarjanju podobe o srednjeveški liriki;
- spoznajo značilnosti trubadurske glasbe (spoznajo dela skladateljice Hildegard von Bingen).

Procesni cilji:

- ugotavljajo razlike med stvarno podobo ženske in realizacijo v trubadurski poeziji;
- s pomočjo zgodovinskih virov razberejo zgodovinska dejstva o položaju žensk;
- prepoznajo tri tipične srednjeveške pesniške oblike: serenado, albo ali jutranjico in pastoralo;
- primerjajo podobo ženske, ki jo ponuja književnost, z resnično zgodovinsko podobo in presojo, zakaj pride do nasprotij;
- zavedajo se tega, da so provansalski trubadurji iznašli ljubezen, kakor jo v Evropi doživljamo še danes – trubadurji so prvi izrazili spoštovanje in nežnost do žensk (ohranjenih je okoli 3000 pesmi);

¹ Primere preglednic najdete v zborniku prispevkov Rutar Ilc, Zora 2005: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 54–58.

- analizirajo skladbo Carla Orffa O Fortuna iz Carmine Burane – način izvajanja in uporabe glasbil.

Učna oblika: kombinirana učna oblika (frontalna, individualna).

Učna metoda: metoda razlage in pogovora, metoda dela z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, metoda dela z zgodovinskimi besedili, metoda demonstracije.

Učni pripomočki: projektor, računalnik, tabla, kreda, učni listi.

• 3. stopnja: izvedba pouka.

Dijaki so se pri učnih urah slovenščine že deloma seznanili s srednjeveško književnostjo, pri razumevanju celote pa jim je manjkal zgodovinski oris omenjenega obdobja, zato je z razlago začela učiteljica zgodovine, ki je prikazala realistično podobo srednjega veka, predvsem s stališča srednjeveške ženske. Ženske so namreč v srednjem veku pogosto predstavljale le zastavek in instrument sloge, kar je bilo razvidno v številnih sporazumih in dogovorih družin. Ni odveč poudariti, da je družinska zveza temeljila na izmenjavi žensk, ki so se poročale zelo mlade, zato je bolje namesto besede ženska pri sklepanju porok uporabljati besedo mlado dekle. Velik del svojega življenja so ženske preživele med nosečnostjo in porodi, saj številni ohranjeni statistični podatki prikazujejo, da je povprečno število otrok nihalo med deset in dvanajst. Le redki otroci so imeli možnost preživeti svoje starše, saj je bila zaradi slabih higienskih razmer stopnja umrljivosti precej velika.

Dijaki so ob razlagi profesorice izpolnjevali učni list in zastavljali vprašanja. Z razlago so spoznali temeljne dolžnosti srednjeveške ženske, ki so marsikateremu današnjemu dekletu popolnoma tuje. Razlaga je bila nadgrajena z metodo dela z zgodovinskimi besedili. Ob branju in analizi odlomkov iz zgodovinskih virov so se dijaki hudomušno nasmihali in včasih celo zamislili.

Primeri odlomkov iz zgodovinskih virov, ki jih učitelj lahko uporabi pri obravnavi vloge žensk v srednjem veku:²

Vir 1

»Malo pozneje je, rekel bi, da na njegov ukaz, vstopila prežlahna gospa Barbara /.../, njegova žena, stara dvajset let, zelo lepa in predvsem priljudna in dobrotna, vendar vselej spodobno čednostna in skromna. Na možev ukaz je Santonina, ki se je sprva branil, potlej pa se je, ker je bilo že tako sklenjeno, uklonil in privolil, prav nežno podrgnila z belimi in mehкими rokami po telesu do trebuha exklusive. Potlej mu je umila glavo in jo dodobra očistila; naposled je z obilnim polivanjem vode taistemu Santoninu ocedila ude od trebuha do peta vsakršne nesnage. In po opravljenem delu se je zahvalila, ker je izvolil tako potrpežljivo prenašati izkazano uslugo /.../ Zakaj vsi pravijo, da se po stari navadi tako ravna s prišleki /.../, ki se čutijo tako kot gostje sprejeti s posebno ljubeznijo in častjo.«³

Paolo Santonino: *Popotni dnevniki: 1485–1487*

Vir 2

»/.../ Žena je živali bližja kakor moški; zaradi njenega telesa in bitja je zakon nevzdržen, in ker jo človek pred poroko komajda kdaj dobi pred oči, kupuje mačka v žaklju. Skoraj vse so grde; če pa je katera med njimi vendarle lepa, se je človek v šestih mesecih naveliča, in »dolgočasje lahko prežene le čar novega«. Če je že rodila, »pa je človek sploh ne more več pogledati: njene prsi so povešene, udje na utrip mlahavi in uveliči«. Poleg tega, da ima menstruacijo, je tudi nenehno bolna, zraven pa še požrešna; zaudarja, na stara leta je brez zob, in sploh je »vse njeno bitje strahovito grdo«. Ženske so šibke, lene, nesposobne za javno službo in »celo v vojni popolnoma nekoristne«. Dobro so le za eno stvar, namreč za »določeno opravilo«, ampak ravno z zakonsko ženo je to opravilo človeku najmanj v veselje.«⁴

Giovanni Della Casa: *Ali se je treba ženiti, 1537*

Beatriz de Dia Da bi moj vitez iz spomina v mojih rokah ležal nag! Bila bi največja vseh zmag, ko njemu bi njemu bi blazina! Goreče moje hrepenenje presega zgodbe slavnih pesmi: darujem mu srce ljubezni, oči in čute in življenje!	Dante Alighieri: Novo življenje Tako krepostna, plemenita zdi se moja draga, ko se s kom pozdravi, da sred besede jezik se mu ustavi in se pred njo povesijo oči. In v hvali, ki oglašča se za njo, gre skromna in s ponižnostjo odeta in zdi se, kot da z onega je sveta prišla pokazat čudež na zemljó.	Pastorelo »Vašega daru,« mi pravi, »mi ni mar, ker ste lokavi!« S palico se v bran postavi, zgrabim jo, premagam v travi – dasi v revni je opravi, lepše ni na sveti!
--	---	--

² Viri se sicer ne nanašajo na srednji vek, ampak so bili zapisani na začetku novega veka, vendar prikazujejo življenje ženske, ki je bila tipična predstavnica srednjeveške družbe.

³ Stopar, Ivan 2005: Svet viteštva (zbirka: Življenje na srednjeveških gradovih na Slovenskem). Ljubljana: Viharniki, str. 35-36.

⁴ Bock, Gisela 2004: Ženske v evropski zgodovini: od srednjega veka do danes. Ljubljana: Založba / *cf, str. 36 -37.

Dijaki so z analizo odlomkov iz zgodovinskih virov dobili predstavo o ženski, ki jo je krščanska etika poimenovala »neizogibno zlo«. Šele reformacija je spremenila pogled in ustvarila model t. i. »pastorjeve žene«. Podobno miselnost pa so že v srednjem veku razvili trubadurji, ki so izhajali iz viteške dvorne etike, kjer je bila ženska postavljena v enakopraven odnos do moškega.

Trubadurji so namreč žensko povzdignili na raven ideala, kar je nato skozi prebiranje srednjeveške trubadurske lirike skušala prikazati učiteljica slovenščine. Dijaki so prebrali in analizirali pesmi Beatriz de Dia, Pastorelo (naslov pesmi je Pastirica, vzeta je iz Carmine Burane) in Dantejevo Novo življenje.

Z analizo treh vsebinsko različnih pesmi so dijaki spoznali, da je duhovna ljubezen pri trubadurki v nasprotju z ljubezenskim življenjem v resničnih zgodovinskih okoliščinah, da pastora v bistvu verodostojno ponazarja poskus posilstva, da skozi srednjeveške pesmi lahko prepoznajo tudi igrivo ljubezensko čustvo (pesem Zapeljivka iz zbirke Carmina Burana) in da je proti koncu srednjega veka pod vplivi krščanstva ženska povzdignjena na raven alegorije za božjo milost.

Med eno in drugo razlago pa je svoj prispevek k učni uri dodala še učiteljica glasbe, ki je s pomočjo predvajanih skladb dijakom predstavila čutno zaznavanje takratne družbene klime in trubadurske lirike.

Dijaki so s poslušanjem del skladateljice Hildegard von Bingen⁵ prepoznali značilnosti srednjeveške glasbe in s pomočjo slikovnega gradiva sočasno prepoznavali srednjeveška glasbila, predvsem fidulo (srednjeveško glasbilo s petimi strunami, podobno violini). Za konec pa jih je čakala le še analiza skladbe Carla Orffa O Fortuna iz Carmine Burane, tako izvajanja kot uporabe glasbil.

• 4. stopnja: evalvacija

Po uspešno izvedeni skupni uri je sledila analiza. Ugotovili smo, da bi bilo treba uro izvesti v t. i. »blok uri« oziroma dvojni učni uri in da bi bilo koristno k sodelovanju povabiti še sodelavca, sicer filozofa Janija Kovačiča, ki bi v uvodu kot motivacijo lahko dijakom predstavil svojo interpretacijo Carmine Burane.⁶ Prav tako so uro analizirali dijaki pri pouku slovenščine. Dijaki so povedali, da so od ure odnesli več kot običajno, da jim je bila ura zanimiva zaradi dinamike, energije učiteljic in zanimive teme, da se niso zavedali razlik med »realno« in »popačeno« sliko srednjeveške ženske itd.

Izzivi skratka ostajajo za vsa naslednja šolska leta, medtem ko dogovarjanja za naslednje medpredmetne povezave potekajo v vsakem možnem trenutku – na sestankih, v zbornici, na šolskih hodnikih ...

Tako je zdaj na vrsti Kralj na Betajnovi (povezava zgodovine in slovenščine), Cankarjeva drama, ki je del maturitetnega sklopa pri slovenščini, s katero naj bi dijaki lažje

prepoznali značajske lastnosti glavnih oseb v drami skozi družbenopolitično dogajanje takratnega obdobja.

Povzetek

Medpredmetno povezovanje v obliki timskega poučevanja je na prvi pogled zahtevno delo, ki pa kljub velikemu vložku zelo hitro pričara prve uspehe. Dijaki so, kot kažejo odzivi, s takim načinom dela večinoma zadovoljni, saj je znanje, ki ga pri tem usvojijo, trajnejše in predvsem vseživljenjsko. Dijaki tudi kmalu spoznajo, da je zaradi podvajanja določenih učnih vsebin med njihovim šolanjem to optimalen način povezovanja in ovrednotenja njihovega znanja, prek katerega uspešno razvijajo nove miselne strukture.

Učitelji, ki se tega izziva še niste lotili, se lahko brez skrbi zavedate, da bo dijak s takšnim načinom dela nadgradil doslej poznano vertikalno pridobivanje znanja. Zavedate se lahko tudi, da smo kot »poročevalci zgodovine« celo včasih v privilegiranem položaju, saj se nam ponujajo neštete možnosti za povezavo tudi z drugimi učnimi predmeti, in ne le kot je bilo prikazano v tem primeru, s slovenščino in glasbo. Mogoče so neštete povezave z naravoslovjem (na primer s fiziko na temo industrijske revolucije), s športno vzgojo (na primer na temo olimpijskih iger), z družboslovjem (na primer s sociologijo na temo odklonskosti) ali z jezikoslovjem (na primer z nemščino o združitvi Nemčije). Potrebna je le volja.

Literatura

1. Bock, Gisela 2004: Ženske v evropski zgodovini: od srednjega veka do danes. Ljubljana: Založba *cf.
2. Karba, Pavla 2005: Zgodovina v šoli v 21. stoletju – vse življenje uporabna popotnica: vodnik za učitelje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
3. Pintarič, Miha 2001: Trubadurji. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: Študentska založba.
4. Rutar Ilc, Zora et al. 2005: Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Simoniti, Primož (urednik) 1994: Carmina Burana: izbor. Ljubljana: Zbirka svetovni klasiki; 26.
6. Stopar, Ivan 2005: Svet viteštva (zbirka: Življenje na srednjeveških gradovih na Slovenskem). Ljubljana: Viharniki.
7. Zupan, Anka et al. 2005: Od opazovanja do znanja, od znanja h kompetencam: zbornik prispevkov. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

⁵ Hildegard von Bingen je znana po svojih hvalnicah in misterijih: zapustila je obsežen glasbeni opus. To je prva znana skladateljica v zgodovini glasbe. Bolj kot glasbenico pa jo poznamo po njenem znanju medicine in mineralogije. Leta 1583 so jo razglasili za svetnico.

⁶ Jani Kovačič je leta 2007 izdal plošček Od trubadurjev: srednjeveške pesmi o ljubezni.

Lucija Kos Bartol, Gimnazija Kočevje

Nastanek mest antičnega Rima in novodobnega Chicaga

Uvod

Mesta so nastala iz različnih vzrokov, začetki mest so mnogokrat skrivnostni in povezani z različnimi miti in legendami o nastanku in ustanoviteljih. Zgodovinske raziskave in arheološka izkopavanja pa prikažejo resnično podobo izvorov in nastankov mest, ki so velikokrat posledica dogovorov, bojov, manjših ali večjih uspehov. V prispevku predstavljamo možnosti obravnave nastanka antičnega Rima v primerjavi z nastankom novodobnega Chicaga pri pouku zgodovine v evropskem oddelku kot primer timskega pouka s tujejezičnim učiteljem in kot obliko medkulturnega dialoga.

V šolskem letu 2004/2005 je bil na naši šoli prvič vpisan evropski gimnazijski oddelok. Tako so bile za prvi letnik evropskega oddelka načrtovane številne novosti, naloge in posebnosti, ki jih je prinesel projekt evropskih oddelkov na naši gimnaziji. Ena izmed teh je bila tudi vključitev tujejezičnega profesorja, na naši gimnaziji angleškega ali pa nemškega jezika. Tujejezični profesor se je vključeval v pouk tujih jezikov, poleg tega pa je za druge profesorje naše šole pripravil tudi tečaj tujega jezika, ki je bil hkrati priložnost za navezavo stikov in medsebojno spoznavanje oziroma za razvijanje medkulturnega dialoga. Poleg tega se je lahko tujejezični profesor vključeval v načrtovanje in izvedbo pouka drugih predmetov. Pri pouku zgodovine sva tako s profesorico angleškega jezika, Američanko Demaro Brake, načrtovali medpredmetno povezavo, ki sva jo izvedli v obliki timskega pouka.

Izbor teme za timski pouk s tujejezičnim učiteljem

V prvem letniku smo v okviru zgodovine skupaj z drugimi predmeti pripravili projektni teden o življenju starih Grkov. Tema o nastanku antičnega mesta Rima se je zdela primerna za primerjavo z nastankom mlajšega, prav tako odmevnega mesta. Predvidevala sem, da profesor tujega jezika lažje poišče in raziše podatke o nastanku znanega mesta kot pa za neko specialno zgodovinsko antično temo. Pri izboru teme sem še upoštevala, da ni bila prezahtevna, da je omogočila dejavno vključevanje dijakov in da je hkrati še del učnega načrta za zgodovino.

Načrtovanje timskega pouka s tujejezičnim učiteljem

Pri načrtovanju teme o nastanku Rima v prvem letniku vključujem običajno več učnih ciljev.

Dijaki/-nje:

- s pomočjo časovnega traku usvojijo jasen časovni vpogled v rimsko zgodovino,
- analizirajo etnični zemljevid prebivalcev Apeninskega polotoka okoli 1000 let pred Kristusom,
- poznajo in ocenijo kulturni, družbeni, gospodarski in politični vpliv Etruščanov na začetke rimskega mesta,
- primerjajo in povezujejo legendo o nastanku mesta in znanost (arheološke najdbe),
- naštejejo dosežke pomembnejših rimskih kraljev (Romul, Servij Tulij, Tarkvinij Superbus),
- na podlagi rimske rodovne družbe sklepajo o hierarhični strukturi rimske družbe,
- po odnosu do sosednjih rodov in plemen sklepajo na pomen rimske/latinske kulture in latinščine.

Pri delu si pomagam z besedili in učnim gradivom iz učbenika in iz druge literature ter z medmrežja.

Učni cilji, ki jih je načrtovala kolegica Demara, pa so bili naslednji:

Dijaki/-nje:

- širijo besedni zaklad dijakov v povezavi s sedmimi velikimi osebnostmi Chicaga (Richard J. Daley, Jane Byrne, William B. Ogden, Harold Washington, Jean Baptiste Point du Sable, Louis Joliet in Jacques Marquette),
- v angleškem jeziku obnovijo ali pa na novo spoznajo angleško terminologijo, ki se nanaša na zgodovino nastanka obeh mest,
- ob razlagi in s pomočjo slikovnega gradiva uporabijo znanje z vajo dopolnjevanja angleških besed v besedilu.

Od prvega načrtovanja pa je treba preiti h konkretnim nalogam. Profesorico Demaro sem po nekaj tečajnih urah angleščine tudi bolje spoznala. Doma je iz Chicaga, spoznala je prijatelja Slovenca in se zaradi njega preselila v Slovenijo. Čeprav se je naučila slovenščine, sva se v glavnem sporazumevali v angleškem jeziku in kmalu sem predlagala, da bi izvedli skupno uro o primerjavi nastanka antičnega mesta Rim in enega izmed sodobnih ameriških

velemest, kot so na primer New York, ali kakšnega drugega ameriškega mesta. Demara je raje izbrala svoje rodno mesto Chicago. Potem sva v dveh do treh urah natančno opredelili cilje in naloge timskega pouka in določili datum izvedbe. Demari sem tudi v angleškem jeziku pripravila vsebinski načrt za obravnavo nastanka antičnega Rima. Načrtovala sem eno šolsko uro in vključila obravnavo lege nastanka mesta z vplivom naravnih in gospodarskih danosti ter dosežke pomembnih (sicer mitoloških) rimskih kraljev.

Za izpeljavo in uresničitev ciljev sem Demari predlagala elemente, ki sva jih potem primerjali pri nastajanju obeh mest. Ti elementi so bili: lega, čas, pomembne osebnosti in sestavni prepoznavni deli mesta. Pri Rimu sem čas opredelila z obdobjem kraljevine, dosežke rimskih kraljev pa sem predstavila po rimskem zgodovinarju Titu Liviju. Poiskala sem še dodatno literaturo o tem obdobju. V pripravljalnem načrtu sem Demari tudi časovno opredelila posamezne korake, ki pa sva jih kljub temu v realizaciji obe nekoliko raztegnili.

Zavedala sem se časovne omejitve in se odločila, da morajo dijaki poznati dosežke sicer mitoloških kraljev, ne pa tudi imena vseh sedmih mitoloških kraljev. Zato sem rimske kralje imenovala kar s številkami. Prav tako smo že pred izvedbo primerjave mest z dijaki že obravnavali lego mesta ob Tiberi ter naravne in gospodarske razmere ob nastanku mesta.

Demara je svojo predstavitev pripravila v programu PowerPoint, prav tako pa sem v projekciji PowerPoint zasnovala izbor slikovnega gradiva tudi sama. Dejavnosti dijakov so se nanašale na dve vaji (vaja dopolnjevanja imen rimskih gričev in gradbenih dosežkov rimskih kraljev ter vaja dopolnjevanja angleških besed o Chicagu).

Timski pouk pri obravnavi nastanka antičnega Rima in novodobnega Chicaga

Marca sva potem v dveh šolskih urah izvedli primerjavo nastanka antičnega Rima in novodobnega Chicaga. V uvodu v prvo učno uro sem napovedala temo in učne cilje. Dijaki so s pomočjo zemljevida ponovili lego mesta, prebrali smo imena legendarnih sedmih rimskih gričev, značilnosti naselitve na položnih gričih in postopno širjenje v ravnino med griči. Dijaki so v prvi vaji v zemljevid vpisovali imena manjkajočih rimskih gričev, pozneje v drugi vaji pa še dosežke rimskih kraljev.

Delovni list za zgodovino

Oglej si zemljevid območja, kjer je nastalo antično mesto Rim, nato reši naloge.

- V zemljevid¹ vpiši pet pomembnih gradbenih dosežkov, ki jih pripisujejo rimskim mitološkim kraljem.
- Navedi dokaze, na temelju katerih sklepamo, da se je Rim iz vaške naselbine razvil v mestno občino. Svoj izbor dokazov tudi razloži.

S pomočjo slikovnega gradiva sem nato predstavila legendo o prvem rimskem kralju Romulu in njegovem bratu Remu v povezavi z volkuljo. Vključila sem zemljevid s prikazom položaja Rima v Sredozemlju in odlomke iz del zgodovinarja Livija, ki je napisal prvotno rimsko zgodovino. Prvega rimskega kralja Romula je naslikal v 17. stoletju tudi Nikolaj Poussin in sicer ob ropu Sabink. Tako smo analizirali tudi to zanimivo in pomenljivo umetniško sliko z zgodovinskim ozadjem in ugotovili, kakšna zgodovinska resnica se skriva v legendi o ugrabitvi Sabink. Nato smo s pomočjo zemljevida s prikazom sedmih rimskih gričev tudi ugotovili obseg naselitve v času Romula, ko sta bila naseljena zlasti Kapitol in Aventin. Kot zanimivost smo omenili, da iz tega časa tudi izvira praznik sedmih gričev.

Na sliki so dijaki videli še drugega kralja s knjigo, ki je prinesel zakone in koledar, tretjega kralja kot vojaka, ki je naselil grič Celij. Četrty kralj je bil znan po gradnjah mostu in kanala. Dijaki so vrisali navedene objekte v zemljevid na delovnem listu. Nadaljevali smo še s petim kraljem, ki zgradil tempelj na Kapitolu, Circus Maximus med Aventinom in Palatinom ter Cloaco. Šesti kralj je zgradil obzidje okoli gričev in na novo uredil družbo. Zadnji kralj je nadaljeval izsuševanje močvirja. Dijaki se med razlago

¹ Brodnik, Vilma 2002: Zgodovina 1. Priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS, str. 97.

Delovni list za angleščino

Chicago

- Lincoln Park
- Lincoln Park Zoo
- Chicago Historical Society
- Drake Hotel
- Ritz-Carlton
- Water Tower & Pumping Station
- Main Financial Street
- Sears Tower
- Field Museum of Natural History
- Oak Street Beach
- Knickerbocker Hotel
- John Hancock Center
- Magnificent Mile
- Navy Pier
- Adler Planetarium

1. Father Jacque _____ and Louis _____ were the first Europeans to view the land site where Chicago would stand.
2. Jean Baptiste Point du Sable is the African-American _____ from Haiti who founded the first settlement which eventually would become the site of the town of Chicago.
3. The name *Chicago* is derived from the Native American Indian name _____.
4. Chicago became a _____ in 1830 with a population of 350 persons.
5. Chicago became a _____ in 1837 with a population of 4170 persons.
6. William b. Ogden was the _____ mayor of Chicago.
7. Richard J. Daley was known as the »_____«.
8. Jane Byrne was the first _____ mayor of Chicago.
9. Harold Washington was the first _____ mayor of Chicago; he _____ Chicago.
10. Richard M. Daley is the first Chicago mayor to be elected for _____ consecutive terms. He is known for being innovative and action-oriented.
11. The Great Chicago Fire occurred in _____.
12. The Chicago sewerage system was improved by means of a 28-mile _____.
13. The _____, a _____, is the tallest building in North America.
14. _____ Planetarium and Astronomical Museum was the first planetarium in the _____ hemisphere and is the only museum in the world with two full-size _____.
15. _____ is where the Chicago Bears play North American football.
16. _____ is considered to be the »most significant millennium project in the world.«

in po njej potrebovali še nekaj minut, da so dokončali dopolnjevanje zemljevida na delovnem listu in vrisali še preostale objekte.

Timski pouk je nadaljevala Demara, ki je predstavila nastanek mesta Chicaga v 17. stoletju in njegov razvoj do sodobnosti. Predstavila je njegovo lego ob Michiganskem jezeru, prvega Evropejca, prvega ustanovitelja naselbine, izvor imena mesta, vsaj še pet zanimivih županov (tudi Afroameričana in prvo županjo). Z zemljevidi je ponazorila velikost mesta v posameznih obdobjih, znameniti požar, gradnjo kanalizacije ter športno igrišče, zabavišče, najvišjo stavbo in raziskovalni center. Dijaki so sproti po razlagi v angleškem jeziku vpisovali posamezne izraze in objekte v učni list.

Po obeh predstavitevah so dijaki primerjali obe mesti. Primerjavo smo zaradi Demare izvedli v angleškem jeziku. Dijaki so sami prepoznali primerjalne elemente. Primerjali so vodovje Tibere in Chicago River, čas nastanka obeh, to je mitološko leto 753 pred Kristusom in začetek 17. stoletja, sedem mitoloških rimskih kraljev in pri Chicagu ustanovitelja, misijonarja in pomembne župane. Primerjali so objekte: Circus Maximus s Soldier Field, Cloaco z 28-miljskim kanalom, anekdote in legende ... Ugotovili so tudi razlike v tehničnih dosežkih zaradi časovne razlike pri nastajanju obeh mest.

Sklep

Primerjava nastanka obeh mest, antičnega Rima in novodobnega Chicaga, se je izkazala kot primerna tema za timski pouk s tujejezičnim učiteljem. Obenem pa smo prek ameriškega mesta oziroma mesta, ki je nastalo po geografskih odkritjih, aktualizirali nastajanje mest v novodobni zgodovini. Dijaki so v tujem jeziku uporabljali znanje zgodovine in se naučili izraziti pomembno zgodovinsko izrazoslovje v angleškem jeziku. Dobili so spodbudo za obisk obeh mest, Rima po 2700 letih od ustanovitve in Chicaga 300 let po nastanku. Dijaki so se spoprijeli z drugačnim načinom dela, s povezovanjem različnih vrst znanja zgodovine in angleškega jezika ter ob hkratnem pouku dveh učiteljev. Dvojezičnost pa pri tem ni bila ovira, ampak celo možnost za razvijanje medkulturnega dialoga. Mesto Chicago in nasploh ameriška celina je bila za Slovence območje množičnega priseljevanja v 19. in na začetku 20. stoletja. Tam so se srečevali s številnimi drugimi narodi in rasami ter z njihovimi kulturami in načini življenja. V 20. stoletju so ZDA prevzele vodilno vlogo na svetu in s svojo močjo vplivale na način življenja in vrednote. Slovenci smo v tem času s svojo bogato naravo, kulturo, zgodovinskimi izkušnjami, prilagajanjem in znanjem dozoreli za lastno državo, ki naj bo prijazna domovina do vseh svojih prebivalcev in tudi cenjena od njih, hkrati pa naj se dopolnjuje z vsemi drugimi, ki bogatijo ta svet.

Ob razlagi so bili tudi dijaki dejavni, saj so reševali naloge na delovnih listih, in na koncu za povzemanje učne snovi pripravljeni na primerjavo v angleškem jeziku. Predstavitev je bila z uporabo slikovnega gradiva z računalniško podporo hitrejša in poglobljena, vendar je bilo za to predtem potrebnih več tehničnih priprav. Izvedena tema je bila rezultat predhodnega načrtovanja in dogovorov ter prilagajanja dveh učiteljev. Vsak je prispeval svoj vidik obravnavane učne snovi, upoštevajoč učne cilje in vsebine iz učnih načrtov. Na koncu je nastal zanimiv izdelek in veliko novih spoznanj, pri katerih smo se vsi veliko naučili. Težave ki so se pojavljale, so bile predvsem časovne narave, zaradi dodatnih pojasnil ali pa zaradi razširjanja teme. Pogosto je slabost takih izvedb, da so zaradi menjavanja tujejezičnih učiteljev težko ponovljive.

Povzetek

Z novim projektom Evropski oddelki v gimnaziji smo bili profesorji vključeni v številne nove oblike dela, tudi v medpredmetne povezave in timski pouk s tujejezičnimi profesorji. Pri načrtovanju ciljev in dejavnosti za njihovo realizacijo ter preverjanje smo že vnaprej predvideli teme, ki bi bile primerne za povezovanje in dopolnjevanje. Sama sem predlagala primerjalno temo nastanka dveh mest. V okviru rednega pouka zgodovine je bilo to mesto antični Rim, tujejezična profesorica je izbrala svoje rodno mesto Chicago. Za izvedbo so bili potrebni enoinpolmesečno dogovarjanje, določitev ciljev, dejavnosti, poteka in izvedbe, iskanje literature pa tudi druženje dveh učiteljev. V primerjavi z običajnim poukom smo vključili predvsem zaradi Demare veliko več slikovnega gradiva in uporabljali računalnik. Treba je bilo še počakati, da smo pri rednem pouku začeli obravnavati rimsko zgodovino. Pri izvedbi teme so bili dijaki dejavni in vodeni, v angleškem jeziku so primerjali lego, znane voditelje, stavbe, pomembna obdobja obeh mest. Presegli so običajno naštevaje dosežkov rimskih kraljev in jih povezovali z nastajanjem in razvojem Rima. Dijaki so znanje zgodovine uporabili tudi v tujem jeziku in tako še bolj vključili svoje sposobnosti ter poglobili svoje znanje zgodovine in angleškega jezika.

Damjana Flego, Gimnazija Koper

Kurikularna povezava med predmetom zgodovina in nepredmetnim delom kurikula Knjižnično-informacijskim znanjem: Karantanija – delo z viri

Uvod

Na Gimnaziji Koper izvajamo že četrto leto projekt Zavoda RS za šolstvo Evropski oddelki. Pri pouku zgodovine sem v evropskih oddelkih izpeljala več medpredmetnih povezav s predmeti matematika, filozofija, slovenščina, angleščina ... in s kroskurikularnimi temami, kot je npr. knjižnično informacijsko znanje (v nadaljevanju KIZ). Odločila sem se, da bom v članku predstavila kurikularno povezavo prav s knjižničnim informacijskim znanjem, saj je ta povezava od dijakov zahtevala različne dejavnosti in pripomogla k obogatitvi njihovega znanja. Hkrati se je pojavila možnost, da bi lahko to postal kroskurikularni cilj pri pouku zgodovine.

V glavnem delu članka sem v začetku predstavila teoretični del o kurikularnih povezavah kot primeru sodobnih pristopov k učenju in poučevanju. Sledi predstavitev konkretnega primera. Na koncu sem povzela glavne ugotovitve in izkušnje s tovrstno obliko dela pri pouku zgodovine.

Kurikularne povezave

Kurikularne povezave so sestavni del projekta Evropski oddelki. Tako smo si profesorice in profesorji v okviru tega projekta nabrali že kar precej izkušenj (sodelovalno poučevanje, projektni pristop ...).

S kurikularnimi povezavami izboljšujemo učne dosežke in rezultate učencev, saj lažje dosegamo povezano in celovito znanje, hkrati pa te povezave spodbujajo in omogočajo stalen profesionalni razvoj učiteljev. (Pavlič Škerjanc, 2008)

Kurikularne povezave temeljijo na sodelovalnem poučevanju, ki vključuje izmenjavo idej, diskusijo, medsebojna povezovanja, skupne učne dejavnosti, zamenjavo učiteljev in timsko poučevanje. Poznamo dve vrsti timskega poučevanja. Pri tipu A dva učitelja poučujeta isto skupino dijakov sočasno v istem prostoru (konkretni primer izvedbe takega tipa je natančneje opisan v nadaljevanju članka), pri tipu B pa dva ali več učiteljev sodeluje,

vendar ne poučuje iste skupine učencev ob istem času. (Prilagoditev programa ..., str. 105)

Poznamo tudi različne oblike timskega poučevanja tipa A: tradicionalno, kolaborativno, komplementarno, paralelno in diferencirano timsko poučevanje. Članek opisuje primer diferenciranega timskega poučevanja, pri katerem delitev dijakov v skupine temelji na njihovem predznanju. (Prilagoditev programa ..., str. 106)

Kurikularne povezave so lahko enopredmetne (monodisciplinarne) ali večpredmetne (pluridisciplinarne). Oba tipa sta lahko vertikalna ali horizontalna in delna ali celovita. (Pavlič Škerjanc, 2008)

Večpredmetne povezave, o katerih pišemo v nadaljevanju, vključujejo dva ali več učiteljev dveh ali več predmetov. V multidisciplinarnih povezavah se predmeti povezujejo, ne da bi imeli skupen, že integriran cilj, ampak uresničujejo svoje disciplinarne cilje ob skupni vsebini oziroma temi, dejavnosti, metodi ipd. Učni proces je torej še vedno osredinjen na predmete, vendar pouk različnih predmetov smiselno povezuje ista tema na primer Karantanija.

Izpeljava take ure zahteva skupno načrtovanje, tako učnocijlno načrtovanje z opredelitvijo učnih ciljev po predmetih kot tudi časovni načrt izvedbe takšnega pouka. Zaželena je tudi končna skupna dejavnost s povzetki ključnih ugotovitev po predmetih ali skupnim projektnim dnevom. (Pavlič Škerjanc, 2008)

Karantanija – delo z viri

Načrtovanje dela, učni cilji

V šolskem letu 2007/2008 smo se na šoli odločili, da bo vsak učitelj izpeljal najmanj tri medpredmetne povezave, saj je bil naš namen, da izkušnje, pridobljene z delom v evropskih oddelkih, prenesemo na preostale oddelke.

Ker menim, da imajo dijaki pri pouku zgodovine premalo možnosti za delo z različnimi viri, sem se odločila, da se povežem s knjižničarko in da v 2. č (evropski) oddelku

skupaj izpeljeva kurikularno povezavo s knjižničnim informacijskim znanjem na temo Karantanija – delo z viri.

Namen tako izpeljane ure je bil doseganje **operativnih ciljev**, ki so jih dijaki usvojili v predhodnih urah, in sicer:

- na zemljevidu pokažejo naselitveni prostor »prednikov« Slovencev;
- znajo opisati nastanek Karantanije (družba, gospodarstvo, nastajanje fevdalnih odnosov);
- razložijo širjenje krščanstva;
- pojasnijo zgodovinske okoliščine, ki so povzročile izgubo karantanske samostojnosti;
- razumejo pomen Spodnje Panonije in ovrednotijo misijonsko delo Cirila in Metoda. (Prirejeno po: Učni načrt za zgodovino v gimnaziji (modul 280 ur), str. 27–28)

Za »blok uro« kroskurikularnih povezav med zgodovino in knjižničnim informacijskim znanjem pa sva si s kolegico zadali uresničitev ciljev pri **knjižnično informacijskem znanju**:

Dijaki/-nje:

- spoznavajo in uporabljajo različne lokacije informacij;
- uporabljajo informacijsko tehnologijo kot pomembno orodje za iskanje informacij;
- ločijo primarne, sekundarne in tercialne vire;
- kritično vrednotijo pridobljene informacije (izberejo primerne vrste in količino informacijskih virov za rešitev učnega problema, izberejo primerno knjižno, neknjižno gradivo in elektronske vire);
- učinkovito in ustvarjalno uporabijo informacije;
- obvladajo samostojno delo z besedili (znajo vire samostojno uporabiti in navajati);
- uporabljajo tehnologijo za prikaze znanja, ustvarjalnosti, sporočanje.

(Prirejeno po: Učni načrt za knjižnično informacijsko znanje v gimnaziji, str. 10–16)

Pri predmetu zgodovina pa dijaki/-nje:

- razvijajo spretnosti zbiranja in izbiranja, analize, sinteze, kritične presoje vrednosti in uporabnosti informacij in zgodovinskih virov;
- oblikujejo samostojne sklepe, mnenja, stališča in interpretacije zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov;
- se učijo iz multiperspektivnih zgodovinskih virov, ki so dostopni prek vključevanja IKT v pouk zgodovine;
- z uporabo IKT razvijajo sposobnosti različnih oblik komunikacije (Posodobljeni učni načrt za zgodovino v gimnaziji (modul 280 ur), str. 8).

Ob navajanju ciljev sva ugotovili, da se cilji KIZ in cilji zgodovine velikokrat prekrivajo.

Pred izvedbo učne ure sva s knjižničarko pripravili natančen načrt izvedbe učne ure. Izvedbi kurikularne povezave sva namenili dve šolski uri. Dijake sem razdelila v pet skupin. Vsaka skupina je dobila svojo temo: obred ustoličevanja karantanskih *knezov*, vloga kosezov, proces pokristjanjevanja, pomen Cirila in Metoda za Spodnjo

Panonijo, pisni viri o zgodovini slovenskega ozemlja v zgodnji fevdalni dobi. Vsaka skupina je dobila mapo z natančnimi navodili, vprašanji, prosojnicjo za predstavitev in pisala.

V prvi šolski uri sva za prvih dvajset minut načrtovali, da dijaki poiščejo vire, preostali del učne ure pa, da odgovarjajo na vprašanja in izdelajo poročila. Za drugo šolsko uro sva predvideli poročanje skupin in evalvacijo.

Izvedba dvojne učne ure

Prvo šolsko uro je delo potekalo v šolski knjižnici. Pred začetkom dela so si dijaki razdelili vloge (vodja, poročevalec, zapisovalec ...). Delo dijakov se je nadaljevalo z iskanjem ustreznih virov. Najprej so uporabili sistem COBISS in s pomočjo ključnih besed poiskali vire, ki so na razpolago v naši knjižnici. Tako so se seznanjali z različnimi knjižničnimi viri, kot so: monografske publikacije, serijske publikacije, kartografsko gradivo, avdiovizualno gradivo ... Ustrezno gradivo so samostojno poiskali na knjižnih policah. Temu je sledilo skupinsko delo, kjer so dijaki odgovarjali na vprašanja in pripravili poročila.

Naslednjo šolsko uro so v učilnici zgodovine potekala poročila po skupinah. Vsaka skupina je morala na prosojnici predstaviti svoje ugotovitve in uporabljene vire in literaturo.

Dijaki so ugotovili :

- kje in kako je potekal obred, kdo je na njem sodeloval, v katerem jeziku je potekal in zakaj je obred posebnost v takratnem času in prostoru;
- položaj kosezov v karantanski družbi, njihovo vlogo pri obredu in njihovo usodo;
- kdaj, zakaj, iz katerih cerkvenih središč in kako (metoda pokristjanjevanja) je potekalo pokristjanjevanje;
- delovanje Cirila in Metoda na ozemlju Spodnje Panonije (slovansko bogoslužje, razvoj slovanske književnosti);
- kateri pisni viri pričajo o zgodovini slovenskega ozemlja v zgodnje fevdalni dobi (Rizanski placid, Švabsko zrcalo, Conversio ...).

Zadnji del ure je bil namenjen diskusiji z dijaki o takem načinu dela pri pouku zgodovine.

Pokazalo se je, da je za dijake takšen način dela izjemno pozitiven, saj omogoča celovitejši pristop k delu in razumevanju ter povezovanju učne snovi. Sočasno daje timsko delo dober zgled sodelovanja med dvema učiteljema, ki s svojim osebnim pristopom popestrita učni proces in dijakom omogočata dejavnejše sodelovanje pri pouku.

Evalvacija

Delo je bilo načrtovano tako, da so dijaki v obeh šolskih urah samostojno in dejavno utrjevali že predelane zgodovinske vsebine (vsebinske cilje) in se sočasno sez-

nanjali z vrstami knjižničnega gradiva, uporabo sistema COBISS ter z navajanjem in s citiranjem ter tako razvijali tudi spretnosti in veščine.

Načrtovani cilji so bili doseženi, prav tako časovna razporeditev različnih dejavnosti dijakov. Dijaki so tak način dela dobro sprejeli, saj so imeli priložnost usvojeno znanje poglobiti in utrditi.

Zaključek

Medpredmetno povezovanje je nujno potrebno, ne le da z njim izboljšujemo učne dosežke učencev, ampak da hkrati omogočamo nadaljnji profesionalni razvoj učitelja.

Tak način dela, ki dejavneje vključuje dijaka v učni proces, je potreben, zavedati pa se je treba, da zahteva več načrtovanja, usklajevanja in dogovarjanja, saj sedanji urnik otežuje timsko poučevanje (treba je poiskati nadomeščanje za učitelja, ki sodeluje pri medpredmetni povezavi).

Kurikularno povezavo med zgodovino in KIZ, ki jo predstavljam v članku, sem izbrala, ker omogoča razvijanje nekaterih ključnih kompetenc, ki so postale sestavni del posodobljenega učnega načrta za zgodovino v gimnaziji, še posebej:

1. sporazumevanje v maternem jeziku:
 - pravilna uporaba zgodovinske terminologije,
 - vključevanje zgodovinske strokovne literature v pouk, ki je že pisana na temelju zgodovinskih virov, z uporabo različnih leksikonov in enciklopedij;
2. osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji:
 - sklepanje s pomočjo dokazov iz različnih zgodovinskih virov;
3. digitalna pismenost:
 - vključevanje IKT-tehnologije za iskanje zgodovinskih informacij,
 - iskanje zgodovinskih virov na svetovnem spletu,
 - predstavitev različnih ugotovitev;
4. učenje učenja:
 - spodbujanje vseživljenjskega učenja z razvijanjem različnih spretnosti in veščin pri učenju z različnimi zgodovinskimi viri;
5. socialne in državljanske kompetence:
 - umeščanje nacionalne zgodovine v evropsko kulturno identiteto;
6. samoiniciativnost in podjetnost:
 - spodbujanje ustvarjalnosti,
 - prizadevanje za doseganje skupnih ciljev;
7. kulturna zavest in izražanje:
 - oblikovanje zavesti o narodni kulturni dediščini,
 - spodbujanje pozitivnega odnosa do ohranjanja narodne kulturne dediščine.

(Posodobljeni učni načrt za zgodovino v gimnaziji (modul 280 ur), str. 9–12)

Posodobitev celotne gimnazije omogoča prenos izkušenj dela v evropskih oddelkih tudi v ostale oddelke gimnazije. Glede na pozitivne izkušnje, bi ta medpredmetna povezava lahko postala stalni kroskurikularni cilj pri pouku zgodovine.

Viri in literatura

1. Pavlič Škerjanc, Katja. (2008): Kurikularne povezave in sodelovalno učenje: didaktična prenova in Evropski oddelki. Izročki s predavanj. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
2. Pavlič Škerjanc, Katja. (2008): Posodobitev gimnazije in Evropski oddelki. Izročki s predavanj. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
3. Prilagoditev programa gimnazija: Evropski oddelki. Zbornik. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
4. Posodobljeni učni načrt za predmet zgodovina v gimnaziji (modul 280 ur) iz leta 2008.
5. Učni načrt za predmet zgodovina v gimnaziji (modul 280 ur) iz leta 1998.
6. Učni načrt za knjižnično informacijsko znanje v srednji šoli (2008).

**Katja Pavlič Škerjanc, The National Education Institute,
Poljanska 28, Ljubljana**

The European Classes Project is a specific curriculum adaptation of the general upper secondary education programme. It establishes and promotes special learning objectives, such as the European and global dimension of teaching and learning, intercultural communication, synthetic thinking and the development of holistic knowledge. The adapted programme also encourages curriculum integration and a new role of the elective part of the curriculum. Optional subjects, such as Slovenia in the World, Culture and Civilization, European Studies, etc., are bound together, as well as with the core curriculum subjects, into an interconnected and coherent whole by joint learning goals, mutual content and common implementation methods. A special feature of the European Classes programme adaptation is a strong emphasis on language learning, both mother tongue and foreign. Besides this, the project encourages new approaches to teaching and learning, particularly the project-based approach, problem-based learning, inquiry-based learning, team teaching, curricular integration, etc.

**Vilma Brodnik, MsC, The National Education Institute,
Regional Unit Ljubljana, Parmova 33, Ljubljana**

This article describes the incorporation of a European dimension into the teaching of history based on the description of the battles fought on the Soča/Isonzo River during the World War One. This thematic package can be treated by a multi-perspective discussion or discussed from different angles during the process of active learning, which is supported by the analysis and comparison of fragments from three different diaries of the soldiers, which took part in battle on three different sites. The diaries act as historical sources, which provide us with first-hand accounts, and are as such »egoduments«. The teaching of history becomes much more personal because the soldiers aren't treated as merely numbers, but rather live people with real joys and woes. In this way, students can learn about life on the Soča/Isonzo front much more clearly and thoroughly, and can realize how much such diaries can contribute to the general knowledge about the characteristics of entire World War One. Through multiperspective discussion, we also encourage peaceful cohabitation and tolerance in modern-day life in an area, which has been witness to several bloody confrontations.

**Srečko Zgaga, General upper secondary school, Poljane,
Strossmayerjeva 1, Ljubljana**

In the picture, Danton refuses the allegations that he is pursuing personal benefit during the revolution with the words: *«If poverty is your revolutionary virtue, then entrust your business to Robespierre!»* There are several contradictory statements and perceptions about the era of the French revolution. The splendour and glory of Versailles mix with the misery of revolutionary prisons. The idea of god-given authority is contested by the idea of the sovereignty of the people. The highest and most humane ideas about equality, fraternity and freedom are covered with the blood of those put to

death on the guillotine. On one side, we have the society of equal citizens, and on the other mean-spiritedness, cruelty, and careless egoism. In the general upper secondary school Poljane, we planned project work to get better acquainted with modern civic society. We got to know the revolutionary era through twelve lessons in French language and history. We employed different historical sources in our project, most frequently works of art (for instance Goya – Saturn Eating his Children, the picture *Ridicule...*). For each individual source, we performed specific activities. Besides interdisciplinarity, we also worked on developing multiperspectivity and the culture of dialogue. Every society places certain traits on a pedestal. In the pre-revolutionary era, these traits were supposedly descent and cleverness. Regarding the aforementioned, Voltaire is reported to have said the following words: *«Cleverness is contrary to money. The less you have of it, the more you are satisfied.»*

**Anja Panjan, Secondary School Črnomelj, Kidričeva 18 A,
Črnomelj**

The article describes a cross curricular project named »March – the month of women«, which took place in Primary school Črnomelj. The project managed to bind Sociology, History of Art and History, and had the characteristics of both a horizontal cross curricular cooperation, because it was carried out on the basis of cooperation between third grade classes, as well as of a vertical cooperation, because all students of our school participated in the project (the collection of contributions). The connection was multidisciplinary, as well as interdisciplinary, because we established our goal for each subject area, and determined the joint purpose of the entire project. The linking elements of cross curricular cooperation were the content and the film, as the starting point for the presentation of the theme. We used film as a method for the first time because we think that it is sensible to take media literacy into consideration, as it is an almost prevalent determinant in the 21st century. Media literacy today isn't an above-standard of the elite school, but a necessity. Schools should enable students to develop media literacy, because it crucially influences the development of the autonomous and responsible student.

The usage of the film *Frida* in lessons was motivational and a challenge for further reflection on the women's issue. The film posed various questions to the students and encouraged them to become critical viewers of media content, able to extract the necessary information. The students were also directed by questions, connected to the film, which they answered during the projection. This was followed by the reports of students divided according to topical emphasis.

The benefits of such cross curricular projects are that the students are able to treat specific contents from different angles. This contributes to more sustainable and useful knowledge, and enables a holistic and multilayered approach to specific topics. The project realized not only contentual learning goals, but also procedural and educational ones. Teachers so rarely decide for the realization of this type of projects, because it demands careful planning and coordination with colleagues.

**Damjana Krivec Čarman, MsC, Diocesan Classical
Gymnasium Anton Martin Slomšek, Vrbanska 30,
Maribor**

From the organisational aspect, cross curricular project work is quite a demanding process, which offers measurable positive results once completed, thus repaying the efforts of all participants, namely the teachers and students. With the introduction of modernized learning processes, this kind of pedagogical work will become a constant, and team cooperation between the teachers a necessity. In the article, I introduced a project called *Enough of these dark Middle Ages*, which took place from February 28 to March 1, 2008 and was organized for students of the second grade of the European class in Celje. Besides History, the project also included: the Slovene language, History of Art, Philosophy, the English language, Geography, Mathematics and Biology. The goal of various approaches and methods was to encourage students in critical thinking, and to achieve sustainability and applicability of acquired knowledge.

**Boštjan Šeruga, General upper secondary school, Ptuj,
Volkmerjeva 15, Ptuj**

Man is a rational being, from whom rational action is expected at any given moment. History, however, proves otherwise, namely that the human mind was for various reasons clouded on several occasions in the past. Examples of this are the Holocaust and concentration camps, such as Auschwitz. People learn from their own mistakes, as well as from the mistakes of others, therefore it is very important to talk and learn about the consequences of intolerance to diversity, violence etc.

I began to increasingly reflect on these causes after I participated in a seminar organized by the Council of Europe in Krakow and Auschwitz. During the seminar, I gleaned many useful guidelines, which can be applied to teaching History. Among the participants of the seminar were many well-known experts from all over Europe, for instance dr. Piotr Trojanski and Jean Michel Lecomte. Soon I began to carry out the project » Auschwitz Never Again« for forth-grade students. The project comprised three parts:

- lecture on Holocaust memorial day
- role-playing lesson and
- excursion to Auschwitz

The aforementioned parts represent a whole, which leaves no man indifferent. Every single student is in a unique way affected and touched by past events, which are stamped deep in their minds. Everybody should visit Auschwitz to learn what human beings are capable of doing so that such things would never happen again.

**Petra Novak, Natali Žlajpah, General Upper Secondary
School Poljane, Strossmayerjeva 1, Ljubljana**

International exchanges represent an important part of the educational process in European classes. Owing to positive experiences, it was introduced in all classes of the second grade in General upper secondary school Poljane. Each single stage of the project is important for the realisation of its goals. Well-prepared international

exchanges exert influence upon the development of the student's personality, his attitudes and values, and it also affects his knowledge and respect for different cultures, influences his knowledge of the host country, and eventually also his knowledge of the Spanish or other language spoken during the exchange. Exchanges must be prepared according to modern didactic principles and must take into consideration the experiences of the modern secondary student, and actively involve both students and teachers. Knowledge gained on the basis of personal experience is more sustainable and gains real value. During the years of exchanges we learnt that it would be better to organize exchanges in the third grade, because by that point students have already been learning foreign languages for already more than two and a half years. Otherwise the exchanges will always take place in the English. It is true that the goals of the exchange don't exclusively include language learning, but it is also true that we can, with the help of better knowledge of languages, also learn about details and different areas of various subjects that we otherwise couldn't have experienced. We would also like to stress that students in third grade are also personally more developed and really understand the exchange as a central part of intercultural connections. They are aware that it represents an investment into their own future, and the active cocreating of the European space.

**Franc Čuš, General upper secondary school Franc Miklošič
Ljutomer, Prešernova 34, Ljutomer**

The European classes' project brings many novelties into the programme of the upper secondary schools. Among these are new forms and methods of work, new topics and new subjects. All of this demands new forms of organization and adjustment to the new circumstances from the school management and teachers. However, this represents new challenges for the teacher as the organizer and performer of the educational process, which is also true for his professional career. Teachers are motivated to take part in the project of European classes because they can co-create and change the project during the process of its evolution.

One of the novelties is also the national exchange, which enables the opportunity to introduce different modes of work and allows the integration of various areas or subjects to those who plan and implement. Within the aforementioned forms, we can always find History, which could represent the corner stone of the project almost in any case. Also in our case History was the basic subject since it was the connecting element between the historical personality of general Maister and the setting where he lived and worked. Other appropriate topics, integrated into the curricula of individual subject areas, were linked to the basic topic.

Moreover, we must not be focused narrowly to the presentation of learning material and the goals of individual classes. New modes of work present not only challenges, but also certain risks. In the first place, this is the additional responsibility of the school, headmaster, teachers, and parents, and of course students. All participants in the project must take on responsibilities for the guest, who comes from the foreign environment with different habits and expectations. Therefore, we must be also prepared for such experience during the process of planning and implementation of activities.

**Katja Mahorčič, General upper secondary school
Nova Gorica, Delpinova 9, Nova Gorica**

According to its natural characteristics, we traditionally divide Istria into White, Grey and Red Istria. The peninsula received its name from the Greeks. The origin of the name is connected with the myth of the Argonauts. Throughout history, Istria was under many different masters. From the year 1500, authority was divided between Venetians and Habsburgs. In Istria, Romanic, Germanic and Slavic cultures were mutually interwoven and enriched by each other. Everybody knows the Istrian seaside, but inland Istria is quite a different story. Hidden from the bustle of everyday life, it was able to preserve several primeval and mysterious features. The goal of our excursion from Hrastovlje to Motovun was the visitation of glagolitic Istria and the survey of places where Nazor's Veli Jože is still alive in people's minds. Through the visit of the diverse but unified Istria, we tried to recognize and experience the values of intercultural dialogue in a new way.

**Špela Frantar, General upper secondary school Bežigrad,
Peričeva 4, Ljubljana**

Cross curricular cooperation as a team teaching is at first glance a demanding task, which very quickly enables quick success in spite of the high effort that is required. The first reactions of students mostly show satisfaction with such work, because in such way, their knowledge is enriched by sustainability and life long learning. Certain learning topics are often overlapping during their education; therefore students soon realize that the new kind of work is the optimal way of integrating and assessing their knowledge, through which they can successfully develop new mind structures.

All teachers who so far didn't manage to face this challenge must realize that through such modes of work, the students will be able to upgrade the well-known vertical mode of acquiring knowledge. We must be also aware that as «reporters of history», we sometimes find ourselves in a privileged position, because we have countless opportunities for cooperation also with other subjects, not just as in our case, with the Slovene language and Music.

There are several cooperations possible, such as for instance with Natural Sciences (with Physics – the topic of industrial revolution), Physical Education (Olympic games, for instance), Social Sciences (for instance with Sociology – on deviations), or linguistics (for instance with the German language about unification of Germany). All we need is the power of will.

**Lucija Kos Bartol, General upper secondary school
Kočevje, Ljubljanska 12, Kočevje**

With the new project called European classes, we teachers were involved in various new ways of working, including cross curricular cooperation and team teaching together with foreign language teachers. During planning goals and activities for their realization and assessment, we anticipated topics suitable for cooperation and supplementation. I proposed comparative topics about the development of two cities.

In the frame of regular History lessons that city was represented by Ancient Rome, and the foreign language teacher chose her home town of Chicago. Realisation demanded one and a half month long consultations, defining of goals and activities concerning realisation and implementation, searching for literature and personal cooperation of the two teachers. For Demara's sake we incorporated much more pictures and used computer in our lessons. We also had to wait for Roman history to become the topic of regular lessons.

During the discussion of the topics, the students were active as well as guided, and in English they made comparisons between the positions, famous leaders, buildings and important periods in the history of both cities. They exceeded the usual recounting of the achievements of Roman kings and managed to connect them with the origins and development of Rome. Students also used their knowledge of history in a foreign language, in that way intensively making use of their abilities and managing to deepen their knowledge of history and English.

**Damjana Flego, General upper secondary school Koper,
Cankarjeva 2, Koper**

Cross curricular cooperation is necessary not only to improve learning achievements of students, but at the same time to enable further professional development of a teacher.

Such kind of work, which more actively incorporates the students into the learning process, is necessary, though it must be noted that it demands more planning, coordination and consultations, because the present time schedule hinders team teaching (the teacher who participates in the cross curricular cooperation needs replacement).

I decided for cross curricular cooperation between History and Librarian Informational Knowledge, presented in this article, because it enables the development of some of the key competences, which have become part of the renewed curriculum for History in general upper secondary school.

Reform of the entire general upper secondary school makes possible the transfer of work experiences from European classes into other classes of general upper secondary school. Because of positive experiences, this intercurricular cooperation could become a permanent cross curricular goal for teaching History.

Navodila avtorjem in avtoricam člankov in prispevkov

V želji, da bi dosegli čim bolj enotno obliko člankov in prispevkov, avtorje in avtorice člankov in prispevkov prosimo, da v čim večji meri upoštevajo naslednja navodila za pisanje:

1. Obseg člankov in prispevkov naj bo v obsegu do ene avtorske pole, to je 16 strani oz. 30.000 znakov. Izjemoma objavljamo tudi daljše članke, in sicer v dveh delih.
2. Članki in prispevki naj bodo pisani v računalniškem programu Word for Windows z vnesenimi naslovi in podnaslovi poglavij oz. podpoglavij.
3. Članke nosilnih rubrik (npr. Iz zgodovinoisja, Sodobna didaktika pouka zgodovine v teoriji in praksi) opremite tudi s povzetki vsebine v obsegu do 1200 znakov in z avtorskim izvlečkom, sinopsisom v obsegu do 200 znakov. K avtorskemu izvlečku dodajte svoje podatke z navedeno izobrazbo in nazivom ter imenom in naslovom institucije, v kateri ste zaposleni.
4. Članki in prispevki naj bodo ustrezno citirani v skladu s pravili Evropske unije. Navajamo nekaj primerov:
 - a) Citiranje samostojne publikacije (priimek, ime avtorja leto izida: naslov. Kraj izida: založba, stran) :
npr. Drnovšek, Marjan 1991: Pot slovenskih izseljencev na tuje. Ljubljana: Založba Mladika, str. 31.
 - b) Citiranje članka v reviji (priimek, ime avtorja leto izida: naslov. V: naslov revije ali publikacije. Letnik in številka [v obliki ulomka]. Kraj izida: založba, stran):
npr. Trškan, Danijela 2006: Osebna mapa učitelja zgodovine. V: Zgodovina v šoli. Letnik XIV/3–4. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 32.
 - c) Citiranje arhivskih virov (arhiv, ime in signatura arhivskega fonda, arhivska enota, ime in/ali signatura ali paginacija dokumenta):
Arhiv Republike Slovenije, Fond Okrožno sodišče Ljubljana, Zvezek II, list 118 in Imenik zadrug, Zadržni vpisnik zvezek II, št. 31.
 - č) Citiranje spletnih strani (točni naslov spletne strani, datum uporabe spletne strani):
npr. <http://www.qca.org.uk>, About History (1. 2. 2007)

Viri dobesednih ali povzetih citatov ipd. naj bodo zapisani pod črto.

Če ste v člankih ali prispevkih uporabili tudi avtorske izdelke učencev oz. dijakov, je treba pridobiti tudi njihova pisna dovoljenja za objavo, če so polnoletni oz. dovoljenja enega od staršev, če še niso polnoletni. Dovoljenja se priloži članku ali prispevku.

5. Članke in prispevke lahko opremite tudi s shemami, zemljevidi, fotografijami ipd. Dodatno gradivo naj bo skenirano v formatih jpg ali tiff z resolucijo najmanj 300 dpi. Članek ima lahko od 3 do 5 enot dodatnega gradiva. K vsaki enoti gradiva je treba dopisati tudi ustrezne podnapise. Gradivo je lahko skenirano in dodano že v sam članek ali prispevek ali pa ga posredujete posebej, a naj bo ustrezno oštevilčeno, z ustreznimi podnapisi ter označeno, kje med besedilom se natisne. Če avtor mesta, kjer naj se gradivo natisne, ne označi, se gradivo natisne ob koncu članka ali prispevka. Za objavo dodatnega gradiva je treba pridobiti dovoljenja za objavo. Za dovoljenja lahko zaprosi že avtor članka ali prispevka in ga prida članku oz. prispevku ali pa posreduje odgovorni urednici podatke o avtorjih gradiv, nakar za dovoljenja zaprosi odgovorna urednica. Članki, opremljeni z dodatnim gradivom, se oddajo na zgoščenkah.
6. Za jezikovni pregled člankov in prispevkov poskrbi uredništvo.
7. Kratice v člankih in prispevkih pri prvi omembi zapišite s celim imenom bodisi v oklepaju ali v opombi pod črto.
8. Pri poročilih, ocenah in mnenjih o literaturi in raznih didaktičnih in IKT gradivih za pouk zgodovine v naslovu navedite ime in priimek avtorja, naslov, založbo, kraj in leto izdaje, število vseh strani oz. enot ali gesel, navedite ali so v publikaciji tudi slike, sheme, zemljevidi ipd. Poročila, ocene in mnenja o literaturi in raznih didaktičnih in IKT gradivih so lahko v obsegu do 2 strani. Zaželeno je, da na začetku poročila, ocene in mnenja dodate tudi skenirano naslovnico predstavljenega dela.
9. Članke in prispevke recenzirajo člani uredniškega odbora in zunanji recenzenti po izboru članov uredniškega odbora. Odgovorni urednik obvesti avtorje, če so članki ustrezni za objavo v predloženi obliki oz., če jih je treba popraviti in dopolniti ali pa so zavrnjeni.
10. Člankov, prispevkov in nenaročenega gradiva ne vračamo.
11. Članke in prispevke pošljite na e- naslov odgovorne urednice vilma.brodnik@zrss.si ali na zgoščenci na naslov Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo OE Ljubljana, Parmova 33, 1000 Ljubljana.
12. Članke in prispevke opremite tudi z obrazcem Prijavnica prispevka z vsemi zahtevanimi podatki. Prijavnico najdete na spletni strani <http://www.zrss.si>, Predmeti Zgodovina, rubrika Revija Zgodovina v šoli.
13. Za pravilnost navedb v člankih in prispevkih odgovarjajo avtorji sami.

Iz založbe Zavoda RS za šolstvo vam priporočamo v brani priročnike, vodnike in druga gradiva. Pomagali vam bodo pri delu, strokovnem razvoju, spodbudili vašo ustvarjalnost in nove zamisli ... Ponudbo si lahko ogledate tudi na spletni strani **www.zrss.si**.

INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

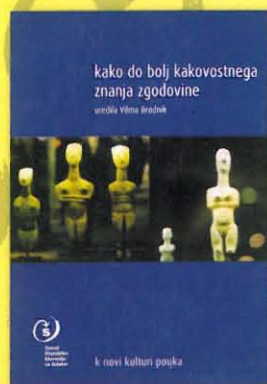
R d p
ZGODOVINA V ŠOLI
2008

930 : 371 . 3

120080167,3/4

COBISS *

Vilma Brodnik idr.
**KAKO DO BOLJ
KAKOVOSTNEGA ZNANJA
ZGODOVINE**

Zbirka K novi kulturi pouka
2005 (drugi natis),
ISBN 961-234-470-1, 128 str.,
19,20 EUR

Danijela Trškan
**SODOBNO PISNO
PREVERJANJE IN
OCENJEVANJE ZNANJA PRI
ZGODOVINI V SREDNJI ŠOLI
NA IZBRANIH TEMAH 20.
STOLETJA**

Zbirka Modeli poučevanja in učenja
2003, ISBN 961-234-442-6, 194 str.,
19,82 EUR

Marjan Drnovšek, Vilma Brodnik
**MNOŽIČNO IZSELJEVANJE
SLOVENCEV V ZDA**

Priročnik za učitelje in videokaseta
Zbirka Modeli poučevanja in učenja
2002, ISBN 961-234-409-4, 136 str.,
15,86 EUR
2001, 25 min. (videokaseta),
30,88 EUR

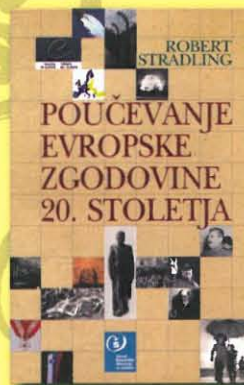
Pavla Karba
**ZGODOVINA V ŠOLI V 21.
STOLETJU - VSE ŽIVLJENJE
UPORABNA POPOTNICA**

Zbirka Modeli poučevanja in učenja
2005, ISBN 961-234-525-2, 122 str.,
19,20 EUR

Božidar Mrevlje
**EVROPA IN SLOVENSKE
DEŽELE V OBDOBJU
1815-1848**

Zbirka Modeli poučevanja in učenja
2000, ISBN 961-234-255-5, 100 str.,
9,60 EUR

Robert Stradling
**POUČEVANJE EVROPSKE
ZGODOVINE 20. STOLETJA**

2004, ISBN 961-234-502-3, 278 str.,
14,61 EUR

Danijela Trškan idr.
**EVROPSKO GOSPODARSTVO V 18. STOLETJU IN
ZAČETKI MODERNE INDUSTRIALIZACIJE V ANGLIJI
- UPORABA AKTIVNIH UČNIH OBLIK IN METOD**

Zbirka Modeli poučevanja in učenja
1999, ISBN 961-234-206-7, 248 str.,
19,20 EUR

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Naročila:

Zavod RS za šolstvo,
Poljanska c. 28,
1000 Ljubljana

01 / 3005-199

zalozba@zrss.si

<http://www.zrss.si>